

Лезги газет

**Жуван Ватан, ватанэглияр,
дидед ч'ал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 23 (10824) хемис 7-июнь, 2018-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 16 манат

Нетижалудаказ к'валахин

Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Владимир Васильева 4-июндиз государстводин властдин органрин руководителрин иштираквал аваз гъар гъафтедин совещание тухвана, хабар гузва РД-дин Къилин ва Гьукматдин Администрациядин пресс-къуллугъди.

Совещанидал Петербургда кыле фейи XXII международный экономический форумдин нетижаяр веревирдна, республикадин образованидин организационин работникрин отпускдин пулар вахтунда гун таъминарунин серенжемиз килигна.

РД-дин экономикадин ва территорияр вилек тухунин министр Осман Хасбулатова малумарайвал, Петербургда международный экономический форумдин сергъятра аваз Дагъустандин делегацияди вилек финан рекъай федеральный институтрин векилрихъ, банкарин сектордин промышленностдин рекъай векилрихъ, кылди къачуртла, Россиядин Сбербанкдин, МСП банкдин, "ВЭБ-лизинг" АО-дин, "Ростех" госкорпорациядин ва "Авиаэципунрин сад авунвай корпорация" АО-дин векилрихъ галаз гуьруьшар кыле тухвана.

"Чи регионда "ВЭБ-лизингдин" менеджерди к'валах тухузва. "Хазар фиш" ООО адахъ галаз килька балугъар къадай кье гиме маса къачунин патахъай икърардал атанва. И савдади йисан вахтунда къазвай килька балугъарин къадар 4 агъзур тонндив агакъдайвал артухардай мумкинвал гуда (алай вахтунда и балугъар йи са 730 тонндин къадарда аваз къазва).

Форум кыле фидай ч'авуз Сбербанкдихъ галаз санал к'валахунин гъакъиндай икърардални къул ч'лугуна. "Стратегический инициативаирин агентстводихъ" галаз агъадихъ галай рекъерай икърардал атанва: республикада инвестицияр желб авунин жигъетдай гъалар хъсанарунихъ элкъуьрнавай серенжемар кыле тухун, "Дуьз къараррин туьквен" проект кылиз акъудун. Ам кардик кутуни яшайишдин-

ни экономикадин жигъетдай вилек финан лап хъсан къайдаяр уьмуьрдиз кечирмишдай мумкинвал гуда. Идак агротуризм вилек тухун, сагъламвилдин барадай сергъятламыш хъанвай мумкинвилер авай аялар пешекарвилдин жигъетдай гъазурун, инвалидар патал ресурсин центр тешкилунин проект кардик кутун акатзава ва ик'мад", - малумарна министрди.

Владимир Васильева ахътин центр тешкилунин важиблвал къейдна ва и к'валахдал пешекар юристар-инвалидар желб авунин месэляр гуьзчивилик кутун тапшурмишна.

Республикадин руководителди граждандриз инвалидвал гуни карда къайда тунин барадай къабулзавай серенжемрин патахъайни хабардар авуна: "Кыле тухузвай силсиди къалурзавайвал, чина законсуздаказ инвалидвал къачунвай вишералди инсанар ава. Ришветбазвилдин гъакъиндай шагидвалзавай уголовный делояр къарагъарнава; гъа са вахтунда, гъакъикъатда сагъламвал пайгардик квачтлани, инвалидвал къачуз жезвач лугъуз шелхвалзавайбурни ава. Алай вахтунда кыле тухузвай силсидин гъерекатри и татугайвал арадай акъудиз куьмерда".

Дагъустандин делегацияди Петербургда экономический форумдин к'валахда иштирак авуниз баян гуналди, Владимир Васильева къейд авурвал, къазанмишиз алакъай кылин нетижа гъихъинди я: республикадиз ихтибар ийизва. Гъа са вахтунда ада исполнительный властдин органрин руководителар тагъимарна: "Инвесторрихъ, корпорацирихъ, банкарин галаз гележегда кыле тухун пландик куьтазвай вири гуьруьшар гуьзчивилик кутада, абуруз къиметни гуда. Чахъ зурба ресурсар ва мумкинвилер ава. Чна гъерекатар, гъак' гъерекатар яз кыле тухун лизим туш. Чун тайин тир нетижадив агакъун герек я. Вири жигъетрай".

Дагъустандин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Владимир Васильеван гафаралди, финансламишунин

лизингдин жуьредин гъисабдай, Татарстандихъ галаз санал к'валахунин сергъятра аваз, республикади Зеленодольский заводдывай балугъар къун патал тайнарнавай кье гиме къачунин патахъай икърардал атун гъа ик' нетижалудаказ к'валахунин мисалрикай сад я.

Куьнеяр ва гъаятар зирзибилрикай михъунин месэлярални акъазуналди, республикадин руководителди и карда бегъем къайда тваз хъанвачирди къалурна: "И мукъвара чун чи алишверидин центрайра хъана. А центрайрикай садан гъаятда гзаф къадар ящикар, къватияр харайриз янавай. Абуруз гъиле-гъил аваз прессдик кутурдалай гуьгъуьниз, къвед лагъай сеферда ишлемишдай хаммал хъиз, тайин чкайриз рекъе тваз жедайди я эхир. Бизнесди вичив гъай чкайра къайда вучиз твазвач? Ша, чна и барадай инсанрихъ галаз к'валах ийин!".

Владимир Васильева муниципалитетрин кылеризни чпин везифаяр пешекарвилелди тамамуруниз звер гана: "Квехъ галаз санал чна шегъерра яшайишдин къулай шартлар арадал гъунин программа хъсандиз кылиз акъудзавай, гележегда чун яшамиз жезвай чкайрин гъакъиндай чи паталай ни къайгъу ч'лугада? Гъаятра къайда тур. Чинра чешнелудаказ гелкъезвай гъаятарни ава. Абурун сан гъик' артухардатла, гъадан патахъай са фикир-хиял авуна к'анда", - малумарна Владимир Васильева.

Совещанидал Дагъустанда образованидин организационин работникрин отпускдин пулар вахтунда гуни барадай къабулзавай серенжемрикай малумат республикадин финансрин министрдин везифаяр тамамарзавайди тир Али Исламова гана.

12-июндиз Россиядин юг сувар яз къейд авуниз талукъарнавай серенжемар кыле тухуниз гъазурвал акъазвай гъалдин гъакъиндай малумат Дагъустан Республикадин Гьукматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Анатолий Къарибова гана.

Нумрадай к'ела:

ОБЩЕСТВО

Диде-Ватан ширин я

Цувад-къад йис вилик абуру Россиядин ва адан кылевайбурун тарифзавай. Россиядиз жуьреба-жуьре рекъерай кумек гузвай. Гъелбетда, чпин итижар, ахпа жедай хийрар, къазанжияр фикирда аваз.

...Амма и гуьзлемеиш тавур дегисвилери Рагъак'идай пад ажугълуни, пехилни авуна. "Чун дустар я" лугъузвай уьлкъейри Россия гъар патахъай класиз гатлунна.

► 3

ИРС

Дили-диванадин чирагъ

Е.Эмина гъар са кар, гъар са вакъиа аннамишна, абуруз дериндай фикир гана. Бахт, бахтсузвал, къисмет, дуствал, акъул-камал, нефс ва ихътин философиядин маса уьлчмояр ада лап рикивай гъисна, абуруз къимет гана.

► 4

ЮБИЛЕЙ

Лезги рушан ярж

Ханбиче Хаметова вични уьмуьрда анжах регъатвилер акур шаир туш. Адан къисметдизни хейлин четинвилер, суалар, гагъ-гагъ авачир тахсирар кутунни акъатна. Ибурап патавай лап клани ва багъа хейлин инсанарни къакъатуни пашманвилерни алава жезва. Гъар гъихътин имтигъанра гъатна-тлани, ада вичин шаирвилдин пайдах мягъкемдиз къуна.

► 5

УЬМУЬР

Чилел апуьк инсан

Къилинди, к'валахал аламачирлани халкъдин арада гуьрмет къазанмишун, жуе гъалтай чкадал риклин сидкъидай жуваз салам гун, тебрик авун - им лап зурба агалкъун я. Ахътинбурукай сад зи къенин суьгъбетчи, Сулейман-Стальский райондин администрациядин къилин къуллугъдал хъай Рудин Абакарович Абакаров я.

► 6

САГЪЛАМВАЛ

Вилерин даматра ивидин гъерекат - глаукома

Глаукома азардин хаталувал ва агъурвал квехъ галаз алакълу я? Гъик' арадал къевезвай азар я? И суалриз акъалтлай жавабар гъелелиг гуз хъанвач. Ам арадал гъизвай себебар лагъайтла, гзаф ава...

► 8

УЬМУЬР

"Литературадин ч'алан битаввал хвена к'анда"

Гъелбетда, акъаз-акъаз дегис жезвай уьмуьрдин шартлари чи ч'ал виликдай авай са гзаф чкайрай фад-фад акъудзава. И кар ийидайла уьмуьрди чал меслят гъизвач. Ихътин четинвилек акатай ч'алаз вич кылди ва гуьрчег ч'ал яз хуьз жедай са чка ама. Ам лезги литература я.

► 9

Районрай хабарар “Шарвили” 19-сеферда

Къасумхурел “Сулейман-Стальский район” МР-дин къил Нариман Абдулмуталибован регъбервилек кваз Лезги халкъдин игитвилдин “Шарвили” эпосдин сувар къейд авунин тешкиллувилдин комитетдин заседание кыле фена.

Лугун лазим я хьи, цѝи сувар 19-сеферда кыле тухуда ва гъар йисуз адак иштиракзавай инсанрин, дестейрин, коллективрин къадарни артух жезва.

Мярекатдал райондин администрациядин культурадин отделдин начальник Майрудин Бабаханова “Шарвили” эпосдин суварихъ галаз алакьалу яз тухудай серенжемрин гъакьиндай малумат гана.

Ада лагъайвал, суварин юкъуз, адет тирвал, районрин майданри къвалахда. Лезги халкъдин сеняткарвилерал машгул устѝарри чпин устѝавал къалурда. “Шарвили - 2018” шикилрин выставка тешкилда. Музыкадин, спортдин устѝариз чпин алакьунар къалурдай мумкинвал гуда. Суварик къезвай иштиракчийри “Шарвилдин” эмблема алай шапкаяр ва значокар багъишда. Суварихъ галаз алакьалу чкайра куъчяр пайдахралди, лозунгалди, баннерралди, транспортралди безетмишда. Чкадин газетри ва телеканалри сувариз талукъ чинар, передачаяр гъазурда, элкъвей столар тешкилда.

Суварин сергъятра аваз “Шарвили” эпосдай чѝукар хуралай къелдайбурун, шикилар чѝуг-

вадайбурун, эпосдин игитдиз талукъ ниняр ийидайбурун, лезги ва урус чѝалал сочиненияр къхидайбурун конкурсар тешкилда, спортдин серенжемар кыле тухуда.

Талукъ месѝадин гъакьиндай чпин фикирар райадминистрациядин къилин заместитель Лацис Оружева, общественный советдин председател Алимет Мейланова, образованидин управленидин начальник Къачабег Аминова, райондин информгентствонин регъбер Жабраил Асланова ва масабур лагъана.

Н.Абдулмуталибова талукъ ксарал лап хъсан спортсменрин, культурадин, искусствонин ва илимдин, общественно-политический деятелрин арадай “Шарвили” эпосдин премияр гудай ксар теклифун тапшурмишна. Культурадин отделдин начальнигдиз суварик ачухзавай “Райондин майданда” иштиракзавай ксарал алукъдай парталрин гъакьиндай къайгъу чѝугун буйругъна.

- И сувари чи халкъдин тарихар дуъздак акъудзава, - лагъана Н.Абдулмуталибова. - “Шарвили” тек лезги халкъдин ваъ, вири дагъустанвийрин милли сувар я. Адан бинеда Ватан клан хъунин, халкъдиз риклин михивилелди къуллугъ авунин, дустариз вафалу хъунин ерияр ава. Эпосди халкъдин итижар хуъзвай игитдихъ ватанпересвилдин зурба руъгъ авайдан гъакьиндай шагъидвалзава. Йис-сандавай “Шарвили” сувари вичин сергъятар, майданар гегъеншарзава ва адахъ чун патал еке метлеб ава.

Тимил жезва

Мегарамдхурьун райондин администрацияда “Общественный хатасузвал хуънин гъалар хъсанарунин гъакьиндай” месѝади талукъ совещание хъана. Ам райадминистрациядин къилин сад лагъай заместитель Гъабилбуллагу Мурадалиева кыле тухвана. Мярекатда райондин администрациядин аппаратдин жавабдар къуллугъ чийри, идарайрин, организационин, къайдаяр хуъдай органрин руководителри ва маса ксари иштиракна.

Общественный хатасузвал хуънин рекъяй райондин администрациядин къилин заместитель Зайнудин Азимова талукъ маса органрихъ галаз общественный хатасузвал хуън патал администрацияди тамамарзавай къвалахдикуй суъгъбетна.

Ада лагъайвал, шаз, цѝинин йисан алатна-

вай девирда района гъалар секинбур хъана ва тахсиркарвилерин къадар тимил жезва. И кардиз райондин, хуърерин администрацияри, общественный организационри, къайдаяр хуъдай органрихъ галаз санал тухузвай къвалахди таъсирзавай. Райондин культурайрин идарайра “Ихтибарлувилдин клубар” кардик кутунва ва анра школайра къелзавайбурухъ галаз мукъвал-мукъвал метлебу суъгъбетар тешкилзава.

Райондин образованидин управлениди талукъ вири жуъредин къурулушрихъ галаз санал ва жегъилар гъавурдик кутун патал “Терроризм ва адан нетижаяр”, “Экстремизм ва адакай авай хаталувал”, “Наркотикриз - ваъ!” темайрай суъгъбетар тухузва, лекцияр къелзава, элкъвей столар тешкилзава. Райондин администрациядин къарардалди саки вири хуърера халкъдин дружинайри къвалахзава.

Къуллугъни ганва, вахтни...

Дагъустандин здравоохраненидин министрди Каспийскдин ЦГБ-дин къилин духтурдин везифаяр тамамарзавайди яз вичин ери-бине Хасавюрт райондин Къурушрин хуъряй тир Расим РАМАЗАНОВ тайинарнава.

Алатай гъафтада республикадин здравоохраненидин министр Жамалудин Гъажиибрагимов Каспийск шегъердин центральный больницада хъана. Адаз медицинадин идарайрин къвалахда хейлин кимивилер авайди акуна. Къилди къачуртѝа, больницадин дарамат лап татугай гъалда ава. Ам капитални-даказ ремонт авунин чарасузвал арадал атанва. Аялар хадай стационарда ва “тади куъмекдин” станциядани гъалар тарифдай чкадал алач. Сагъар хъийидай идарайрин гъаятни, бегъем гелкъвен тийиз, гъялий веъгенва.

Министр больницадин гъаятда эцигзавай 120 койкадин лечебно-терапевтический корпусдизни килигна. Шегъердин администрацияди и дарамат эцигунин къвалахар гъеле 2009-йисуз гъеле къурди тир. Жуъреба-жуъре себебар аваз, къвалахар лап энгел хъана.

ЦГБ-дин поликлиникада “Моношегъерар комплекснидаказ вилик тухун” программадин

сергъятра аваз алай вахтунда ремонт авунин къвалахар кыле тухузва. Килигай чѝавуз министрди инани хейлин кимивилериз рехъ гуъвайди акуна. Къилди къачуртѝа, багъа тадаракар ишлемишунин къайдайрал амалзава. Кондиционерри дараматда чимивал лазим тир дережада аваз хуън таъминарун герек я. Ина компьютерный томографни эцигнавайди я. Амма лазим тир чимивал хуънин къайдайрал амалзава, техника дуъздаказ ишлемишзава.

Килигна куътягъайдалай гуъгъуъни Жамалудин Гъажиибрагимова больницадин руководстводиз эвер гана ва къвалахдив икѝ рикѝ гвачиз эгечѝуниз рехъ гана виже къвен тийидайди къейдна.

Гуъгъуънлай, 4-июндиз, Дагъустандин здравоохраненидин министрди Каспийск шегъердин центральный больницадин къилин духтурдин везифаяр тамамарзавайди яз Расим Рамазанов тайинарна. Идалай вилик Р.Рамазанов Республикадин клинический больницада сочетанный патологиядин отделенидин - медицинадин рекъяй энгелиз тежер махсус куъмек гудай Центрадин кыле авайди тир. Больницадин цѝийи руководителдиз ам къвалахда ахтармишунин вахт ганва. Ругуд вацран муддатда ада медицинадин идарайрин къвалахда къайда тун герек я.

РД-дин здравоохраненидин министр Жамалудин Гъажиибрагимов шегъердин аялрин 1-нумрадин больницадани хъана. Инани адаз са жерге кимивилериз рехъ гуъвайди акуна.

Къимет эцигна

Карчивал вилик тухунин барадай лайхлувилерай ва гъаф йисара гъакъисагъвилелди зегъмет чѝугунай Дагъустан Республикадин Къилин 2018-йисан 29-майдин 62-нумрадин Указдалди Махачкъала шегъердин сергъятламишнавай жавабдарвал хиве авай “Димитров Кабель” общественонин тешкилатчи **Шагъпаз АСАХАНОВАЗ Дагъустан Республикадин Гъуьрметдин грамота ганва. Мубаракрай!**

Дагъустандин “Димитров Кабель” ООО карханадин руководитель, вичин ери-бине Сулейман-Стальский райондин Эминхурьей тир чи газетдин хъсан амадаг Ш.Асаханов “Промышленностдин производствонин хиле лап хъсан кархана” номинациядай “Россиядин лап хъсан 100 кархана ва организация - 2017” лишандик кваз кыле тухвай Вирроссиядин конкурсдин гъалибчи я.

Шагъпаз Асаханова мергъяматлувилдин къвалахуни тухузва. Икѝ, Шагъпаз Муслимовича гъар йисуз хайи хуъруън тимил таъмин хизанриз пулдин куъ-

мекар гуъза, жегъилар, къелзавай аяларни рикѝелей ракъурзава. Ада Етим Эминан умуьрдиз ва яратмишунриз талукъарнавай “Эминан эсерар къелун” конкурс, спортдин серенжемар кыле тухун патал пулдин такъатар чара ийизва, акъажунра гъалиб хъайибур призар ва къиметлу савкъатар гуналди ашкъиламишзава. Ам Вирроссиядин “Йисан руководитель 2016” гъуьрметдин премиядин лауреатни я.

Аялар - умуьрдин цуьквер

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

31-майди Ахцегъ райондин руководствонин гуъгъивилик кваз районрин уртах сагъламвилдин жигъетдай тамам мумкинвилер авачир аялризни жегъилриз чпин синих-рехне алудуниз, медицинадинни яшайишдин рекъяй куъмекзавай Центрада Аялар хуънин международный йикъан сувар гурлудаказ къейдна. “Аялар - умуьрдин цуьквер” лишандик кваз тешкилай и шадвилдин мярекатда мектебринни аялрин бахчайрин дестейри, райадминистрациядин, ОВД-дин, УСЗН-дин, КЦСОН-дин ва чкадин СМИ-рин векилри иштиракна.

Къватѝ хъанвайбур тебрикуналди, мярекат центрадин къуллугъчи (логoped), **Фарида ТОРГАЧЕВАДИ** ачухна ва сифте гъф директор **Милвара МУСАНАБИЕВАДИЗ** гана. Ада вичин ва коллективдин патай аялризни абурун диде-бубайриз, духтурризни муаллимриз и югъ рикѝин сидкъидай мубарак авунихъ галаз санал, набут аялрин патяхъай къайгъударвал авун яз, мярекатда иштиракзавай ва мергъяматлувилдин куъмекар гуъзай райондин руководстводиз чухсагъул малумарна.

Гъаф “Ахцегъ район” МР-дин къил **Осман АБДУЛКЕРИМОВА** къачуна:

- Гъуьрметлу аялар, диде-бубаяр, Центрадин коллектив! Къез райондин руководствонин, райсобранидин депутатрин ва вири халкъдин патай Аялар хуънин югъ мубаракрай! Им аялар, иллаки зайиф аялар диде-бубадин, общественонин патай къайгъударвиллиз муъгътеж тирди рикѝеп хкизвай мергъяматлувилдин сувар я. Инсанрин патай чпиз кланивал, гъуьрмет, куъмек гъисзавай аялар сагъламбур, хушбахтбур яз чѝехи жеда ва гележеда абуркай

тор **Гуьлселем САИДОВАДИ**, АТВ-дин руководитель **Таира МУСПАХОВАДИ** (ада къватѝ хъанвайбуруз вичин мани багъишна) ва масабур лагъана.

Суварин шадвилерин сергъятра аваз аялрин манийринни куълерин ва спортдин конкурсар кыле тухвана (мярекатда Хуъруьгрин аялрин “Соколѝнок” твар алай бахчадин бицѝекрин дестедини хъсандиз иштиракна). Тафаватлу хъайи вири аялриз Центрадин патай гъуьрметдин грамотаярни дипломар ва пишкешар гана.

Шадвилдин мярекатар 31-майди райондин аялрин вири бахчайрани школайра, гъакѝ аялрин “Ахты” ревмакар-диологиядин санаторийда кыле тухвана. 1-июндиз лагъайтѝа, райондин руководствонин регъбервилек кваз В.Эмирован тварунихъ галай ял ядай багъда Аялар хуънин йикъан сувар тешкиллувилелди вири райондин дережада кыле тухвана.

Вири мярекатрин къилин макъсад сад тир - общественонин фикир-дикъет аялрин сагъламвилдин, абуроз дуъз тербия-чирвал гунин ва яшайишдин месѝайрал желб авун.

Россиядин югъ Диде-Ватан ширин я

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Эхиримжи йисара Рагъакидай патан са бязи уьлквейар Россиядив эгечизавай те-гьер акурла, фикирдиз лезги халкъдин акьуллу келимаяр къвезва. Къунши, багъри аваданлу, асайишлу хъурай, адавай аватнани жагъида, я ам тлабализ, бурж къазни ви патав къведач. Пехил къуншидикай Аллагъди вичи хуьрай. Ам гъар са камуна вун класиз, вай пад акъудиз алахъда. Заз США къилеваз Рагъакидай патан хейлин уьлквейар гъа и пехил къуншияр хъиз жезва.

ЩУВАД-КЪАД ийс вилик абуру Россиядин ва адан къилевай-бурун тарифзавай. Россиядиз жуьреба-жуьре рекъерай кумек гузвай. Гьелбетда, чпин итижар, ахпа жедай хийирар, къазанжияр фикирда аваз. Россиядин девлетар жезмай къван тарашдай ниет аваз. Дуньяда зурбади тир уьлкведин мулкар къунин, чкадин производствояр гуьнгуннай акъудна, чпинбура кардик кутунин мураддалди. Россия экономикадин ва яшайишдин жигетдай лап зайифарна, чпин вилик метлерал акъвазариз клан хуналди. Гъа ик женни ийидай. Уьлкведин военный ва залан промышленность барбатнавай, кардик кумай военный ва важиблу карханаярни Америкадин инспекторин, инструкторин гуьзчивилк квай. Хуьруьн майишатдин карханаяр тахъай мисалнавай. Миллионералди рабочияр, къуллугъчияр, инженерар бейкарриз элкьурнавай. Гъа са вахтунда виринра базардин алакьаяр гегеншарзавай. Россия, Советрин Союз хъиз, чукурун, пайи-паяр авун патал амайди са тлимил алахъунар хъувун тир. Гъа и четин, гзаф хаталу члавуз уьлкведин кылизи Владимир Путин атана ва ада Россиядин Федерациядин азадвал, аслу туширвал хуьн, къудратлувал хкажун патал вичелай алакьдай вири серенжемар къабулна.

Гъа и гуьзлемиш тавур дегишвилери Рагъакидай пад ажугълуни, пехилни авуна. "Чун дустар я" лугъузвай уьлквейри Россия гъар патахъай класиз гатунна. Са бязи крар рикел хун кутугнава: Украинада "хъипи инкйлаб" тешкилна, стха халкъ Россиядиз акси акъвазарна. Малайзиядин "Боинг" самолет ракетадай яна, бубани руш Скрипалар агъуламышна - и тахсиркарвилер Россиядин хиве тунна. Крым Россиядик эхкечна лугъуз, чи уьлкведиз акси санкцияр къабулна ва и алчах кар гилани давамарзава. Россиядин спортсменри "допинг ишлемишзава" лугъуз (тестик тахъай тахсиркарвал), абур олимпиададиз ахъайнач. Чи уьлкведин къуршахар къадай пагъливанриз США-да Дуньядин кубок патал кыле физвай акъажунра иштиракдай визаяр ганач. Газдин "Северный поток" акъвазариз алахъзава. Россия тахсирлу авун патал мадни багънаяр жагъурлава, аadak квачир гунагъар кутазва, ам таканариз алахъзава...

ВИРИ и нагъакъан, намуссуз, инсан алай ийсан мартдиз РФ-дин Федеральний Собранидиз раиж авур Чарче вичевай жавабар гана. Ада къетвилелди малумарна: "Россия гужуналди кеве тваз жедай уьлкве туш. Чахъ галаз амадагвиллин, дуствиллин, сада-садаз гуьрмет авунин члалалди рахун герек я. Чна вилик-дайни и месэладин гъакъиндай лагъанай, амма чеб дуньядин месэлаяр гъалзавай зурба уьлквейар я лугъузвайбуруз ван атаначир. За лугъузва, гила къванни ван ша". Бязибуруз ван атана. Идан гъакъиндай гъа и мукъвара Санкт-Петербургда экономикадин месэлайрай кыле феийи международный форумдиз жуьреба-жуьре уьлквейрай атанвай къван мугъманри, санкцияризни тамаш тавуна, Россиядин реги-

онрихъ, карханайрихъ, фирмайрихъ галаз амадагвиллин, санал къвалахунин икьарар кутлунуни шагъидвалзава.

Имни, лугъун квез, жув Россиядин Федерациядин агъали хъунал дамахдай кар я. Ислягъвиллин, дуствиллин, амадагвиллин, маса уьлквейрин къенепатан месэлайрик къаришмиш тахъунин сиясат тухуналди, Россияди вичин гъакъиндай къецепатан уьлквейрин халкъарин бейнида хъсан фикир арадал гъизва. Иллаки жуван Ватанда рехъ гузвай татугъавилер, халкъарин арада тешкилзавай гъерезвилер, экономикадин дестекар тир промышленность, хуьруьн майишат ва халкъдин къудратлувал хкажзавай ватанпеерсвиллин идеология чкадал хкуни, Ватандиз зиян гузвай гъерекатрал эхир эцигуни гъар са ватандашдиз Россиядин Федерация тивар алай зурба госуларство кланар хъийизва, уьлкведа яшамаш жезвай цудралди халкъарин садвал мягъкемарзава. Рагъакидай патан гъукумдарри Россиядиз акси яз тухузвай гъахъсуз, къве чин алай сиясатди чи халкъарин садвал мадни жанлу ийизва, ватанперсвиллин рубъг хкажзава. И кар чаз къе гъар са областдин, республикадин, крайдин, шегъердин, райондин мулкар, коллективра кыле физвай крари, алакьайри успатзава. Къе чаз газетрай, телеканалрай "Кавказдин миллетдин чин алайбуру" гафарни ахквасмач. Са халкъдин векилди масадаз тикъет язавай гъерекатарни лап тлимил хъанва.

Ашкара кар я, чна жуван диде-бубадал, тухумдал, хуьрел дамахда, са ни ятлани абурун гъакъиндай лагъай кутуг тавур гаф лап ажугъдивди, намусдал леке гъайи тегъерда къабулда. Гъатта а касдин винел гъужумдизни фида. Гъа ихътин кланивилин гиссеривди чун райондин, республикадин, Чехи Ватандивни эгечна кланзава. Абурун гъахълувилелди дамах авун чи буржи я.

ЛУГЪУН лазим я хъи, уьлкведин Лвири халкъари Ватандал дамахдай, адахъ авай кланивал, вафалувал артухардай вахъияр эхиримжи йисара са шумуд хъана ва абур виридаз малумни я. Дуньядин майданда Россиядин ва чи уьлкведин Президент Владимир Путинан рейтинг хкаж хъуни чун мадни шадарзава ва пакадин югъ мадни хъсанди жедайдахъ инанмишарзава.

Суварин вилик квай югъ тирвилляй чи жегъл тарихни рикел хун чарасуз я. 1990-йисуз Советрин Союз тивар алай госуларство чукурна ва гъа и йисан 12-июндиз РСФСР-дин халкъдин депутатрин Съезддал Россиядин госуларстводин аслу туширвиллин гъакъиндай Декларация къабулнай. 1991-йисан 25-декабрдиз Госдумадин сессиядал, депутатри гзаф гуьжетар авурдалай гуьгъуьниз, цийи госуларстводиз Россиядин Федерация тивар ганай. 1994-йисан 2-июндиз РФ-дин Президентдин Указдалди 12-июнь - Россиядин Федерациядин госуларстводин аслу туширвиллин гъакъиндай Декларация къабуллай югъ - суварин югъ яз малумарна. 2001-йисуз и сувариз "Россиядин югъ" тивар гана.

РОССИЯ. Россиядин Федерация. Им гзаф къадар миллетар яшамаш жезвай, 80-далай виниз регионрикой ибарат, гзаф къадар чилералди, девлетралди машгъур, къудратлу уьлкве я. Вири регионрин арада аваз Дагъустан Республикадини виликди камар къачузва. Вири миллетрихъ галаз дагъустанвийрини зкуь гележегдихъ еримишзава. И делилни дамах авуниз лайихлуди я.

Фенвай девирдиз тамашайла, дагъвийри урус ва гъакл Россияда авай маса миллетрихъ галаз халкъдин майишатдин гъар са хиле еке агалкъунар къазанмишна. Гилани абур, ацалтнавай са бязи четивилер алудиз, виликди, гуьзел гележегдихъ физ чалишмиш жезва. Дагъустандин халкъарин векилри и кыл а кыл

авачир Урусатдин областра, шегъерра, хуьрера гъакъисагъвилелди зегъметни члугъзава, уьлкведи кьейд ийидай хътин агалкъунарни къазанмишзава. Дагъустанда вири крар къайдадик кутунин, агъалийрин яшайиш хъсанарунин, законар вини дережада аваз хуьнин, коррупциядин, тахсиркарвилерин, экстремизмдин вилик пад къунин, республика къулухъ галамай регионрин жергедай акъудунин мураддалди РФ-дин Кылни, Гъукуматдин Председателни дегишарна. Гъа имни РФ-дин Гъукуматди Дагъустандин ва санлай чи зурба уьлкведин садвиллин гъакъиндай къайгъударвал авунин лишан я.

Россиядин Федерациядин къазанмишунрик жуван ватандашри виле акъадай пай кутунал ва абурун зегъметдиз, алахъунриз РФ-дин Президентди, Гъукуматди, талукъ маса къурулушри лайихлу кьимет гун мадни дамахдай кар я. Маса инсанар хаталувилик, кьиникъикай къутармишна, вичин чан бандитрин гъиле тур, абурун вилик кыл агъуз тавур жуьрэтлу хва Зейнудин Батмановаз Россиядин Игитвиллин тивар гана. Де лагъ, гъикл дамах тийин ихътин рухвайрал ва крарал!

ХАЛКЪДИН тивар хкажзавай, чпел дамахдай крарин иесияр тир ватандашар Россиядин шегъерра, хуьрера гзаф ава. Имни акл лагъай члал я хъи, абурун анра къулай шартлар яратмишнава, абурун са уьлкведин веледри хъиз эгечизава. Гьелбетда, яргал, патал чкайриз фенвай инсанлар жуьреба-жуьре четивилерни ацалтзава, абурун тахайбурун хъиз эгечизавай дуьшущарни жезва, амма санлай къачурла, дуьз, намуслу, пешекар, къени хесетрин инсанрин кефи хадайбуру жезвайди туш.

Садани инкардач, чаз чи квал, хуьр, район, республика, уьлкве хуш, клан я. Диде-Ватан ширин я. Ам аваданлуди, къудратлуди, гуьнарлуди яз акунни чи мурад я. Гъар са касди вич бахтлуди яз гъисабдайвал. Ихътин гъаларни вич-вичелай арадал къведач. Ватандин къадир авайбуру ам мадни мублагъди, девлетлуди, хъсандиз яшамаш хъун патал къулай шартлар авайди хъун патал зегъмет члугъвада. Гъа и мурад патал вичин алакуунрикой, бажарагъдикай, мумкинвилерикай менфят къачуда. Гъукуматди вичин гъисабдай, гъар са агъалидиз, миллетдиз килиг тавуна, къени крар ийидай шартларни яратмишун лазим я.

РОССИЯДИН югъ - им госуларстводин кылин ва виридалайни жегъл сувар я. Ада азаддаказ, демократвиллин бинейраллаз вилик финин барадай хъянавай рекъихъ инанмишвал, ватанперсвиллин, чи гзаф миллетрин векилрикой ибарат уьлкведин тарихдиз ва культурадиз гуьрмет авунин адетрин мягъкемвал лишанламышзава. Агъалийрин рикел Россиядин Федерациядин Конституцияди тестикъарнавай демократиядин, азадвиллин ва адалатлувиллин ивиар хкизва. Сувар гъакл чакай гъар сада вичихъ галаз граждандилин буржидин, Россиядин къадар-къисметдин патахъай жуван хиве авай жавабарвал аннамишунин макъсад алакьалу ийизвай югъни я.

Россиядин ийкъан суварихъ чи халкъар мадни тупламышдай, садаз-сад кланардай, умуми крар патал къуватар сад ийидай, дуствал авайдалайни мягъкемардай, акъалтзавай несил ватанперсвиллин рубъгдаллаз тербияламышдай, чи члехи уьлкведал дамахдай метлеб ава.

Чи республикада Россиядин югъ гъар йисуз кьейдзава. Шегъерра, районра концерттар, ктабрин выставкаяр, конференцияр тешкилзава, агъалийрин вилик политикар, депутатар экъечизава, театррин коллективри тамашайриз махсус композицияр къалурзава. Музейри инсанриз чпин раklarар ачухзава. Къуй гъамиша гъакл хуьрай!

Чеченвияр вужар я

Хийир ЭМИРОВ

Кеферпатан Кавказ жуьреба-жуьре халкъаралди девлетлу я. Абурун арада чеченвиярни ава. Чеченри чпи-чпис нохчи лугъузва. И гафунин мана вуч я лагъайтла, нохчи Ноя халкъдин векил я.

Чеченвияр Чечен Республикада, Дагъустанда, Ингушетияда ва Гуржистанда яшамаш жезва. И халкъдин векилар Туркиядиз, Сириядиз ва Йорданиядизни акъатнава. Тарихдин делилри тестикъарзавайвал, 1865-йисуз Кавказдин дяве кутягъ хъунихъ галаз алакьалу яз чеченрин 5 агъзурдав агакьна хизанар Туркиядиз фенай.

Малум тирвал, Ватандин Чехи дяведин йисара Сталинан буйругъдалди чеченрин хизанар Юкъван Азиядиз акъуднай. 1957-йисуз абуруз элкьвена чпин Ватандиз хкедай ихтияр ганай ва гзаф пай хтунни авунай. Ятлани Къиргъизистанда, Къазахстанда хейлин чеченвияр ама. Россиядин Федерациядин регионра яшамаш жезвай чеченвийрин къадарни гзаф я.

Гъисабар къурла тайин хъанвайвал, дуньядин майданда исятда са миллионни вад виш агъзур чеченви ава.

Пачагъдин девирда Кавказда яшамаш жезвай ингушриз, басбийриз, Гуржистандин кистинризни чеченвияр лугъузвай. Пешекарри тестикъарзавайвал, абур вири са халкъ тир. Тарихдин жуьреба-жуьре вахъияр, гъалар сеbeb яз халкъ пайи-паяр хъана.

"Чечен" гафуниз талукъ эц са шумуд мана ава. Члалан пешекарри тестикъарзавайвал, къунши кабардинри абуруз "шашан" лугъузвай. Сифте яз и гаф персерин XIII-XIV асиррин, Рашид-ад-Динан гъиликой хкатнавай къинра гъалтзава. Ада Кавказдин дагълара тарихихъни-монголрихъ галаз кыле феийи дяведа "сасанрин халкъди" иштиракайдакь хъенва.

Масадабуру лугъузвайвал, "чечен" гаф Чехи Чечен хуьруьн тиварцихъ галаз алакьалу я. XVII асирда сифте яз урусар чеченрихъ галаз гъа и хуьре къалмакъал хъана. Хуьруькай рахайтла, XIII асирда и чкадал монголрин хан Сечена вичин къушундин кыл (ставка) акъвазарнай. Сечен - чечен...

XVIII асирдилай эгечна "чечен" этноним урус ва гуржи члаларин хъинра гъатна. Идалай гуьгъуьниз "чечен" гаф маса халкъарини ишлемишиз гатлунна. 1781-йисан 21-январдилай Чечня Россиядик акатна.

Тарихдин илимрин доктор Георгий Анчабадзе кхъизва: "Чеченвияр Кавказдин лап куьгъне халкъарикай сад я. Абурун пачагъдал "Кавказ" тивар алай. Кавказхъ Лек тивар алай стхани авай. Ам дагъустанвийрин улу-буба яз гъисабзава. Лап дегъ девирра абуру касни авачир Кеферпатан Кавказдин чилер Волга вацлув агакъдалди чпин гъилик авуна".

Масака лугъузвайбуруни ава. Месела, вайнахар Гуржистанда ва Кеферпатан Кавказда бине кутур Хуритрин миллетрин векилар я. Ик тирдини члаларин ва культурайрин мукъвавиле, ухшамивили тестикъарзава.

Кавказдин тарихдал, члаларал машгъл алимри тестикъарзавайвал, чеченрин миллет XVI-XVIII асирра, вайнахдин халкъар сад хъунин нетижада, арадал атана. И кардиз гъа девирда Кеферпатан Кавказда исламдин дин тунини еке кумек гана.

Алай вахтунда садани инкар тийизвай делил я: Чеченрин миллетдин бинеда Рагъэкъечдай патан вайнахрин этногруппар ава.

Етим Эмин - 180 йис

Дили-диванадин чирагъ

Мирзамет САЛМАНОВ,
Дагъустандин лайихлу муаллим

Гъар са халкъдин тарихда адан къагъриман рухвайри къетлен чка къазва. XIX-асирдин тарихдиз вил вегейла, чи халкъдин бажарагълу вели Е.Эмин аквада! Куьз лагъайтла ада, цавун тагъдилай гъетре хъиз, чи тарихда вичин экуь гел туна. Эхъ, Эмина чи "гъевчи" халкъдин твар виридаз машгъур авуна. Вичин яргъал тефей, амма рагъ хъиз куьквей уьмуьрда адавай "рикликай клусар ийиз, чалариз элкьуьриз, планетадал гадариз" (И.Гъуьсейнов. "Риклин клусар") алакьна.

...Инсанар хъайила хебни жанавур,
Дугъри игридаз кван я дуьньяда.

И гафарин мана-метлебди мад сеферда тестикъарзава хъи, Эминан яратмишунрин жанлувал, важиблвал къенин юкьузни квахънавач. Эхъ, шаир "Ких-агъсакъал, Керекул-нозбаш" хъанвай девирда яшаммиш хъана. "Дуьнья гургагур" шиирдай аквазвайвал, "лачинар, туьлекар, тарланар яваш хъайила, типрезни дуьньяда агъавал ийиз клан хъанва". Жибинач дулу гъикъван явакьанри кье чи халкъдин винел агъавалзава, иви хъавза? Суалар... Суалар... Гъаклан умуми фикирар гвай инсандивай дуьньядин сад-садал аруш хъанвай меслаирай къил акъудиз хъун четин я. Амма Эмин умуми фикирар гвай инсан тушир, ам дуьньядин вири меслаириз анжах са вичиз хас тир къетлен акъулдивди, хци вилералди, зурба къатунралди, халис камалэгъли хъиз килигнай, абуруз философийдин жигъетдай анализни ганай...

"Гъарай, эллер" шиирди Эминан яратмишунра къетлен чка къазва. Ина ам эллерихъ элкьуьн дуьшуйшдин кар туш. Халкъдин кьиле акъвазнавай башибузукъри вири крар чпис кландайвал ийизвайла, халкъдин игътияжрикай, дерди-баладикай хабар къан тийизвайла, эллериз амукъзавайди гъарагъун я, амма а гъарагъунин ван низ къевезва? Гъикъван "чехи" касдиз арза авуртлани, "агакьуниз фарман" авач. Накъ партбилетар хъуьчуьк кутуна, инсан кьейи чкадал дуьба кел тавурбур, кье кьилиз "сирх" яна, Аллагъдин рекъе чеб дуьз къалуриз алахъзавайбур. Садбуруз - вири, садбуруз - са затни, "пис ксариз ажеб дуьнья хъанвай" девирда эллериз гъарагъунилай гъейри маса чара ава жал?..

Е. Эмин инсандин уьмуьрдиз гъак, гъикл клантлани хъурай лагъана, винелай килигай шаир туш. Ада гъар са кар, гъар са вакъиа аннамшна, абуруз дериндай фикир гана. Бахт, бахтсузвал, къисмет, дуствал, акъул-камал, нефс ва ихътин философийдин маса уьлчмеяр ада лап рикливай гъиссна, абуруз къимет гана. "Бахтсузвал" шиирда лугъузвайвал, инсан бахтсуз хъайила:

- жуван мез жував дуьз жедач,
- риклин сидкъи мецивай лугъуз жедач,
- лагъайтлани агъур жед
на лагъайди,
- хизанни ви гъарма са хиял жеди,
- гъарма садан гъарма санихъ
ял жеди...

Лагъ кван, гъи философидивай бахтсузвилеин уьлчмедиз ихътин къимет гъу хъана?

Бес шадвал, пашманвал, ашукъвал ва уьмуьрдин маса терефар шаирдиз вичиз ақуначни? Ақуна. Са вичин ваъ, халкъдинни. Ам са вичин

патахъай раханач. Яр авачир, дуст авачир, мукъва кас авачир инсан бажагъат жеда. Амма абурукай жуван риклиз регъат хъун гъар садан мурад я эхир. "Яр чарадаз бедлем хъайла, жуван твар акъатун" гъикл къабулиз жеда? ("Заз сабур гуз").

Са бязи шииррай аквазвайвал, шаирди ийизвай веревирдер умудлувилеин ишигъ квайбур, гележегдихъ ялзавайбур, риклик са гъихътин ятлани гъузел фикирар, хиялар кутадайбур я. Инсанди азадвилеихъ ялуниин фикирар ада билбилдин азадвилеихъ гекъигуналди гузва:

Хул рахада билбил сегъер
вахтунда,
Са гъамни авачир гъайван
бахтавар...

Вичин са жерге шиирра Эмина хизандин, мукъва-къилийрин ва къилдин ксарин арада кьиле физвай крариз, алакъайриз фикир гузва. Ихътинбурук адан "Пис папаз", "Къве паб", "Герек туш" ва са жерге масабур акатзава. И эсерри инсандив уьмуьрдикай, адан макъсаддикай дуьз фикирар ийиз таза ва акъул-насигъат гунин карда еке роль къугъвазва.

Эминан яратмишунрай аквазва хъи, ам гъамиша обществодикай уях тир. Кьиле физвай гъар са вакъиадикай, а вакъияяр арадал гъизвай ксарикай ам хабардар тир. Эгер, санлай къачурла, социально-философский темадиз талуькарнавай шиирра ада вичин умуми фикирар лугъузватла, тарихдин вакъияйриз, къилдин ксариз талуь эсерра вичин патай авай майилар, рафтарвал ачухдиз къалурзава. Ида мад са кар тестикъарзава: Эмин еке демократ, инсанперес, марифатлу кас тир. Адаз вичин ярар-дустарин, танишрин арада зурба сейливал авай. "1877-йиса бунтариз" твар алай шиирдай аквазвайвал, шаирди неинки са вичин танишрикай, дустарикай фикирзава; ада, тарихдин вакъиадиз къимет гуналди, къадар-къисметдиз килигуналди, халкъдин уьмуьрдикай, гележегдикай хабар къазва. Гъахълу истемешунар гъаз къарагъай халкъдин великар ивидин вацлара батмиш авур пачагъдин зулум вичиз къалум жедайди тестикъарзава:

Урусатдин кьеву зулум
Са къуз вичиз жеда къалум.

Камалэгълиди лагъайвал хъунни авуна: 1917-йисан Октябрдин инкъилабди и кар тестикъарнай, амма артух яргъалди фенач и "къалумдин" не-тижаяр. Горбачевар, Ельцинар хътин угърашри тар-марна. Яраб Эминал чан аламайтла, ада вуч лугъудайтла?

Пагъ, шаирдин члалан устадвал аку гъа! Къуд цлар-къуд акъул, къуд мисал, къуд тамам келима, са къавукъвай къуд цал, са кьиле авай къуд

фикир... Ара-бир ягъанат, хъуьруьн, зарафат кваз авур сугъбетди межлисдал абуру гъида. Эгер а ягъанат са къилдин касдин тварцихъ элкьуьр-навачтла. Амма "къавумар", "гачал-гъеяр", "къах тлуьр кацер", "вирт ква-хъайбур", "тумаьк яцар" дуьньядал тлимил алани? Эминаз инсанрик квай и нукъсанарни аквазва, гъавилей ада ихътинбурукай къезил ягъанатарни тавуна тунач. Ам куьлуь-шуьлуьйра дериндай къекъвей шаир туш. Ятлани ада инсанрин уьмуьрда чпи лайихсуз чка къунвай куьлуь-шуьлуьярни къатлун тавуна тунач. Абурув зари къетлен дикъетдивди эгечина, къимет гана.

Эминан социально-философский лирика еке я. Адан вилериз вичин девирда, неинки са вичин девирда, са бязи инсанриз къенин юкьузни такваз-вай крар-квалахар ақуна, абуру анна-мишна, хвена, чи халкъдал зурба эменни яз агакъарна.

"Юкьуз цавай гъетер аквадач", - лугъуда инсанри. Амма РГъамзатова лагъайвал, "Къакъан гъетер" хътин инсанар виридан арадай аквадайдал са шакини алач. Эминни гъакл я.

Эминалай вилик яшаммиш хъайи шаирри (ашукъри) (Ихрек Режеб, Лезги Агъмед, Къуьхуьр Саид ва мсб.) муьгъуьбатдикай чпин гъузел эсерар туькьуьрнай, амма садавайни, Эминавай хъиз, дериндай ва инсандин бейнидиз гъахъдайвал, муьгъуьбатдин сирлу гъиссерикай ашкьидив ацланвай гафаралди лугъуз хъанач. Ам и гъиссерив масакла, анжах са вичиз хас тир устадвал гъаз эгечина, адан шииррай лирический герой халис кас яз, чан алай инсан яз акваз-ва. Заридин гъар са цлар гъузелвилеини камалдин дерин фикирив ацланва, абурай инсанвилеин жигъетдай вини дережадиз агакънавай тамам къаматар аквазва.

.. Яр ацукъна квалел хелвет,
Магъидин регъ алаз метлеп,
Зардин кифер хъазва.
("Эй зи гъузел").

Эминан муьгъуьбатдин лирикади чи халкъдин милли медениятда къетлен чка къунва, вучиз лагъайтла и эсерар, манийриз элкъвена, халкъдин меце-сиве гъатнава, абуру ме-хъер-межлисар, мелер цици ийизва, инсанар шадарзава.

Эминан шаирвилеин устадвилеин зурбавал адакай ибарат я хъи, ада вич яшаммиш хъайи девирдин гъакъикъи гъалар чал агакъарна, уьмуьрдин амукъаяр, гъахъсузвилер русвагъна; инсанриз руьгъдин мишвал къачу-низ эвер гана, дуьньядин меслаирай къил акъудиз куьмекна.

Эмин зурба я, ам халкъдин дерин къатарай акъатна, ам халкъдин арха хъана. Чна адал дамах авун лазим я, вучиз лагъайтла, чал "Эминан халкъ лугъудай твар ала" (Х.Хаметова).

Зи халкъдин хва, халкъдин тарих,
Эй, адалат еке тир!
Халкъдин акъул, квачир синих,
Гъамишанда вине тир!

Хайи члалан зурба устлар,
Арифдаррин султан хва!
Халкъдин сиве даим ви твар
Къаз ава, къевез ви ван, хва.

Шииратдин чехи буба-
Хандакдиз къван вегъей кас!
Ракъини хъиз экв гуз зурба,
Чирагъ хъиз чаз куьквей кас!
Гъуниз фена гъар са шаир,
И дуьньядал атай къван?!
Вун рекъидач! Сагъ я фикир -
Зи лезги халкъ амай къван!

Ибрагъим ГЪУЬСЕЙНОВ

* * *
Инсандин, лезги инсандин, ахлакъ арадал атуниин гъерекатда Етим Эминан таъсир гъаф я. Етим Эмин галачиз адан руьгъдин хазина кесиби я. Етим Эминаз эвез авач.

* * *
Етим Эминакай магърум хъайи милли эдебият ракъуникай магърум хъайи цав хъиз я.

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

Етим Эминаз

Аялзамаз етим хъайи, Арифдар яз къази хъайи, Вири элдиз сейли хъайи, Шаир хъана Етим Эмин.	Дуьнья акур гуьзгуьдай хъиз, Халкъдив рахай, пайгъамбар хъиз, Кьелни шекер девирдин тлуьр Инсан хъана Етим Эмин.
Муьгъуьбатдин сирерикай, Дуьньяд гъижран - дердерикай. Азадвилеин рекъерикай Кхъей кас я Етим Эмин.	Дили - диванадин чирагъ, Лезгистандиз экъечай рагъ, Шииррикай эцигай дагъ Устлар хъана Етим Эмин.
Гъар са касдин писни хъсан, Ақунмаз вич жедай гъейран. Шандакъардай тумакъ яцран Душман хъана Етим Эмин.	Девир тирла вич гургагур, Лезги члалан бине кутур. Кланибурун риклера нур Тур кас хъана Етим Эмин.

Фатимат ОСМАНОВА,
Сулейман-Стальский район, Эминхуьр

Къенвач Эмин

Къенвач Эмин, амазма чи арада,
Экуь чирагъ хъиз вилик ква, рехъ къалуз,
Гагъ муьгъуьбатдив ацлана,
Гагъ гъахъсузвал русвагъзава, куз-хъухъуз.

Къенвач Эмин, вишни къудкъад йис хъана,
Чан алама адан гъар са гафунал,
Лезги халкъдин лап багъа тир ирс хъана,
Жавагъирар кхъей риклин къастунал.

Къенвач Эмин, муьгъуьбатдин цълехем хъиз,
Риклин къеняй хур пад ийиз акъатай.
Дустаривни рахазма ам керчекдиз,
Стхадивни, вич туна къакъатай.

Къенвач Эмин, чи рушарин къаматар
Ханумрихъни, гъуьруьрихъни гекъигиз,
Уьмуьрлухди куьтягъ тежер савкъатар
Тунва ада вичин патай несилриз.

Рекъидач ам чил амай къван вич хайи,
Лезги хуьрер, лезги эдеб амай къван.
Рекъидач ам халкъ амай къван вич клани,
Лезги халкъдин шииратдин къагъриман!

Сулейман ПАШАЕВ

Кузвай рикл

Ваз лугъузва эдебиятдин буба,
Лезги члалан уламар чирай зурба.
Вучиз вун тир халкъдиз мирвет гвай къази?
Чумахъ, чанта гвайбур тир валай рази.

Куьз лагъанай дили-диванадин чирагъ?
Кесиби халкъдиз вун тир хъи чим гузвай рагъ!
Вучиз ажайиб твар гана ваз "Етим"?
Куьз лагъайтла хъанач валай кай(и) итим.

Ажеб хуш я чи шаирриз ви чешне!
Туькезбанни я муьгъуьбатдин чешме!
Алакъайди сагъар ийиз чи гуьгуьул,
Вун тир къакъан чирвилерин дерья-гъуьл.

Куьз чна ваз лугъузва адил устлар?
"Чанах, чанта санал вегъин я къастар".
Риклера хуьн пак садвални муьгъуьбат,
Дуьньяди и цуьк акъудда хъи, гъелбет!

Асирралди амукъда вун, эй инсан.
Куьз лагъайтла амалар я ви масан.
Етим Эмин, хкахъдач ви кузвай рикл,
Лезги халкъдиз я хъи вун гъа Шалбуз тик!

Дагъустандин халкъдин шайр
Ханбиче Хаметовадин - 80 йис

Лезги рушан ярж

Мурад САИД,
РФ-дин писателрин Союз-
дин член, шайр- таржумачи

Дагъустандин халкъдин шайр Ханбиче ХАМЕТОВАДИН яратмишунрин ирс фадлай неинки чи республикадин общественностдин, гьакл вири Россиядин халкъарин девлетдиз элкьенва. Адан гзаф эсерра (шиирра, поэма, сонетрин тажара, риваятра, драматра ва ик мадни) кьилий-кьилиз, яру цар хьиз фена, шайрдин риклин деринрай къвезвай Ватан ва халкъ патал члехи кланвилдин гьиссер ава. Абуру лагьайтла, члехи шайрдин вичин халкъдин ва хайи чилин асиррилай асирралди агакьнавай тарихдин вакъайрин залан къатар багъишнавай бур я.

Чи халкъдин тарих гьисабиз тежер къван жуьреба-жуьре, гьа са вахтунда гьакьван залан вакъайралди, къакъатунралди, магьрумвилералди, несилри къалурай игитвилералди, агур женгера экъичай ивирилди лишанлу я. Ахьтин, тарихдиз садлагьана къимет гунни гьар садалай алакьдай кар туш, ам гзаф къатарикай ибарат я. А къатара чулау, дерин дагъарри, мичли киклари, зидвилери, душманрин къастари члехи чка къунва. Вири и къатариз Дагъустандин халкъдин члехи шайрди клелзавай кас гъавурда акьадай тежерда кхьенвай хци, михи гьижайрикай ибарат, везинлу эсерра вичин къимет ганва. Им шайрдин къимет эцигиз тежедай хьтин агалкъун яз гьисабиз жеда.

Чи вилик Ханбиче Хаметовадин къелемдикай хкатнавай цудралди члехи ва гъвечи ктабар ква. Чун абурал акъвазавач. И кар литературадин илимдал машгул члехи алимрин везифа я. Чун шайрдин садкъе эсердикай рахазва. Ингъе абуркай сад - "Рубгдин девлет" твар алай тарихдин риваят. Шайрди Дагъустандин чилерал вичел "Рахун къецеке" твар акьалтай вагъши Тамерланан сан-гьисаб авачир къван чапхунчийри гъужумай вахтарикай суьгьбетзава. Эсерди клелзавай кас яргал девирриз хутахзава, чаз чи улу-бубайрин игитвилер гьихьтин бур хьанатла, гилих галай хтар хьиз, са-са чин ачухзава. Душмандин къаст сад тир: Дагъларин улкъевдин азадвал клани халкъар вичин лукъариз элкьурун, дагъларин гуьзел уьруьшрин девлетар тарашун... Эсердай акъвазавал, члехи зулумкар, кчадин халкъар терг авун паталди са куьнилайни элкьевзачир. Хуьрер, квалер цай яна кун, къелеяр чукурун, са тахсирни квачир агъзурралди инсанрин пак иви ривайди руг авун - ибур мегер инсандин кьилиз къведай фикирар яни?

Шайрди вичин хци гафуналди, ялавлу гьиссералди душман негъзава. Клелзавай касдин рубгьда Ватан кланвилдин, виждан кланвилдин, игитвал къалуриз гъазурвилдин гьиссерал чан гьизва. Ахьтин эсерар клелай кас рубгьдай набут яз бажагъат амуькда.

Къеци Тимур феи вири рекъера шегьеринни хуьрерин чкадал амуькзавайди анжах рубхъни руг, инсанрин ишеларни душман негъзавай къаргъишар тир. Чи багъларни никлер члехи цайрин майданриз элкьевзавай. Ихьтин шартлара чан аламаз

амуькун мумкин кар тушир. Амма дагъвийри гьа шартларни чпи-чеп квадарнач. Рубхъерик хци цукар кумукьдай хьиз, халкъдин игитар ва игитвал са куьнивайни, са зулумкардивайни я чуьх, я руг ийиз хьанач!

Ихьтин негъадал клелзавай кас гьизвай эсерди къенин аямда мадни хцидаказ ванзава. Гьайиф хь, акъван

асирар алатнаватлани, чуру къастар авай душманар гьелелиг и дуьньяда секин хьанвайди акъвазач. Ханбиче Хаметовадин чун инал раханвай хьтин эсерри несилар халисан ватан дашар, Ватан хуьдай аскерар, халкъдин халис архаяр жез тербияламишзава. Им, чи фикирдалди, гьар са шайрдин кьилин везифани я.

Лагьана кланда, гьикъван муракъ ва четин вакъайрикай раханватлани, шайр гьакьикъатдиз, вахтуниз, гьиссериз вафалу яз амуькзавач. Гьич са жуьрединни къавилериз, къуру рахунриз, лугудайвал, гьарагунриз рехъ ганвач. Гьар са суьгьбет сабурулудаказ, инанмишвилелди, клелзавай кас вичел желбдайвал кхьенва. Урус члалаз авунвай таржумани гьакьван вини дережадинди я. (Таржумачи - М. Агьмедова - Колюбакина).

Ханбиче Хаметовадин яратмишунрин ирс лезги халкъдин дерин къатарай атанвай милли искусстводин ва культурадин са пай хьиз я. Ана са жуьрединни къавилвал, фашалвал, гьакьикъатдивай къерехдиз экъечлун аквадач. Артухлама, шайрди Рагъ экъечдай патан халкъарин милли культурайрин художественный такьатрин дуьнья генани девлетлу тирди, лезги члал дуьньядин маса члаларилай зайиф туширди субутнава. Шайрди вичин яратмишунра сонет, триолет, терцинар хьтин ва маса жанраяр ишлемишунини и кардин шагьидвалзава.

Шайр Ханбиче Хаметовади чи халкъдин классикар тир Къуьчуьр Саида, Етим Эмина, Стлал Сулеймана чпин вахтунда арадал гъайи лап хьсан адетар - Ватандал ашукьвал, инсанрин муьгъуьббатлувал, бубайрин пак адетриз вафалувал, гьахвал ва азадвал патал женг чулгун цийи шартлара давамарзавайди акъваза. Эхъ, лезги литература фадлай, виликрай лугуьз хьайи дидактикадинни буш рахунрин къармахрай экъечна, художественный анализдин виниз тир дережайив агакьнава.

РЕДАКЦИЯДИН ПАТАЙ: шайр-таржумачи ва композитор Мурад Саид РФ-дин писателрин Союздиз и муькьвара къабулна. "Лезги газетдин" редакциядин коллективди адиз и дережа риклин сидкьидай муьбаракзава!

Ханбиче Хаметова вични умуьурда анжах регъятвилер акур шайр туш. Адан къисметдизни хейлин четинвилер, суалар, гагъ-гагъ авачир тахсирар кутунни акъатна. Ибурул патавай лап клани ва багъа хейлин инсанарни къакъатуни пашманвилерни алава жезва. Гьар гьихьтин имтигъанра гьатнавлани, ада вичин шайрвилдин пайдах мягъкемдиз къуна. Исятдани ам уьткъембурун вилик жергеда ава, вичин рехъ ян тагана давамарзава!

Адаз, бязи дишегълийриз хьиз, са гьихьтин ятла багъа шейэр, девлетар кватлун, са гьинра ятла машгурвал къазанмишун хьтин фикирар ерли хас хьанач. Ада вичин вири мумкинвилер ва къуватар хайи члалан хцивал, михивал, халкъдин тарихдин пак адетар хуьниз ва несилрив агакъаруниз бахшна. А къаст адан яратмишунрани ава. Гьа ихьтин тарифлу ва таъсирлу эсеррикай сад ада яратмишнавай "Ашукьдин нагъма" твар алай поэма я. Ам лезги халкъдин машгур классик, "бунтчи" шайр Къуьчуьр Саидан къисметдиз бахшнава. Къуьчуьр Саидан ирсини зунни вичел фадлай желбнавай. За адан хейлин эсерар урус члалаз таржума авуна ва кьилдин ктаб яз чапдайни акъудна.

"Ашукь Къуьчуьр Саид: "Халкъ ва азадвал" твар алаз. Ам члехи шайрдин 250 йис тамам жедайла, "Мавел" чапханада гъазурна, майдандиз акъудна. Гьа и кар себеб яз за Ханбиче Хаметовади яратмишнавай "Ашукьдин нагъма" поэмаини урус члалаз таржума авуна ва винидихъ твар къунвай ктабда тунва.

Лагьана кланда, Ханбиче Хаметовадин эсер клелун, адан гъавурда акъун, ахпани, художественный такьатрин алем хвена, урус члалаз таржума авун за регъят акъвазнач. Зун гъавурда акъуна, им текдаказ кьилиз акъудиз жедай кваллах туш. Гьавилай зун ам кхьенвай автордихъ галаз муькувай таниш хьана ва саки гьар са цар лезги члалай урус члалаз таржума ийидайла, гьар са царцдин деринра гьахун, образрин къешенгвал хуьн патал за члехи шайрдивай куьмек тлалабна. За гьисабзавайвал, шайрди заз а мумкинвал гана, анжах ахпа урус члалаз клелзавай ксаризни а эсер муькьва ийиз хьана. Им члехи шайрди заз гайи хьсан тарсни я.

Ктаб акъатайдалай къулухъни за Ханбиче Хаметовадин эсер мад ва мад сеферра клелзава, гьар сеферда жув патал цийи са вуч ятла генани ачухарзава. Эхъ, гьакьикъатда хьайи ва авторди эсерда ишлемишнавай махариз, мифриз хас игитрин, абурун фагъум-фикирдин гъавурда акъун регъят кваллах туш. Им лагъай гаф я хь, заз жуван халкъдин рубгьдин дерин къатаризни эвчидай мумкинвал хьана. Анра къеьун ва ахьтин яцларай эхкъечлунни регъят кваллах туш.

Жуван къейдерин эхирдай заз лугуьз кланзава: къуй чи члехи шайр-диз, члехи вахаз, Лезги Ватандин члехи рушаз яргал йисарин сагълам умуьур гурай, адан къелемдикай мад-ни таъсирлу эсерар хкатрай!

Гъажимет Сафаралиеван - 70 йис Чехирчи ва шайр

Мерд АЛИ

Умуьурда ихьтин къисметрин инсанар тек-туьк гьалтда. **Гъажимет Нурметович САФАРАЛИЕВНИ** гьа жергедай я. Ни фикирдай, неинки Россияда, гьакл дуьньяда твар-ван авай чехирчи, Санкт-Петербургда Дагъустандин коньякрин заводдин члехи пешекар гьахьтин дережадин шайр, гьикаятчини, хъуьруьнринни зарафатрин устад тамадани жеда лагъана.

Зани гьакл фикирнай. Сифте яз 1994-йисуз Махачкъалада, ктабрин туьквенда адан твар алай "Икспаиз винодела" ктаб акурлани, за им чехирар гъазурунин рекъай меслятринди яз гьисабна.

Клелайла акуна хь, им чехирдилани туьнт хъуьруьнрин, камаллу келимайрин кватлал я! "Чехирчидин кхьинар"...

За кватлана: чи дагъларивай яргъарани лезги рухвайри чпин рубгьдин хцивал, илгьамдин верцивал, члалан жанлувал квадарзава! Аферин!

Гъажимет Сафаралиеван ктабда ам туькьурайди тир А. Матошкин - Геркеди кхьенва: "Ам (Гь. Сафаралиев - М.Ж.), Дагъустанда цана, Петербургда беъер гузвай къелем я. Пешекарвилел гьалтайла - чехирчи, Аллагъди гайи алакьунрал гьалтайла - зарафатчи, михи, экуь хъуьруьнрин иеси.

Гьакьван къени ва камаллу рубгъ я. Гъажиметан гзаф затлар журналризни газетриз акъатнава. Гзаф кватлалра адан эсерар чапнава. Россияда ва адалай къецепатарани. Кьилдин ктаб сифте яз акъатнава..."

Гьа и ктабрин сифте гафуна къейднавайвал, са 20-25 йис идалай вилик са члехи мярекатдал Дагъустандин халкъдин шайр Расул Гьамзатова Гъажиметаз вичин "Сонетар" ктаб багъишдайла ик кхьенвай: "Къуй вахъ, чи уьткъем чехирчи, яратмишунрани Дагъустандин коньякринни чехиррин туьнтвални дигмишвал хъурай!"

За ктаб клелна, кватлалвал, а дережадив Гъажимет Сафаралиеван хатл, илгьам фадлай агакьнавай. Ктаб за са нефесдалди клелнай ва хуш хьайи затлар гьиле-гьилди лезги члалаз таржума авуна, газетдани чапнай. ("ЛГ" - дин 1994-йисан 2-сентябрдин нумра).

Гь.Н. Сафаралиев чи машгур революционер ва нарком, вичиз вичин вахтунда "Дагъустандин рекъерин Шагъ" лагъай Сафаралиев Гъажиметан гъвечи стхадин хва я. Гъвечи стхад члехи стхадин гуьрметдай вичин хцел адан твар эцигнай. Хтулди имидин твар генани машгур авуна. Чахъ гила неинки хьсан чехирар, коньякар гъазурунин, гьакл члалан ядигарар кхьей устаддин ирсини ама.

Гъайиф, къисметди ам чавай фад къакъудна, 60 йисни тамам тахьанмаз, 2001-йисуз.

Сафаралиеврин члехи сихилдин ирс (алимрин, общественно-политический деятелрин, духтуррин, экономистрин - тешкилатчийрин, шайрринни публицистрин ва ик мадни) са девирдани квахъ тийирди я. Абурун чпин хьиз, чпикай кхьенвай хейлин эсерарни (лезги, урус, маса члаларал) чи халкъдив гума. Чна авунвай таржумаярни гьа жергедай я.

Гъажимет САФАРАЛИЕВ

Сифте гафун чкадал

Рекъевайди, къваз са гъвечи,
акъуд ял.
Гьиниз я ви тади къачун?
Къвазва къвал!
Акъваз-акъваз, ша зи патав,
хуьхъ секин,
Ша, чи суьгьбет жеда гурлу ва
ширин.
Вун ктабдиз гьахъ, хьана са шад
муьгман,
Закайни ваз хъурай риклиз хуш
дарман.
Зунни, вун хьиз, и дуьньяда я
гъарикл,
Акъатзава са квехъ ятла хурай рикл.
Ик рахазва лугуьз, вазни къвемир
хъел,
Вун патал зи рикле авач чуру шел.
Виклегдаказ ахъая зи кваллиз рак,
Зи ниятрин михивилел гьимир
шак.
Ана вазни жагъида ял ядай муг,
Анжах гежмир, я акъудмир тадиз
руг.
Им риклериз кланзавай
чи гуьруьш я,
Хъуьруьхъ, гьимир чинал къайи
бириш на!
Гафар - гьиссер, гьиссер - гафар,
къваз ялав,
Кун лазим я, гуз риклериз хуш
къилав.
Жуьгьенар хьиз, чи риклерни жеда
куз,
Ша чун гьа ик муьгманар жен гьар
юкьуз...

Кавказдин куьруь

ТОСТ
Тост лугуьз зи ачух я хур,
Тост, игитар ийир машгур!
Тост, ван хьайи заз ватанда -

Арифдаррин Дагъустанда!
Ана квалер - рагал мукар,
Пагъ, шиклар вуч я аквар!
Агъсакьалри чуру рехи
Лагъанай заз и тост члехи.
Тикрарзава гила за квез,
Гъевес аваз рикле екез:
- Ажеб тушни хъунухъ итим,
Вафасуз са лам жедалди!
Кланид хъурай квалле даим,
Такландакай гьам жедалди.
Сагъламвал я члехи девлет,
Къведни санал - мад я гуьндурь.
Кесиб тахъуй, акъатна мет,
Кесиб хьайи югъ я пехир.
Камаллу яз хъурай уьзден,
Камалсузрин хан жедалди.
Жуван чилел руг жен деклен,
Яд чилерал къван жедалди.
Аллагъдилай хьсан Аллагъ
Авайди туш, валлагъ, биллагъ!
Хьсанвилер гзаф хъурай,
Писвилдин тум квахърай чилляй!
Аяздилай рагъ хьсан я.
Санклардилай чагъ хьсан я.
Кьил-къилик къваз гьар межлисда
Чанни жуван сагъ хьсан я.
Шампанский цуз, тамада!
Шадвилер чи къатл тахъурай.
Эрекьдилай къулухъ хъвадай
Маса усал затл тахъурай!

Дишегълияр клани я заз, таклани.
Гагъ къваз къадач, гагъ эцигдач
чилерал.
Эй, зи Худа! Яб це на зи имандиз:
- Вуна хуьхъ зун дишегълийрин
хъилера...

Итимди ваз кланзаватла гана яб,
Муьквал-муьквал хьсан тлуьн це
адаз, паб.

Итим гьатда даим члехи къиметда,
Паб жегьил яз амай къван гагъ
гуьрметда.

Чилел ашукь инсан

Шагьабудин ШАБАТОВ

СУЛЕЙМАН-СТАЛЬСКИЙ район ватанперес, инсанперес, зегьметдин, медениятдин кьадир авай, клева гьатайдан гьил кьаз гьазур баркаллу рухвайралди, арифдарралди, шайралди кьенин юкьузни машгьур я ва гележегдани гьакл жедайдал шак гьиз жедач, вучиз лагьайтла гележегдин несилрини бубайри яд хьвайи булахрай яд хьвазва, абур кьекьвей рекьерай камар кьачузва, абурун хьсан крар давармарзава. Девириллай девиррал рухваар бубайриз вафалу яз амукьзава.

Чпин девирда райондин агьалийрин дуланажагьдин, яшайишдин шартлар хьсанарун патал зегьметар члугур регьберрин ва маса кьуллугьар авур инсанрин кьадар гзаф я. Ахьтин рухвайри чпин хивез гьамиша гзаф пар кьачуда. Абур халкьдин месэляяр гьалунин кьайгьуйра жеда.

Кьилинди, кьвалахал аламачирлани халкьдин арада гьурмет кьазанмишун, жув гьалтай чкадал риклин сидкьидай жуваз салам гун, тебрик авун - им лап зурба агалкьун я. Ахьтинбурукай сад зи кьенин сугьбетчи, Сулейман-Стальский райондин администрациядин кьилин кьуллугьдал хьайи ва и йикьара 70 лагьай гатфар кьаршиламишай Рудин Абакарович АБАКАРОВ я.

■ Рудин Абакарович, Куьн кечирмишай хьуси уьмуьрдилай рази яни?

- Вучиз рази жедач кьван, за адал дамах ийизва, гьикл лагьайтла залайни уьмуьрдин юлдаш Людмиладилай бахтлу хизан арадал гьиз алакьна. За жувал тапшурмишай кьуллугьар намуслувилелди кьиле тухвана. Гьа са вахтунда жуван мецкай, гьиликай са касни бейкеф авунач. Гилани гьам хуьруьнбуру, гьам пата-кьерехда туьш жезвай таншири зун хушдиз кьабулзава. За зи тварцихь разивилин гафар лугьузва. Идалай чьехи бахт мад жедани? - Ада зи суалдиз суалдалди жаваб вахкана.

Дугьриданни, ам гьахь тирди гьисс авуна за. Зун халкьдин арада авай кас яз, зи япарихь адакай кьана рахадай ванер галукьна.

Рудин Абакаров 1948-йисуз Кьулан Сталрин хуьре, районда машгьур механизатор-инженер, Ватандин Чьехи дьведин иштиракчи, артиллериядин батареядин командир, лейтенант Абакаран хизанда дидедиз хьана. Абакар халу зазни лап хьсандиз чидай кас тир, заз адахь галаз кьвалах авуни кьисмет хьана. Дьведилай гьугьунин йисара ада "Сельхозтехникада" механизаторар гьазурдай курсар ахьайна, вири хуьрерин майишатриз пешекарар гьазурна. Адакай хейлини йисара "Калининский" совхоздин кьилин инженерни хьанай.

Рудина хайи хуьре муьжуд класс, ахпа Ростовский областдин Новочеркасск шегьердин мелиоративный техникум лап хьсан чирвилер аваз куьтягьна. "Калининский" совхоздин чьехидан тлабуналди ам хайи хуьруьз рахкурна.

- А вахтунда совхоздик квай Вили Сталрин, Цийи Макьарин, Дарклуш-Кьазмайрин хуьрерихь 3500 гектар дигьдай чилер авай, - сугьбетзава Р.Абакарова. - За сифте йисуз лазим тир кьайдада вири участокриз ятар гудай кьаналар яна. Зи ихтиярда 3 бульдозер ва са экскаватор авай, гьакл куьмекчирни. За ийизвай кьвалахдилай руководстводи разивал кьалурзавай. За зи пеше генани клан хьана ва зал совхоздин кьилин инженер - мелиораторвилин кьуллугь тапшурмишна. За, кьвалахдилай кьерех тахьана, Новочеркасскдин мелиоративный институтни куьтягьна. Са сеферда заз, - давармарна ада вичин сугьбет, - партиядин райкомдин 1-секретарь Ибадуллагь Тагьирова вичин патав эверна. Вичиз хас тирвал ада жузункачузун авуна, ахпа заз кьулухь галамай "Самурский" совхоздин директорвилин кьуллугьдал финин меслят кьалурна. А вахтунда зи 32 йисни хьанвачир. Гьелбетда, теклиф жавабдарди тир. За адаз "дахдал алуькьна, жаваб гуда" лагьана. Дахди хев кутунач.

- Ам, чан хва, - лагьана ада, - зи халуьрин хуьр ятани, вав абур кьвалах ийиз тадач, ахпа кьвалах ийиз хьанач лугьуз, ви гьугьунин кьванер ахьайда.

Ятлани И.Тагьирова дахни зун члалал гьана. Захь галаз райкомдин 2-секретарь Эминов Рамазанни атана ва ада майишатдин коллективдиз зун совхоздин цийи директор тирди малумарна.

Аквава заз, зун кваз такьазвайбурун кьадар гзаф я. Заз автомашинни авачир. Гьавилляй гьар пакамаз, нянзи Кьулан Стал-Курхуьр зи адетдин "маршрут" хьана. Зун пакамахь дояркаяр кьведалди фермадал жедай, ахпа механизаторар кьведалди гараждал фидай. За члугвазвай зегьмет, ийизвай кьвалахар аваз, жемьт яваш-яваш захь агьуна. Гьа ик, за 1980-1984 йисара "Самурский" совхоздиз регьбервал гана. И девирда совхоздин конторар эцигна, гаражда кьурар гьунгьуна туна, цазвай никлерин кьадар артухарна, техилдин, емишрин кьакьан бегьерар кьачуна, рабочийрин мажибар кьажна. И кьвалахар вири совхоздин кьазанжийрин гьисабдай ийизвайбуру тир. Буш гафарин иеси тахьун паталди чун статуправленидай ганвай справкадиз килигин. Ана кьейд ийизва: "Дагьустан Республикадин лайихлу экономист Рудин Абакарова 1980-1984-йисара "Самурский" совхоздин директорвиле кьвалахна. И вахтунда ада аквадай хьтин нетижаяр кьазанмишна. 1981-йис - 2420 центнер - 1982-йис - 4577, 1983-йис - 5922 центнер техил. Емишар: 1981-йис - 1472, 1982-йис - 3823, 1983-йис - 7912 центнер".

1984 йисуз райкомдин бюродин кьарардалди Рудин Абакаров хуьруьн майишатдин устадлу, чешнелу пешекар, РД-дин лайихлу агроном Алдеров Сиражидин кьиле акьвазай ва республикадиз машгьур хьанвай "Калининский" совхоздин директорвиле тайнарна. И ихтибар ада лап хьсан нетижайривди кьилиз акьудна: уьзюьрин, емишрин багьларин майданар артухарна. Кватл хьийизвай ципицлар 3500-4000 тонндив агакьна, емишар - саки 7000 тонндив. Салан майваар - 11420, техил 6821 центнердив. Гьа са вахтунда хуьре пуд мертебадин кьванцин, 680 аялдиз чка авай школадин дарамат эцигиз башламишна ва куьтягьдалди эцигунарзавайбуруз вири жуьредин куьмекар гана. Районда виридалайни вилик хуьруьз газ гьана, рекьера кьир цана, хуьруьз булахрин яд гьана...

1992-йисан апрелдин вацралай 1993-йисан ноябрдин вацралай Сулейман-Стальский райондин администрациядин кьил хьана. 2005-йисалди администрациядин кьилин заместитель, гьа и йисан майдин вацралай са кьадар вахтунда райадминистрациядин экономикадин отделдин начальникин везифаяр кьиле тухвана.

■ Гьугьуьна авай майишат яз кьелай ахьтин агалкьунар кьазанмишиз гьикл алакьна? А четин, алаш-булаш хьанвай, СССР чуклурнавай девирда райондиз регьбервал гун четин хьаначи? - жузуна чна Рудин Абакаровичавай.

- Зал кьведалди совхоздин яр-емиш багьларавара-зара жезвай. Гьикл лагьайтла, абур кукра кьазвай, рабочийриз абур кватлиз ашкьи амукьзавачир, студентар гьизвай, абурун тарар юзуриз вири емишар чиле тваз, бегьем кватл тийиз хьана. Ерисуз мал артух иштагь авачиз, ужуз кьиметрай кьабулзавай. Зун и кардив маса жуьре гатлунна. И карда заз дахди еке куьмек гана. Ада лагьана: "Гьихьтин хьсан устлар хьайитлани, чан хва, адак квай синих куьчедай фидай, гьаклан жергедин инсандиз аквада. Гьакл хьайила, вун устлар хуьхь, зун жергедин инсан жеда, за ви синихар кьатлуда, абур ваз лугьуда, жув туькьур хьийиз алахь". Гьакл хьунни авуна. За сифте авай кьван бригада-

яр чуклурна, абур звенойриз элкьурна, вири багьлар звенойрин кьвачихь яна, гьар звенодиз вичин трактор гана. Сифте нубатда багьлар зиянкар гьашаратрикай хуьнин кьайгьуйра хьана. Захь совхозда 28 опрыскиватель авай. Звеноводрин вилик ихьтин шартлар эцигна: "Куьн куь зегьметдин нетижайрин иесияр жеда. Гьар са кардивни иесивилелди эгечл. Багьлар азаррикай хуьдай кьайгьуьр за ийида".

Гьа ик, сифте йисуз твех-затл квачир ичерин бегьер хьана. Абур атлудай вахтунда, за рабочийрин вилик ихьтин шартл эцигна: "са тонн ичер кватлай касдиз, гьакьидилай алава яз, кьве ишикл ичерни гуда". И йисуз 7000 тонн ичер кватла ва абур Урусатдин шегьерриз рекье туна. Хьсан кьазанжийрин хьана, рабочийрин гьал-агьвални са шумуд сеферда артух хьана. Бегьер кватл хьийидайла кимерал яшлу итимарни аквадачир, я куьчейра школадай ахьагьайла - аяларни. Гьакл магьсуларни ва салан майваарни кватл хьувуна. Гьар са кьвалах агротехникадин истемешунрал бинеламиш хьана авурла, бегьер артух жезвайди я.

Гила хквен чун за райондиз регьбервал гуз хьайи вахтунал. Эхь, гзаф четин, ким-киме хьанвай вахтар тир. Зун абурал акьваздач. За са кьвалахдикай лугьуз кланзава. Зун райондин кьил хьайи йикьалай зи рикле авайди цьерид вилин муькьуьн кьайгьу авун тир, ам чклайтла, вуч авурай лугьуз хажалатдик хьанай зун. А хажалат заз гайиди Гуьлгери вацал алай чкланвай зурба муьгь тир. Зун Самурдиз, Мегьарамдхуьруьз физ, хквейдайла, чклай муькьуь зун ихьтин цьарар кьхьидай чкадал гьана.

Гьикьван парар дашмишна

На уьмуьрда клулалай?

И гьал вучиз кье атанва,

Куьз вегьенва гьилелай?

За фикир ийиз хьана, иесивал тавуна, чклайтла, Кьасумхуьруьхь галаз алакьна амукьдач. Гьа сифте йикьалай зун ам гьунгьуна хтунин кьайгьуйра хьана. Ам ремонт авун патал чьехи пулар кланзавай. Абур чакь авачир. Зун Махачьалада авай талукь идарайриз физ, хтана, амма са тайин жаваб, я куьмекдин гьил яргьи ийидай кас хьанач. И месэладин патухьай РД-дин Госсоветдин Председатель Мегьамедал Мегьамедован патав финиз мажбур хьана. Аплагь рази хуьрай вичелай, куьмекна. Муьгь ремонт авуна, кьерехрай ракьун гуьрчег чахчахар яна...

Рудин Абакаров чешнелу хизандин кьилини я. Адан уьмуьрдин юлдаш Людмила хуьре муаллим я. Руш Фериде РД-дин зегьметдин ва яшайишдин жигьетдай вилик финин министерствода, гада Арсена райондин центральный больницада кьилин бухгалтервиле зегьмет члугвазва. Рудин Абакарович пенсиядиз экьечайла, ийир-тийир хьана амукьна. Ада вичи лагьайвал, зегьмет клани инсандиз, гьамиша кьвалахна авайди я, фуни. 2008-йисуз ада хуьре, вичин хва Арсенан тлар алаз КФХ тешкилна. Адахь 4 гектарда гьар жуьре емишрин багь, 40 гектар никлер, тлимил-шимил лапагар, малар ава. Гьасилзавай мал, емишар, техил еридинди хьайила, муштерияр чеб абурун суракьда жезва. Бегьерар базардин кьиметрилай ужуз маса гузва. Самар кланибуруз пулсузни.

Рудин стха, члугуна на зегьметар,

Кьачунач гьич са члавузни туьгьметар.

Гьавилляй вун такабурдиз кьекьевезва,

Кьенин кьузни кард хьиз чилел элкьевезва.

- Заз куьн са кардив инанмишариз кланзава, - хьлагьна ада чи сугьбетдин эхирдай, - зи рикл зегьметди секинарзава, дарихвал ийидай мажал гузвач. Физва зун техилар канвай никлериз, ана фарашдиз кьаз экьечнава, абурун кьилер акурла, на лугьуди абур заз икрамзава. Заз чизва, а кьилера ризкьи ава, кье-пака агакьда. Заз абурхуьхь фан дад кьевезва. Багьлар акурлани гьакл я, алай яр-емиш заз хуьурезва. Якла чларчле авай, мал-лапаг акурла гьугьуьл ачух жезва. Зун абурхуьхь иесивилелди гелкьевезва. Залай ярар-дустариз, чарасуз клева авайбуруз алакьдай куьмекар гуз алакьзава. Зун хуьре хийир-шийирдикайни кхечизавач. Мад вуч кланда? Анжах чандин сагьвал, - хьлагьзава ада вичини.

Эхь, чандин сагьвал хуьрай Квехь, Рудин Абакарович, чилел ашукь инсан.

Совещание

Кьасумхуьрел Сулейман-Стальский райондин администрациядин активдин совещание кьиле фена. Ана "Сулейман-Стальский район" МР-дин кьил Нариман Абдулмуталибова, райондин собранидин председатель Штибег Мегьамедханова, райадминистрациядин кьилин заместителри, хейлин идарайрин руководителри, хуьрерин администрациядин кьилери ва общественностдин векилри иштиракна.

Мярекатдал терроризмдиз акси яз муниципальный райондин комиссиядин кьарарар ва терроризмдин идеологиядиз аксивал авуни комплексдин пландин серенжемар райондин са бязи хуьрерин администрацияди уьмуьрдиз кечирмишзавай гьалдиз килигна.

И месэладин гьакьиндай общественный хатасузвиле рекьай райондин администрациядин кьилин заместитель Абуталиб Фатулаева, Цмуррин, Кьварчагьрин, Алкьваддин, Эминхуьруьн администрациядин кьилери Раида Алибеговади, Жалил Кьурбанмегьамедова, Алим Гьуьсейнова ва Бейдуллагь Кьарибова малуматар гана. Абуру кьейд авурла, чкайрал гзаф кьадар

Хаталу гьерекатар авач

агьалияр кватл жезвай вахтунда общественный хатасузвал хуьн патал герек серенжемар кьабулзава. Талукь органри гуьзчивилик кутунвай инсанрихь галаз кьилди-кьилди таблгьатдин кьвалах тухузва. Акьалтзавай несилдиз терроризмдин, экстремизмдин гьакьиндай герек малуматар гузва.

Малум хьайивал, хуьрера терроризмдиз акси комиссияди кьабулнавай кьарарар уьмуьрдиз кечирмишун патал тухузвай метлелу кьвалах акьвазарнавач. Винидихь тларар кьунвай хуьрерин мулкларал терроризмдин хаталу гьерекатар авач. Хуьрерин администрацияди кьайдаяр хуьдай органрихь галаз санал кьвалахзава. Терроризмдин ва гьакл маса тахсиркарвилерин вилик пад кьун патал агьалийрихь галаз, кьвалериз физ, гьавурдик кутунин кьвалах тухузва, гьугьуьлбурун дестейный общественный чкайра дежурство ийизва. Хуьрерин школайра аялар диндин месэлайрин гьавурда твадай лекцияр тешкилзава. Абурун вилик кьайдаяр хуьдай органрин ва диндин векилар экьечна рахазва.

Рахай юлдашрин ихтилатриз кьимет гуналди, Нариман Абдулмуталибова кьейд авуна хьи, общественный хатасузвал ва яшайишдин, культурадин кар алай объектар хуьнин месэлада гьалтайла, администрацияди чпин вилик эцигнавай везифаяр гьар юкьуз кьилиз акьудун алай йикьан истемешун я. Санлай кьачурла, хуьрера оперативный гьалар разивалдайбуру ятлани, терроризмдин ва экстремизмдин идеологиядиз аксивал авуни кьвалах акьвазарун лазим туш. Школьникриз гатун каникулар хьанвай вахтунда ял ядай ва машгьул жедай серенжемар тешкилун герек я.

Совещанидал гьакл райондин администрациядин кьилин заместитель Саид Теммиханова ЖКХ-дин гуьзчивилик кваз эцигзавай капитальный эцигундин гьакьиндай авай гьалдикай ва чкадин самоуправлендин органри гузвай малуматрикай вичин фикир лагьана.

Хуьруьн майишат

Чилин къадир авайбур

Хазран КЪАСУМОВ

Сулейман-Стальский райондин экономикада хуьруьн майишатди килин чка къазва. Чил менфятлувилелди ишлемишунай, хуьруьн майишатдин продукция гъасилунай Курхуьруьн поселенидин администрация чешне къачуниз лайихлу я.

Райондин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин управленидин начальникдин заместитель Гъамидин АБДУЛКЪАФАРОВНИ галаз и йикъара чун и поселенидин территорияда кардик квай КФХ-риз, арендадин участокриз фена.

Курхуьруьн килихъ галай паласа акурла гугъуьл шад жезва. Чи машинди магъсулрин никлерин юкъвай фенвай рекъай гьерекатзава эхир.

- Хуьруьн майишатдин амай хилер хъиз, эхиримжи 5-6 йисан къене районда малдарвилдин хелни вилик физва, - къацу хъана фараш жезвай ва къезил шагъвардал леле гузвай никлериз вил яна хъиз лугъуьз Гъ.Абдулкъафарова. - ИкI, гъар йисуз районда 2000 гектардилай виниз майданра къуьл, мух ва нехв цазва, анрин гъар са гектардай 25-28 центнер тегил кватI хъийизва. Къведай йисан бегъер патал районда 1800 гектарда зулун магъсулар цанва, идакай 300 гектар Курхуьруьн КФХ-рал ва арендаторрал ацалтзава.

Чун машиндай эвчIна, никлин къерехдал фена. Аквазва хъи, никлер хъсан гьалда ава.

Курхуьрел гъам магъсулдарвилел, гъам багъманчивилел лежбервилинни фермервилдин са шумуд майишат ва арендаторлар машгул я.

Ингъе, чун хейлин йисара райондин

набататар хуьдай станцияда килин агрономвиле ва "Самурский" совхоздин директорвиле квалалах Веллимет Саругъланован арендадин участокада ава.

- Зи кIвачихъ, стха, 10-12 йисан вилик кутур 2 гектар ичин ва 2 гектар хтун багълар ва 30 гектар къуьлуьн никлер гала, - лугъуьз арендатор В.Саругъланова. - Санлай къачурла, ина чна 7 касди квалалахзава.

Гъамидин Абдулкъафаровахъ ва Веллимет Саругълановахъ галаз чун багъда къекъезва. Патарив гвай чкайра метIай ядай векъ ава, багъда лагъайтIа, михъи я. Малум хъайивал, арендаторди анриз чуру хъчар тергдай дарманар янавай.

Чун фейила, механизатор Якуб Исмаилов вичив гвай трактордалди багълара тарарин арайриз диск ягунал машгул тир.

- Икъван чIавалди за вад сеферда багълариз азаррин ва зиянкер гъашаратрин аксина дарманарни яна, - давамарзава В. Саругъланова. - Мадни, са килихъай чна багълариз ятарни гузва. Ци дигидай цин патахъайни дарвал авач.

Багъдин участок хъиз, Веллимет Саругъланован кIвачихъ галай 30 гектар къуьлуьн никлерни тарифдай гьалда ава.

- Аквазвани, чилин къадир авай агроном тир Веллимет стха гелкъезвай багълар ва магъсулрин никлер гъихътин хъсан гьалда аватIа, - шадвал кваз лугъуьз Гъамидин Абдулкъафарова. - Ихътин зегъметкешвал хас я чи гзаф районгъилириз. Гъавилай инанмишвилелди лугъуьз жеда хъи, райондихъ алай йисуз ва гележегдин йисарани хуьруьн майишатдин хиле хъсан нетижаяр жеда.

Чазни лугъуьз кIанзава: кIез къуватар хъурай, чилин къадир авай, халкъдин суфра берекатлу ийизвай лежберар!

Прунз цун давам жезва

ЧИ КОРР.

Алай йисуз Дагъустанда 20 агъзур гектардилай артух майданра прунз цада, хабар гузва РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводи.

Малум тирвал, прунздин лакарин чехи пай Къизляр районда ава. Регионда прунздин виридалайни машгул сортар "рекул", "хазар" ва "рапан" я. Юкъван бегъерлувили са гектардай 40 центнер тешкилзава.

Къизляр райондин хуьруьн майишатдин зегъметчириз алай йисуз 12 агъзур гектарда прунз цадай фикир ава. Абурувай мадни гзаф майданра цаз жедай, амма прунздин къимет агъузди хъун себеб яз, суьрсет гъасилзавай лежберриз жезвай хийирдинни зарардин

арада саки тафават амукъзава. ИкI, Некрасовка хуьруьн патарив 175 гектарда лакар къуна, прунз цанва. И кардал къве трактор машгул я. Къел гзаф квай чилера прунз цайила, са сезондин вахтунда яд са шумудра дегисарзава.

"Прунз цун патал лазим яд Терекдай къезва, ам гзаф рагъулди я. Бязи вахтара, къати марфар къвайидалай къулухъ, мелиораторар цин къаналар зирзибилдикай михъи авуниз мажбур жезва. Куьгъне хъанвай ва ремонт авуна кIанзавай гьалда авай гидротехникадин тадаракарни чуру хъун мумкин я. Сифте нубатда Копайский гидроузел ва Каргалидин плотина ремонт авун чарасуз я. И макъсаддалди РД-дин Минмелиовод яд кIватIдай гъамбархана эцигунин теклифдиз килигзава", - алава хъуьуна лежбервилдин идаради.

Кар алай хел яз гъисабнава

Дагъустандин хуьруьн майишатдин зегъметчири гатфарихъ цийи багълар кутунин план артухни алаз ацурнава, хабар гузва РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводи.

ИкI, пландин бинедаллаз, 2018-йисан гатфарихъ 500 гектардин майданда цийи багълар кутун лазим тир, гъакъикъатда 620 гектарда къелемар цанва, абурукай тахминан 230 гектарда - фад бегъердал къведайбуру.

"И жигъетдай виридалайни хъсан нетижаяр Мегъарамдхуьруьн, Сулейман-Стальский, гъакIни Хасавюрт ва Къизилюрт районрихъ хъанва", - лугъуьзва министрстводин векилди.

Рикел хкин, фад бегъердал къведай жуьредин багъ адетдиндалай адалди тафаватлу жезва хъи, ихътин багъда са гектарда 800-далай тIимил тушиз тарар хъун лазим я, гъа са вахтунда адетдин

багъда абурун къадар 200-300 жезва. Идалайни гъейри, ихътин жуьредин багълара хейлин артух къадар зегъмет, цийи жуьредин технологияр, гъа жергедай яз стал-стал яд гудай къайда ишлемишун лазим жезва. Дагъустанда фад бегъердал къведай багълар кутаз 2011-йисалай башламишнава.

Къецепатан уьлквейрай гъизвай суьрсет чкадиндалди эвеззавай вахтунда и хел виридалайни кар алайди яз гъисабнава. И кар фикирда къуна, республикада эхиримжи цуд йисан вахтунда тахъай къадарда аваз цийи багълар кутаз башламишнава. ИкI, 2014-йисалай башламишна, Дагъустанда гъар йисуз 1,5 агъзур гектардилай артух майданра емишрин къелемар цазва. Гуьзлемишзавайвал, 2020-йис алуькдалди регионда тахминан 4 агъзур гектарда цийи багълар кутада.

Умар УМАРОВ, Махачкъала шегъердин 1-нумрадин ОНД-дин ва ПР-дин ст.доцент

Россиядин МЧС-дин РД-да авай Килин управленидин Махачкъала шегъердин 1-нумрадин ОНД-ди ва ПР-ди (гуьзчивал ийидай ва вилик пад къадай квалалахдин отделди) малумарзавайвал, Россиядин Федерациядин Гукуматди 2014-йисан 17-февралдиз къабулай "Россиядин Федерацияда цаяр къунин вилик пад къун патал кардик

лагъайди, куь гъилик цаяр туьхуьрун патал сифте нубатда лазим жезвай ва чеб къайдадик квай алатар хъана кIанда. Хаталу гълар арадал атунин сифте лишанар пайда хъанмазди абуру ишлемишдайвал.

Цай ядай участок хъадайла, куьне адаз мукъвал тир объект гъич тахъайтIа 50 метрдин яргъа хъана кIанзавайди фикирдай акъудна кIандач. Къуранвай хъчари къунвай участкадин патав гвай чкаярни виликамаз гъазурун, кана кIанзавай чкадилай 25 метрдин радиусда къурай тарар, фад цай къадай ва къатиз кудай шейэр вахчун лазим я. И карди

Цай ягъунин къайдайрал амал ая

кутунвай режимдин къайдайрик дегисвилер кухтунин гъакъиндай" къарардик кухтур дегисвилерал асаслу яз, хуьрерин чкайрин, промышленностдин, энергетикадин, транспортдин, алакъадин, радиовещанидин, телевиде-

куьн гуьзлемиш тавур хаталувиликай ва мумкин тир бедбахтвиликай хуьда.

Эгер къуранвай хъчариз цай ягъун карханадин ва я идарадин пландик кватIа, килин къарар къабулзавайди анин руководителъ я. И къарарда къурай хъчар кунай жавабдар ксар, гъакIни и квалалах авун лазим тир чка къалурзава. И квалалах тухун патал пожарный охрاناдин, чкадин самоуправленнидин ва я гуьзчивалдай маса органирай виликамаз разивал къачун чарасуз я.

Эгер къуранвай хъчариз цай ягъун планламышнавай участок тамун патав гватIа, и кар патал тайинарнавай къайдайрал амал авуна кIанда. ИкI, "Тамара цаяр къуникай хуьнин къайдайра" къурай хъчариз вири санлай ваъ, яваш-явашдиз цай ягъун лазим тирдакай лагъанва. И квалалах тамандаказ килиз акъудна куьтягдалди чилин иесияр ва абурун векилар чкадал хъун чарасуз герек я.

РИКЕЛ ХУЬХ, цаяр къуникай хуьнин къайдаяр чурунай агъалияр, къуллугъчияр, карханайрин руководителар неинки административный, гъакIни уголовный жавабдарвиллиз чулгвада.

Цай къунвай ва я къун мумкин тир (сифте лишанар: гум, кузвай хътин ни, виниз тир чимивал) чка акунамазди тади гьалда агъадихъ галай нумрайрай пожарный охрاناдиз зенг ая:

"01" - стационардин телефондай;

"101" я тахъайтIа "112" - мобильный телефондай.

Къаналдин кыл ремонтна

Рагъидин ЭМИНОВ

Апрелдин эвелра чи газетда Къурукаларин хуьруьн мукъув гвай къаналдин килин габиондин цал вацIу тухванвайдакай, ам вах-

тунда ремонт тахвуртIа, Гуьней патан агъалияр дигидай цикай магърум жедайдакай хъенвай. Чуру гълар арадай ахкъудун патал "Сельсовет Ахтынский" СП-дин кыл Низами Эфендиева, райондин МЧС-дин начальник Сердер Моллалиева, УОС-дин начальник Махидин Мамедбегова, инженер Равил Гъамзаева габиондин чкадал плитайрин цал эцигуналди (шикилда), и чка мягъкемар хъуьуна. Абурун гуьзчивилик кваз УОС-дин бульдозерист Гъаиб Эскендерова квалалахра чешнелудаказ иштиракна. Абурун и идарадин ковш галай трактор, бульдозер, гъакI къве кранни желбнавай.

Гуьней патан агъалийри и квалалахра иштирак авур вирибуруз риклин сидкъидай чухсагуьл лагъана. Алай вахтунда къаналда датIана яд хъунал гуьзчивалзава.

Духтурдин меслятар

Изумруд Гъажигороевна АДЖИЕВА Хасавюрт шегьерда къуллугъчийрин хизанда дидедиз хъана. Шегьердин юкъван школа, ДГМИ-дин лечебный факультет акъалтIарна. Вилер сагъарунин рекъай махсус чирвилер къачурдалай къуллукъ (1979-йис) къенин йикъалди ада гъа са чкада - Республикадин офтальмологиядин больницада хирургвиле КIвалахзава. И рекъай ам къилин категория авай пешекар, Дагъустан Республикадин лайихлу духтур, чи саки вири районрани шегьерра машгъур ва гъурметлу инсанрикай сад я. Адан суьгъурдин гъилери вишералди инсанриз (жегъилриз ва агъилриз) вилерин ишигъ хуьдай мумкинвал гана! Адан патав, хийирдин меслят кIанз, саки гъар юкъуз цIудралди къумек герекбур къевезва. КIусни дамах, лавгъавал темир и инсанди, Республикадин чIехи духтурди, вирибуруз вичелай алакьдай къван къумекар гузва.

И йикъара чи корреспондент М.Жалилова, адан гъузчивилик кваз, вичин вилерин сагъламвал хъсанардай, экв хуьдай серенжемар мад сеферда къабулна. И суьгъбетни духтурди гъа чIавуз авурди я.

- Дугъриданни, - лугъузва Изумруд Гъажигороевнани, - Къиблепатан Дагъустандай, иллаки лезги районрай, чиниз къумек кIанз, яни вилер хуьз, амай районригъ гекъизгайла, инсанар тIимил къевезва. Амма им лагъай чIал туш хъи, анра вилерин азаррикди начагъбур авач. Гъакъикъат масад я. Чи патав азарлуяр, иллаки аяларни дишегълияр, крар лап КIеве гъатайла, яни азар саки гъалиб хъайила, духтурривай къумек тежесмайла къевезва...

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН ОТДЕЛ

Вилерин дамарра ивидин гъерекат - глаукома

И.Гъ.АДЖИЕВА,
РД-дин лайихлу духтур

ИкI тахъун патал чна, глаукома (вилерин дамаррин гъерекат) вуч азар ятIа, ам гъикъван хаталуди ва садлагъана чир тежерди ятIа, "Лезги газет" кIелзвайбуруз суьгъбет авун къетIна. Лезгийрикай чина лап хъсан духтурарни (Селимхан Селимханов, Гизела Тагъирова, Руслан Тагъирбегов ва мсб), сестраярни ава. Вилер хуьн патал ина гъар садав герек тир къумекар ва мумкинвилер агакъда!

Гила глаукома азардикай, адан асул лишанрикай.

- Эхъ, дугъриданни, глаукоматик азарлугъуру чина ва вилик фенвай маса уьлквейрани вилерин вири жуьрейрин азарар квайбурун арада 15-20 процент тешкилзава. Яни и азар (глаукома) инсанар уьмуьрлукъ яз экуьникай магърун хъунин асул себебрикай садаз элкъевенва. Яшар 40 йисалай алатнавайбурун арада глаукома авайбурун къадар 1,5-2 процентдив агакъзава. Имни гъевечи рекъем туш.

Глаукома азардин хаталувал ва агъурвал квехъ галаз алакьалу я? ГъикI арадал къевезвай азар я? И суалриз акъалтIай жавабар гъелелиг гуз хъанвач. Ам арадал гъизвай себебар лагъайтIа, гъаф ава. Инсандин беденда къиле физвай вири гъерекатрикай, дегишвилерикай вилериз хабар жезвайди я. Гъавилляй, вилериз килигна, пешекаривай хейлин азарарни тайнариз жезва, идаз иридодиагностика лугъузва.

Глаукома арадал атуниз инсандик акатзавай хейлин маса азарри, месела, нервийрин кIвалах къайдадикай хкатуни, дамарра ивидин гъерекат артух хъуни, набат азар (сахарный диабет) акатуни ва икI мадни маса себебри рехъ ачухзава. Идалайни алава, глаукома несилдлай несилдал къевезвай азарни я. Дидедин ва я бубадин эсилда ахътин азар квай кас хъанатIа, нубатдин несилрин векилрикни и азар акатун мумкин я. Куьрелди, глаукоматик себебар гъаф ава.

Маса хаталувал а кардикъ галаз алакьалу я хъи, глаукоматик гъаф вахтара вичикай хабар гудач. Яни, и азар кваз вахтар гъаф алатайлани, инсандин вилер я тIа жедач, я - ква. Инсанди экв квахъзавайди лап геж гъиссда. Бязибуру и карни, яни вилер галатун, къил агъур хъун, экв зайиф хъун, вилерикай чулав тIветIвер хътинбур карагун ва маса гъалар яшарилай аслубур, ял ягъайла, алатдайбур яз гъисабда. Гъайиф хъи, экв квахъзавайди, ам арадал хкиз тежедайди аннамшзавач. Экв тамамвилелди куьтягъ хъайила, духтурдин патав атайтIани, ахъиндаз къумек хгуз жедач. Яни Аллагъди гайидан я къадир, я хуьдай тегъерни чир хъанач лугъуда. Экв кхахъайдалай къуллукъ ийизвай алахъунар гъаваянбур жезва.

Гъавилляй лугъузвайди я, глаукоматик буьркуьувал, вичикай хабарни тагана, мукъва ийизва.

Глаукома маса жуьредани гъалтзава. Вилер, са вил ва я къведни, тIа жеда. А тIал къилиз яда. Йифен ахвар, йикъан къарай квадарда. Экуьниз килигайла, иллаки йифен вахтунда, лампадал хважамжамдин рангарин элкъевей зулар алайди хъиз аквада. Вилерин лацар яру, нинедиз рагъул къацувал яда, гагъагъ къил элкъевез, экуьчун къведай хъиз жеда. Ихътин гъалари инсан духтурдин патав фад финиз мажбурда. Амма, винидихъ лагъанвайвал, вирибурухъ и жуьредин глаукома жедач. Ам авайди каркардай фидалди гъиссдач. Гъа и карди азардин вилик пад къунни, вилерин экв хуьни четинарзава.

Гъавилляй чна, офтальмологи, вири дуьшуьшра тикрарзава: гъар гъихътин себеб аваз инсан поликлиникадиз фейитIани, иллаки яшар 40-далай алатайдалай къуллукъ, тIазвай органрихъ галаз санал вилерин гъални, давленини ахтармишун чарасуз я. ГъакIни, са тIарвални авачирлани, вилер, йиса садра хъайитIани, пешекар духтурриз къалурна кIанда.

Вилерин дамаррин ивидин гъерекат лап регъятдиз ва лап фад ахтармишиз жезва. ТIал-квални га-

лачиз. И кардикай садазни кичле тахъун лазим я. Вилерин давлени авайди вахтунда, яни азар яцIа гъатдалди, чир хъуни адан вилик пад къадай, вилерин экв яргъалди хуьдай мумкинвал артухарзава. Гъелбетда, и кар патални пешекар духтуррин (абур гъар са поликлиникада ава) патав, я тахъайтIа чи больницадиз (Махачкъала шегьер, Шихсаидован (вликан Гоголан) тIварунихъ галай куьне, 41-нумрадин кIвалер), маса махсус клиникайри, центрайриз фин чарасуз я. Абурни алай вахтунда чи гъар са шегьерда ва районда хъанва.

Мад са кар чи кIелзвайбурун рикел гъиз кIанзава: эгер куь вилери са гъихътин ятIа къулайсузвал (абур гъихътинбур жеда тIа, чун винидихъ раханва) гъисс ийиз башламишнаватIа, гежел вегъин тавуна, вилер ахтармишун чарасуз я.

Глаукома авайди фад чир хъайитIа, адан вилик пад са операцияни галачиз, дарманрин, я туш махсус нурарин (исятда вилер сагъарунин гъаф жуьреяр чир хъанва) куьмедалди къаз жеда. И жуьреда азарлуда куьмекар гуз тахъайтIа, ахла операция авуниз мажбур жезва. Амма операцияр авуникай къил къакъудиз алахъдайбур, кичебуруни гъалтда.

Чна тикрарзава: алай вахтунда вилерин операцияр авуниз техника ва технологияр лап вилик фенва. Операция са тIал-квални галачиз, лап вини дережада аваз таммарзава. Чи клиника республикада фадлай кардик квайди, лап хъсан пешекарралди, тадаракралди, дарманралди таъмин тирдан гъавурда гъар сад акъунайтIа кIанзавай. Са мус ятIа Москвадиз, Ростовдиз, Краснодардиз, гъакI маса яргъал шегьерриз фена, ийизвай операцияр гила чина, гъа чкадал, са артух харжиярни галачиз ийизвайди чир хуьхъ!

Чун, духтурар, чи медицинадин алакьунрихъ, чи мумкинвилерихъ дериндай инанмиш я. Чахъ азарлуярни инанмиш хъайила, азаррин вилик пад къун генани регъят жезвайдал шак гъимир...

Гегъенш коллегия

Рагънеда РАМАЛДАНОВА

Дагъустандин здравоохраненидин министерстводин сайтда хабар ганвайвал, мукъвара, РД-дин здравоохраненидин министр Жамалудин Гъажибрагъимов председател яз, министерстводин гегъенш коллегия хъана. Ана здравоохраненидин министерстводихъ галаз алакьа авай маса ведомствойрин къиле авай ксарини, къилди къачуртIа, ДГМУ-дин ректор Сулейман Маммаева, "Дагъустан" ТФОМС-дин директор Мегъамед Сулейманова, Роспотребнадзордин РД-да авай Управленидин руководитель Элеонора Омариевади, республикадин медицинадин тешкилатрин руководителри ва маса ксари иштиракна.

Заседание башламишдалди вилик Ж.Гъажибрагъимова къилин са шумуд духтурдив гъаф йисарин гъакъисагъ зегъметдай РФ-дин здравоохраненидин министерстводин гъурметдин грамотаяр вахкана.

Гегъенш заседанидал республикада садакай-садак акатдай азарриз талукъ месэла сифтени сифте веревирдна. Республикадин садакай-садак акатдай азаррин центрадин къилин духтур Равгъаният Мирзаевади къейд авурвал, садакай-садак акатдай азаррин жигъетдай эпидемиядиз акси серенжемар вири района къилиз акъудзавач. Месэладал кIеви гуьзчивал тухудайди малумарна.

Элеонора Омариевади тадиз хабар агакъаруниз, садакай-садак акатдай азарар акатнавайбурун къадар чируниз ва ратарин азаррин себеб тайнаруниз талукъ месэлайрал гуьзчивал артухарунин лазимвал авайди къейдна. Ада гъакIни ярар ва эпидемический паротит азаррикди начагъ хъунал гъалтайлани республикада гъалар пайгарзавачирдакай лагъана. Дагъустандин здравоохраненидин министрди коллегиядал ганвай малуматри гъалар авайвал вири къалурзавачирди, мукъвал вахтара Роспотребнадзордай ва адахъ галаз алакьалу маса ведомствойрай тир кIвалахдин рекъай юлдашрихъ галаз гъалар тайндаказ чирдайди алава хъууна. Ада, сагъламвилени идарайрин къиле авай чпин везифаяр лазим къайдада къилиз акъуд тийизвай ксари инлай къуллукъ кIвалах гъа дережада аваз давамар тийидайдини къейдна.

Коллегиядал РД-дин здравоохраненидин министерстводин агъалийрин сагъламвал хуьнин рекъай отделдин начальникдин везифаяр вахтуналди таммарзавай Зоя Мегъамедовадин 2017-йисуз нефес къачунихъ галаз алакьалу ва тIуьн цIурурдай органрин азаррикди инсанар гъаф къиниз анализ ганвай докладди еке итиж арадал гъана. "Республикада инсанар къинин барадай вири хилерай гъалар Россиядин юкъван дережадинбурулай агъузди я, амма нефес къачунихъ галаз алакьалу органрин азаррикди рекъизвайбурун къадар, са шумуд йис я, винизди яз амаз.

Вучиз икI я? Чун, инсанар, гъихътин азаррикди гъаф рекъизватIа, ахтармишиз чалишмиш хъана. СтIалжем хъана, хуквада ва чIехи ратуна хер аваз къейи инсанрин медицинадин карточкаяр ахтармишна. Ихътин азарлуьриз медицинадин куьмек гуьнин карда еке кимивилер авайди дуьздак акъатна. Чна медицинадин бязи идарайрин къиле авай ксари инсан къинин себеб авайвал къалур тийиз регистрация авунал шак гъана. 2014-йисуз Россиядин Президентди Федеральный Собранидиз рекъе тунвай вичин Чарче 2015-йис риклинни дамаррин азаррихъ галаз женг чIугвадай йис яз малумарнай. А чIавуз медицинадин тешкилатрин къиле авай ксаривай беденда иви къекъуьнин къурулушдихъ галаз алакьалу азаррикди инсанар къин тIимиларуниз талукъ профилактикадин серенжемар къиле тухун талабанай. 2017-йисуз инсанар къиниз талукъ нетижайрал асаслу яз, чна нефес къачунихъ галаз алакьалу ва тIуьн цIурурдай органрин азаррикди инсанар виридалайни гъаф къейи чкайрай тир вири инсанрин медицинадин карточкаяр ахтармишун къетIна. Медицинадин тешкилатри инсан къинин себеб тайнардайла, делилар къалпбурулди звез авуниз рехъ ганвайдал шак гъана".

Ихтилат физвай медицинадин картаяр РД-дин здравоохраненидин министерстводин штатдик квачир къилин пешекар-пульмонолог К.А.Масуева ахтармишун патал вахканвай. Вичин рахунра профессор Масуева бронхийриз ва жигерриз талукъ азаррикди начагъбуруз медицинадин куьмек гуьнин, абур диспансерный гуьзчивилик хъунин крара еке кимивилериз рехъ ганвайди ва инсан къинин себеб чIурукIа къалурнавай дуьшуьшарни авайди раижна.

И месэладиз талукъ яз Жамалудин Гъажибрагъимова лагъайвал, кимивилериз рехъ ганвай хилера датIана ахтармишунар ва гуьзчивал тухуда, чIурувилериз рехъ гуьнин вилик пад къада ва тахсиркаяр жавабдарвиллиз чIугвада.

"Дагъустан" ТФОМС-дин директордини гузвай малуматрин къинвилел гуьзчивал артухаруни, медицинадин куьмекдин ери хъсанаруни лазим нетижаяр гуьнихъ инанмишвал къалурна. Ада къейд авурвал, гегъенш коллегиядал веревирд авур вири месэлаяр важиблугъуру я. ФОМС-ди, вичин нубатдай яз, республикадин агъалийриз ийизвай медицинадин куьмекдин дережа хкажун патал алакьдай вири крар ийида.

Яб акалай месэлайрай, РД-дин здравоохраненидин министерстводин коллегиядин членри сесер гайидалай къуллукъ, Жамалудин Гъажибрагъимова нетижаяр къуна. ИкI, садакай-садак акатдай азаррин къуллугъдин кIвалах усалди яз гъисабна, гъакIни кIвалахда еке кимивилериз рехъ ганвай медицинадин идарайрин къиле авай ксар административный жавабдарвиллиз чIугуна.

Мансур КУЬРЕВИ:

“Литературадин члалан битаввал хвена кланда”

Куругли КЪАЛАЖУХВИ

Лезги клелчийриз, иллаки интернетдин лезги кватлалра иштиракзавайбуруз, шаир, таржумачи, публицист Омар Хайяман “Сукл-ра” ктабдин лезги члалан таржумайрин автор Мансур КУЬРЕВИДИН твар хъсандиз таниш я. Вичихь лингвистикадин хилляй илимдин дережа авачтлани, ада мукьвал-мукьвал “Фейсбук” соцсетда авай лезги кватлалда члалан месэлайриз талукь илимдал бинелу макъсалаяр кхъизва, тлал алай месэлаяр къарагъарзава, гъужетрин нетижада гъакьикъат арадал гьйдаи веревирдерин майданар тешкилзава.

Садазни сир туш, алай вахтунда хайи члалан бязи месэлаяр хцибуруз элкьвенва. Бязибуру орфографиядин къайдаяр эсиллагь гьисаба кьан тийиз, члалан кьилел тегъизвайди авач. И ва маса месэлайриз талукь яз и йикъара за гайи суалриз Мансур Куьревиди гегьенш жавабар гана. Ихтилат газет клелзавайбурун фикирдизни гьизва.

■ **Гъурметлу Мансур Куьреви, куь фикирдалди, чи члал алай вахтунда гьихьтин гьалда ава?** - ихтилатдик кьил кутунин суал гана за.

- И суалдиз жаваб гудайла, аз чиз, чун, гьич тахьайтла, кьве кардик рахун лазим я. Сад лагъайди, чун лезги члалан грамматика, орфография ва члал къайдадиз гьунин амай кваллахар гь гьалда аватла, гьадакай рахун лазим я.

Зи фикирдалди, лезги члала гьял тавунвай месэлаяр пара ама. Абуру члалан пешекарриз течиз туш, амма вичин дибдин къайдаяр тайин хьунин ва абуру члалан илимда чпин чкаяр кьунин жигьетдай Дагъустандин члаларин арада лезги члал виридалайни хъсан гьалда авай сад я. Чпин уьмуьрар чи члалаз бахшна, ам гуьнгьна, къайдада тур, са къадар маса халкъарихь тахьай, вини дережадин члалан пешекарар чахь пара хьуникди чун бахтлу халкъ я. И кардай чна сифтени-сифте чи члал патал вичин чан гайи Гь.Гъажиеван, чпин уьмуьрар чи члалаз бахш авур М.Гъажиеван, Уь.Мейланован, Б.Талибован, Р.Гъайдарован, А.Гуьлмегьамедован ва са къадар масабуруз тварар гъурметдивди рикел хьун герек я.

Къвед лагъайди, члал гьихьтин гьалда аватла чир хьун патал чун кьенин уьмуьрда чи члалан чкадикай рахана кланда. Гьелбетда, акваз-акваз дегъиш жезвай уьмуьрдин шартлари чи члал виликдай авай са гзаф чкайрай фад-фад акъудзава. И кар ийидайла уьмуьрди чал меслягъ гьизвач. Мад лагъайтла, чи члал са патахъай азербайжан члал, муькуь патахъайни урус члал гьавалат хьанва. Чи члалал уьмуьрди ва еке халкъарин члалари вири патарихъай ийизвай “гъужумар” зайиф жедач.

Ихьтин четинвилик акатай члалаз вич кьилди ва гуьрчег члал яз хуьз жедай са чка ама. Ам лезги литература я. Гьанай лезгийривай чпин члалан шуьрбет гьар сеферда хъваз жедач, чеб вужар ятла рикеллай алат тавун патал. Эгер чаз чи хайи члал къведай несилрив агакъариз кланзаватла, литературадин кьинрин члал вилин нини хьиз хуьн ва акьалтзавай несилриз лезги литературадин тямар чирун чи буржи я.

■ **Фейсбукда куьне са бязи кьилдин гафарин ва члалан орфография члурзавайбурун гьакьиндай наразивилин макъсалаяр, кьейдер мукьвал-мукьвал кхъизва. Алай вахтунда чи члалан гьи месэладиз кьетлен фикир гана кланзава?**

- Винидихь за кьейдна хьи, чи члал “къецепатай” кьеве твазвай затлар ава - уьмуьрдин дегъиш жезвай шартларни къваларив гвай “чехи” халкъарин члалар. Литература - им кьенин юкьуз лезги члала вич хуьзвай чка я. Ана члалаз хата гуз анжах “къенепатан” “душманривай” жедач. Чеб члалан пешекарар тушиз, члал чпиз кландайвал

“михь” ийиз ва “туькьур” хьийиз алахънавай, чпин гилера макъсалаяр, газетар, журналар ва ктабар акъуддай мумкинвилер гьатнавай.

Заз чиз, лезги кьинрин члалан битаввал (инал урус “цельность” гафуни метлеб) и къалурнавай “къенепатан” “душманрикай” хуьн кьенин юкьуз лезги члала гьялна кланзавай виридалайни важиблу месэла я.

Члалан “битаввиликай” рахадайла, зи ихтилат гьар са члала авай къайдайрикай я, чпи члал битав, вичин вири клусар сад-садахь галклай затуниз элкьурзавай. Эгер са члала адан къайдайриз хас тушир гафар пара хьайитла, ишлемишзавайбуру адан къайдайр кваз такъаз хьайитла, са вахтунлай ам хирде жедач, битав члал яз амуькдач, чклида.

Советрин властдин вахтунда, члалан къайдаяр пешекаррин гилера амайла, чи члалан битаввал еке хатадик квачир. Амма, са 25-30 йис идалай вилик, Советрин гьукумат чкайдалай кьулукь, вири дегъиш хьана. Ктабар, журналар ва маса затлар чагдай акъуддай мумкинвал члалан пешекарар тушир, авам ва луту инсанрин гилера гьатна. И мумкинвал ишлемишна, чи кьинрин члалаз, са низ ятлани “гьат хьувунвай” дегъ заманадин “лезги” гафар я лугьуз, са къадар гафар-къундармаяр вегьена: “зари”, “кирам”, “улуб” ва мсб. Са бязибуру, а гафар къалпбуру туш лугьуз, чи вилик гьана, абуру авай “дегъ заманадин” ктабни эцигна. 7-асирдинди я лугьузва. А ктаб гьайибуру фикир гана, ана селджукрин гаф “къерех”, маса гафарни авай, чеб 7-асирдин ктабда тежедайбуру. Вучиз лагъайтла селджукар чеб ва абурун члал лезгийриз 11-асирдин эхирдай чир хьана, абуру Кавказдиз чапунчиар яз атайла.

Кьенин зи ихтилат а ажайиб ктабдин къалпвиликай ваь, а ктаб туькьурвайбуру лезги члалан битаввиле гайи еке зияндикай я. Гьабурал къведалди ихьтин жуьредин зиян садавайни гуз хьанач. Абуру лезги ктабриз, журналриз ва газетриз кхьена, члалан къайдайрихь галаз са жуьрени такъазвай гафар вегьена, машиндин мотордиз кьум вегьедай хьиз.

Мисал патал килигин чун а къалп ктабдай къачунвай “улуб” гафуниз. И гафунихь лезги члала са гелни авач, гьадан гел яз “юбу” (йубу) гаф гьисаб тавуртла, вичин 75% сесер “улуб” гафунихь галаз сад тир. И “улуб” гафунихь ам къундарма тирди къалурзавай мад са кьетленвал ава: “улуб” гафуна “л”, “у” ва “б” сесер санал ишлемишнава, са лезги гафунани санал ишлемиш тийизвай. Эгер урус члалай атанвай “клуб” ва фарс члалай атанвай “клуб” гафар лезги асул авай гафар яз гьисаб тавуртла.

Гьа къалп ктабдай къачунвай муькуь “зари” ва “кирам” гафарилай рахайтла, (чпихь “писатель” ва “автор” гафарин метлеб ава лугьузвай) гьа гафарни лезги члалан къайдайрин гьавурда авачир ксари туькьурнавайбуру я.

Б.Талибова гьеле 1966-йисуз лезги члалан грамматикадикай кхьей очеркда чи члала “ачух сесерин кутугайвилин” къайда авайди ва адаз урус члаладди “гармония гласных” лугьузвайди къалурвайди тир. А къайдади къалурзавайвал, лезги асул авай кьве слогдикай ибарат тир существительныйра “а” ва “у” сесер сад - садаз кутугнава (и сесериз лингвистикада “кьулукь жергединабуру” лугьуда), гьикл кутугнаватла “и”, “э”(“е”) ва “уь” сесер чеб-чпиз. И сесериз лингвистикада “вилик жергединабуру” лугьуда. Амма “зари” ва “кирам” гафара, лезги асул авай ва кьве слогдикай ибарат тир существительныйра, санал кутуг тавунвай “а” ва “и” сесер санал ава. И карди абуру къундармаяр тирди тестикъарзава.

(КьатI ама)

Искусство

Мерд АЛИ

ХУЬРУЬН чкада аялрин искусствондин мектебар кардик кутазвайбуру, хуьзвайбуру, виликди тухузвайбуру чилин нуру артухарзавайбуру хьиз я аз. Гьа и ихьтин ксарикай садал чун и йикъара гьалтна: Мегьарамдхуьруьн райондин Тагьирхуьруьн-Къазмайрал кардик квай аялрин искусствондин школадин директордин заместитель, хейлин йисара вич и школадин кьиле хьайи педагог, музыкант, тешкилатчи **Шихзада (Низами) Темирагъевич МАМЕДОВ**. Ада Махачкъалада, ДГПУ-да, музыкадинни хореографиядин факультетда чи машгьур манидар - маэстро Хийирбег Асланбегован гьилик чирвилер къачуна, саки 30 йисуз твар къунвай школадиз руководство гана. Гила адан рехъ хва Темирагъади давамарзава.

суварар, мелер) гурлу ва гуьрчегарзавай гадаярни рушар гьазурна, чехи уьмуьрдиз рекье туна. Халисан музыкантар, мандарар, художникар хьайибуруни ква. Кье чина кваллахзавай 25 кас муаллимар гьа и школада сифтегьан чирвилер къачурбуру я.

Абурукай завай члагъанчиар, хъсан муаллимар тир Аслан Бедагъаеванни Сарубер Саруеван, гамар хрунин устад, муаллим Альбина Къасумовандин, гиширар храдай устларар тир Тереза Къарагадаеваннини Зарема Саидовандин, члагъанчи ветеран Къагъриман Къембералиеван ва масабурун тварарни къаз жедач.

Школа райондила кьечени машгьур хьанва. Гьикл хьи, чна са суваррик ваь, жуьреба-жуьре конкурсрани, килигунрани, маса мярекатрани чи алакьунар къалурзава, кьенкьивчи чкаяр кьур, хъсан пишкешар, дипломар гваз хтай вахтар-

Гуьзел чешнейралди

Школадин директор Т.Н.Мамедов ва мандарин десте

- Чи школадихь кьетлен тарих ава, суьгьбетзава Шихзада Темирагъевича. Ам гьеле алатай асирдин 80-йисара Самурдин мехлесхоздин а члаван директор, машгьур экономист ва меценат Шихсефи Сефиханович Сефиханова гьа лесхоздин рабочийринни къуллугъчийрин аялар патал, са класс хьиз, кардик кутунай.

Кье лагъайтла ам гзаф терефрин чирвилер гузвай, вердишвилер артухарзавай искусствондин гьакьикъи школадиз элкьвенва. Са тилим вахтунда, финанстрихь ва маса са бязи себебрихь галаз алакьалу яз, школадин кваллах акъвазарнатлани, Мегьарамдхуьруьн райондин руководстводи (райондин кьил Фарид Агьмедов) чаз мад кваллах давамардай, акьалтзавай несилриз умуми образованидин школадилай кьечяй артухан образование гудай (аялрин алакьунриз килигна) мумкинвал хьена. И кардай чна гьам райондин, гьам республикадин крар чпелай аслу вирибуруз сагърай лугьузва.

Алай вахтунда чи школадиз райондин Цийи Филерин хуьрелай гатлунна та Приморскдиз кьван саки вири хуьрерай искусствондин жуьреба-жуьре хилерай бажарагьлу аялар къеззва. Абурун къадар 400-далай артух я. Чина са шумуд отделение кардик ква: милли члагъандин, фортепианодин, кларнетдин, тар ва сим алай маса алатрин, манийрин, шкилар члугунин, гьилин-туплун сентакарвилерин, дизайндин, лап и мукьвара тешкилнавай симинин пагъливанрин (руководитель - РД-дин искусствондин лайихлу деятель Ямудин Эгьметханов), хореографиядин ва маса.

Хуьре ихьтин школа хьун са бахт тушни! Вич кардик квай йисара чи школада цудралди чеб искусстводал ашукь, гуьзелвиле чешнейра артухарзавай, тлебиатдин ва яшайишдин яржар, ивирар хуьзвай, халисан инсанвиле ерийриз къуллугъзавай, мярекатар (мехъерар,

ни гзаф я. Чахь ахьтин агалкъунар раижзавай жуван музей хьанва.

Са цинин йисуз чи тербиячийри са шумуд концерт гана. Президентдин сечкийрин, Чехи Гьалибилин суварин йикъариз Тагьирхуьруьн-Къазмайрал, йиса авур кваллахдин гьахь - гьисабдин чехи концерт (программа) Билбилхуьруьн-Къазмайрал гана. И концертда 95 аялди иштиракна. Эхирдай, машгьур мандар, виликан чи ученик Велимет Гьуьсейнова кьил кутаз, аяларин хорди “Зи Дагъустан” мани тамамарна. Им, дугъриданни, гьар сада еке кьуват авай шад сувар тирди гьиссзавай...

- И алаш-булаш девирда квел четинвилер гьалтзавачни? - суал гана за.

- Абуру авачир вахт мус хьана? Бес винидихьни лагъанвадини, са арада школа гьатта агална. Аллагъдиз шукур, чи гьавурда дуьз акьуна, чи терефдарар райондани, республикадани хьана!

Виридалайни еке четинвал чахь школадин махсус дарамат тахьунихь галаз алакьалу я. Чна ишлемишзавай квалер гилалдини виликан туькьенринни складинабуру я.

Концертар гудайла лесхоздин залдикай менфят къачузва. Сагърай анин директор Юрий Мевлидинов. Ам гьамиша чи къайгуйрин къаршидиз къеззва. Амма са гьадалайни вири мумкинвилер гуз алакьзавач.

Махсус дарамат эцигиз чил, такьатар, кьуватар герек я.

Чи терефдарар райондани, республикадани (образованидин, культурадин министрствойра) авачиз туш. Ятлани гьелелик крар кьевяй акъатзавач. Амма умударни атлузвач. Исствондин хиле авайбурун руьгъ зайиф хьайитла, вуч жедач? А кар чвай къабулиз жедач. Чна кваллахзава, несилар тербияламишзава...

- Сагърай куьн, агалкъунар хуьрай. Белки, газетда рахуникайни кьез куьмек жен...

Адан руьгьдин члехивал...

Абдул АШУРАГЪАЕВ,
муаллим

Муаллим. Мектебра аялриз чирвилер гузвайди, абурун насиьатчи, тербиячи, меслятчи - гъвечи риклерин члехи сагиб. Га ихътин гуьрчег, амма четин пешедин иеси, Россиядин умуми образованидин гуьрметлу работник, самбар гуьрметдин грамотайрин сагиб **Фируза Мегьамедовна ХИДИРОВА-ДИ** ийизвай веревирдериь, адан руьгьдин члехивилихъ галаз аз газет клелзавай бур ташиариз кланзава.

Фируза ХИДИРОВА 1957-йисуз Хив райондин Хиврин хуьре партиядин райкомдин къуллугъчи, фригъви Мегьамедан хизанда дидедиз хъана. 1967-йисуз абур арандиз куьч хъанвай Фригъдал хтана. Ина мектеб кутягъайдалай къуллугъ Фирузади Дербентдин педучилищеда клелна. Гъвечи классрин муаллим яз хуьруьз хтай ада къедалди пешедиз вафалувилелди зегьмет члугъзава. Хуьруьн аялриз клелиз-хъыз чирзава. 1980-йисарин эхирра ада ДГПИ-дин филологиядин факультетни акъалтар хъувуна. ИК1, 40 йисуз Фируза муаллимди сифтегъан классра клелзавай аялриз нешики чирвилер, гъаки вичин риклин чимивал, экв, михвил гузва.

Чи арада агъадихъ галай суьгьбет киле фена.

■ **Фируза муаллим, куьне гъикл хъана ихътин четин ва жавабдар пеше хъана?**

- Зи буба, бязи багъриярни муаллимар тир. Гъвечи члавуз зун абурун ктабар, дафтарар гилелай ийиз жедай. За, къуншидал алай аялар кватна, абуруз гъарфар чирзава лугъуз, "муаллимвал" ийидай, "мектебар" къугъвадай. Зи бейнида тележегдин пешедин тям гъатна, белки, ивидикни ква жеди. 7-8-классра авайла, за муаллимир гъвечи классра клелзавай аялрин диктантар ахтармишиз, пионервожатийдиз адан са бязи кваллахра куьмекар гудай, мектебда киле физвай мярекатра, райондин олимпиадаира иштиракдай. Гуьгъуьнлай квале буба, мектебдани Алиева Ширинат ва Магьмудова Инаят муаллимар аз чешне хъана, четин гъар са легъеда абур зи куьмекчяр, пешедин рекъий насиьатчяр, меслятчяр хъана.

■ **Куьне чирвилер ва тербия гузвай аялар гъам клелуна, гъам ахлакьдин жигетдай гъамиша вилик жергейра хъунихъ са гъихътин ятлани сир авани?**

- Сир зегьметда ава. Инсанди гъар са кваллаха вичиз табий жедайвал тешкилна кланда. Пешедал анжах ашукъ хъун тимил я. Муаллимдиз а пешедин члани чир хъана кланда, тлалабунарни. Къвед лагъайди, аялдин къилихар, ада дуьнья къатлун, кваллин тербия муаллимди аннамишун, гъар садаь галаз рахаддай къилдин члал жагурун герек я. Ахпа аялди муаллимдиз ихтибарни ийида. Гъар са аял къилдин са алам я эхир. Пуд лагъайди, аялар "жуванбурузни чарабуруз" пайна кландач. И кар абуру лап члехи инсандилайни хъсандиз гъиссзава.

■ **Куьне къилин чирвилерни къахчуна...**

- Вузда клел хъувун лазим хъанвайди за гъисснай. Кел хъувур аз тарс гунин цийи къайдаяр, методикаяр, гзаф месляяр чир хъхъана, яни ана за жуван чирвилерин дережа хкажна, устад муаллиривай тежриба къачуна. Ихътин бахт аз вузди гана.

■ **Алай вахтунда аялрин чирвилер ва тербия зайиф хъанва...**

- Дугъриданни, чирвилерни тербия виликдай хъиз амач. Мобильный телефонрини компьютери аялрин фикир тамамвилелди чпел члугуна. Чкайрал тухуз хъайи имтигъанар гила ЕГЭ-рини ОГЭ-ри эвезнава. Абуруни бязи дуьшуьшра аялрин диде-бубайри вахуззава. Ихътин аялриз чпел зегьмет члугун вуч затл ятла чиз амукъдани? Тербиядин патахъай лагъайтла, аялар мектебда жезвайди вири вад сят я. Муаллимдивай и вахтунда аялриз чирвилерни тамам тербия гуз хъун мумкин туш, амай 19 сятна диде-бубайри аялдин тербиядиз са акъван фикир гузвач, вахт жезвач, гъар йикъан къайгъуйрин ятла ава. Бязи вахтара аялрин диде-бубаяр, мектебдиз атана, классдин руководителдихъ галаз къалриз акъатзава... Гъамиша аял гъахълу авун дуьз туш.

■ **Гилан ва куьгъне учебникриз куьне гъихътин къимет гуда?**

- Виликан девирдин сифтегъан классрин учебникяр къе аз ахварай акур хъиз я. Махарин гафаралди лагъайтла, "абур гъана амаз, чун иниз хтана". Бубайрин мисалда хъиз, крчар эцигда лагъана, япарни алудна. Къенин 1-4-классрин учебникяр аялар патал четинбур я, са предложенидалди лугъуз жедай фикир заланариз, аялдиз малум тушир илимдин гафар кваз ганва. Материаларни акъван яргъиз ганва хъи, бязи вахтара, эхир къилел къедалди сифте къил риклелай алатзава. Вири урусдалди хъуниз килигна, хуьруьн аялар хъсандиз гъавурдани акъзвач. 1-2-классра математикадин тарсар къванни дидед члалал тухузвайтла, хъсан тир. Члехи классриз акъатайла, аялривай составни числителнир лезгидалди лугъуз жезвач. Гъафтеда авай дидед члалан вад (2 литературадин, 3 члалан) тарсунивай вуч ийиз жеда?.. Авайвал лугъун, 1-классда "Букварь" (авторар Р.И.Гъайдаров ва Г.И.Мегьамедов) ва "2-классда клелун" ктабар писдиз тукълуьрнава. Амма "4-классда клелун" патал гъазурнавай ктаб инсандин тербия патал тимил фикир ганвайди хъанва: текстер гзаф яргъи я, аялри тарсарин тема ва идея аннамишзавач, сюжет риклелай физва. Ганвай материалар куьруь авуна, аник дуствиликай, тлбиатдикай, гуьрметдикай, дагъвийрин хъсан адетрикай деллар кухтунайтла, пис жедачир.

■ **Алай вахтунда мектебра вучиз муаллимрин къитвал артух жезва?**

- Виликрай муаллимвилин пешедихъ еке гуьрмет авай, хъсан мажибарни гузвай. Къе лагъайтла, адаьхъ я хъсан мажиб, я еке гуьрмет амач. Виликдай муаллимирхъ аваз хъайи къезилвилерни яваш-яваш амукъзавач. Гъавилай жегилри муаллимвилин пешедиз са артухан итиж ийизвач. Эгер вилик вахтара гзаф жегилрин мурад муаллим хъун тиртла, гила абуру чпин вилик ахътин мурад эциззавач.

■ **Муаллимвилин пеше хкъгъиз жуьрэт авур жегилриз квевай гъихътин меслятар гуз жеда?**

- Дуьньяда вири пешекарар гъазурзавай бур муаллимар я. А пешеди инсандин вилик еке мумкинвилер квайди тестикъарзава. Ам яратмишунин пеше я. Зегьметдихъай, четинвилерихъай киче хъун герек туш. Жуван чирвал аялрив агакьардай, абуру вахъ, секиндиз ацукъна, яб акалдай декъикъаяр дуьньядал ажеб бахтлу ва гуьрчег бур тушни! Уьмуьрдин чарх гъамиша элкъезва. Гъавилай жегилриз сабурулувал хъун меслят къалурзава, яд авай вирериз яд хкъеда. Виридалайни кар алайди, датлана жува-жуван чирвилерин винел кваллахун ва жува чпел дамахдай ученикриз тарс - тербия гун я.

■ **Сагърай, Фируза Мегьамедовна, ихътин итижлу суьгьбетдай.**

- Куьнни сагърай.

гъердин "Горяночка" ДОУ-дин методист яз кваллахна. 2018-йисан январдилай ам винидихъ тлвар къунвай бахчадин заведующий я.

“Бахчади” тежриба кватлава

Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Докъузпара райондин Миграгъ-Къазмайрин хуьре алай йисан январдилай "Бахча" тлвар алай аялрин цийи бахча кардик акатна. Алай вахтунда ина гъихътин галар, шартлар, мумкинвилер аватла, кваллахар гъикл виликди физватла чирун патал за бахчадин заведующий **Милана БУХСАЕВАДИЗ** са шумуд суал гана.

■ **Милана Муминовна, “Бахча” ачухайдалай къуллугъ са шумуд варз алатнава. А члавал инихъ бахчада гъихътин цийивилер пайда хъанва?**

- Цийи тадаракар, аялриз гъар юкъуз герек жедай ктабар, микънатисдин доскаяр ва маса куьлуь-шуьлуьяр къачуна. Тербиячийри-муаллими тежриба кватлава. Чна аялрин диде-бубайрихъ галаз лазим тир кваллах тухуззава. Вахт-вахтунда собранияр ва маса мярекатар тешкилзава. Датлана алакьада хъун патал WhatsApp приложенида "Диде-бубайрин кватлал" арадал гъанва.

Жуьреба-жуьре суварар чна аялрин риклел аламукъдайвал, абуруз хуш жедайвал киле тухуззава, иллаки мартдин вацра тухвай Яран сувар аялар патал халисан шад мярекатдиз элкъвена.

Дараматра цаяр къуниз акси ва ихътин дуьшуьшра хатасузвал патал амал авун герек тир къайдаяр кардик ква.

КЪЕЙД.

Милана Муминовна БУХСАЕВА 1985-йисуз Курск шегъерда дидедиз хъана. Мектеб куьтягъай 2002-йисуз тербиячи - физкультурадин работник пешедай педколледждик экечлна. 2005-2008-йисара къецепатан члаларин факультетдани клелна. Келунихъ галаз сад хъиз и йисара ада школа - интернатда тербиячи яз кваллахна авуна. Къилин образование къачун патал ам Курскдин госпедуниверситетдин дефектологиядин факультетдик экечлна. Гуьгъуьнлай ада са йисуз Курский областда аялрин бахчадин заведующий яз, Москва шегъердин хъсанбурун заведуда авай хъуси бахчайра, “Лучик на Остоженке” центрада тербиячи яз, 2014-2015-йисара Дербент шегъердин “Горяночка” ДОУ-дин методист яз кваллахна. 2018-йисан январдилай ам винидихъ тлвар къунвай бахчадин заведующий я.

■ **Алай вахтунда бахчада шумуд аял ава?**

- Исятда ина Миграгъ-Къазмаяр, Къалажуь ва Миграгъ хуьрерай 86 аялди тербия къачуззава. Аялар къабулунин кар гъеле давам жезва. Текийрин хуьрайни аялар гъиз кланзавай бур ава. Риклел хъиз кланзава хъи, чи бахчада санлай 150 бицекдиз чка жеда.

■ **Аялар гъи яшдилай къабулзава?**

- 3-7 йисарин яшара авай бур къабулзава. Диде-бубайри са аялдай вацра 400 манат пул гана кланзава, амма гзаф аялар авайбуруз и гъакъини чна къезиларзава. Вири къуд группа ава. Пуд йис тамам тахъанвай аялар къабулдай яслидин группаяр чи бахчада авач.

Бахчада чпихъ муаллимвилин пеше авай муьжуьд касди кваллахзава.

■ **Аялар ина квел машгуьл я?**

- Тербиячийр аялар вири рекъерай вилик тухуз алахъзава. Аялриз пишъсан чирзава, къатлунар вилик тухуззава, абур патал менфятлу къугъунар, жуьреба-жуьре машгуьлатар тешкилзава. Са гафуналди, аялрин бахчада жедай адетдин галар ава. Адет тир къайда аялриз пуд сеферда истемишунрив къур тлунни гуззава.

Милана Бухсаевади чи суьгьбетдин эхирдай къейд авурвал, диде-бубаяр "Бахчадин" кваллахдилай рази я, наразивилин шикаятардай бур авач.

Лувар квай гафар

Сулейман ПАШАЕВ

Дурумлу ибарайра (фразеологизмайра) дуьз къезвай гаф эхциг, тестрин жуьреда ва абурун манайриз баянар це.

- ✓ Мехъер юкъвал... (хъчад, галгам, вергед, тегъмезханрин) афар.
- ✓ Тимилни хъуй... (иер, тлмлу, залан, гъангула) хъуй.
- ✓ Цав такур... (кел, верж, дана, цуциб).
- ✓ Гишин вечерез ахварай... (къуьл, мух, гъажибугъда, цуьк) аквада.
- ✓ ... (яц, гамиш, жунгав, гьер) тухвайла варар агална.
- ✓ Ругур... (къазраз, уьрдегдиз, уьндюшкадиз, вечерез) хуьруьн къведа.
- ✓ ... (балкан, къатир, дее, лам) гатаз тахъайла пурар гатада.
- ✓ Муьгъ... (къаналдин, вацлун, хандакдин, хвалан) а пата.
- ✓ ... (диде, вах, ими, къари) кваллин куьлег я.
- ✓ ... (рак, ктаб, вил, тукъвен) акъална ахъайдалди.
- ✓ Къил... (капашди, гъуту, кларци, асади) ягъайди хъиз.
- ✓ ... (зуьрне, кларнет, члагъан, далдам) алачир мехъер.
- ✓ Ужуз яклукай... (шурва, дулма, аш, шиш) жедач.
- ✓ ... (гъил, клвач, тлиш, дабан) атлун.
- ✓ Арадай... (кицл, кац, дана, хеб) фин.
- ✓ Къуьрен рикл авай... (аспан, жанавур, аждагъан, сикл).
- ✓ Балабанар... (туьклуьрун, гадарун, къахчун, ягъун).
- ✓ Жибинда... (кац, цегъ, къиф, тлветл) къекъуьн.
- ✓ Къилел... (кларасар, тлвалар, клерецар, къванер) хун.
- ✓ Марфадикай хкатна... (живедик, тлурфандик, селдик, ажалдик) акатна.
- ✓ Мез... (ракъ, цур, клараб, кларас) хъана.
- ✓ Къилел... (истиканар, тарелкаяр, къалар, какаяр) хун.
- ✓ ... (туфлидиз, кроватдиз, яргъандиз, месиз) килигна клвач яргъи авун.
- ✓ Ярх хъайи... (къелемдиз, къавахдиз, сегуьтдиз, тараз) якв ягъун.
- ✓ Яц жедай дана лакадилай... (аквада, къатлуда, элячда, чир жеда).
- ✓ ... (сес, хух, ав, мурмур) ацалтна шехъун.
- ✓ Авадан хуьр... (гумадилай, низдилай, куьнедилай, палчухдилай) чир жеда.

Критика ва библиография

Зуьгьре гъетрен зар

Мерд Али ЖАЛИЛОВ

Чи гъилиз машгъур писатель, илимрин доктор, профессор, РД-дин лайихлу муаллим, общественно-политический деятель Къурбан Халикович АКИМОВАН (Гъаким Къурбанан) нубатдин роман "Зуьгьре гъед" атанва. (Махачкъала, ДКИ, 2018-йис).

Романар кхьинин жигъетдай Гъаким Къурбан лезгийрин гъикаятда садрани квахъ тийидай хътин гелер-яржар арадал гъанва. Чаз виридаз машгъур "Ракънин муг" трилогиядилай - эпопеядилай гуьгъуьниз инал рахазвай хътин роман арадал гъун чи автор патал адетдин кар хъиз аквазва.

Гъа са вахтунда келзавайдан патай чехи итижни (интересни) арадал гъизва: гъихътин месэлайри чи агъсакъал алай аямда артух чпел желбзаватла? Уьмуьрдинни яратмишунрин чехи тежриба хъанвай автор инсанрин ва чи тарихдин къисметрив гъикл эгечизаватла? Вуч тарс гузва ада несилриз? Хайи члалан девлетрив, адан жуьреба-жуьре къатарив устад гъикл эгечизаватла?

Роман гъевчи эсер туш эхир! Адабязи дуьшуьшра вахтарин жигъетдай са шумуд девир виче иливарзава. Вакиайрин жигъетдай ана халкъдинни ватандин тарихда хъайи лап важиблу, лугъудайвал, къисметар гъалзавай гъерекатар, акъунар, чурьукар, женгер санал сижифламишзава. Бес гъакъван игитрин къаматарни (руьгъдай, винел патай, крапа, къаршивилера, гъиссерча чеб-чпиз чара тирбу) арадал къевзачни?! Яшлурни жегъилар, аяларни абурун тербия-чияр, дустарни душманар, жуванбурни патанбур, кибайбурни туьнт барутар хътинбур, жумартбурни муьтлакъбур, муьгъуббатлурни шикестаяр - халкъдин гегъенш къатар руьгъдинни риклин сафунай язва. Уьмуьрдин килин рехъ, халкъдинни Ватандин къисметар гъалзавай терефар тайинарзава. Куьрелди, роман гъам психологиядин, гъам тарихдин, гъам социологиядин, гъам политологиядин ва мадни гъаф илимрикой арадал атанвай чехи эсер я.

Гъаким Къурбанан цийи романдани, виликан чехи эсерра хъиз ("Ирид чин алай хуьр", "Гъай тахъай гъарай", "Дили диванадин чирагъ", "Къилинж Къемер" ва мсб.), вич вири терефрин алим-аналитик, виридалайни артух, члалан сарраф устад, хъсан суьгъетчи, сюжетар ва композиция арадал гъунай архитектор, хци къатлунар авай шикилчи-пейзажист, суьретчи тирди субутнава.

Саки 400 чиникай ибарат тир эсер, клусни галатун чир тахъана, келли хъуни автордин устадвиллин шагъидвалзавачни!

Ктаб келдайла, чаз чун сегънедилай сегънедал, вакъидай вакъиадиз, сиягъатрай сиягъатриз, къисметрай къисметриз физвайди хъиз жезва. Ик, чи девирдин саки зур асирда. Социализмдай капитализмдай гъерекатзавай селдик кваз... Сегънейри чпи-чеб тикрабзава, сада-сад алава ийиз, ачухарзава. Муракаб алакъайрин деринра къевъедай, инсанрин вуж вуж ятла чирдай мумкинвал жезва. Уьмуьрдин алакъайрин чиркинвал, усалвал тебиатдин гуьзелвили мадни хцидакъа къециларзава. Амма тебиат вични хаталувилер квайди гъиссзава. Иллаки Лезгистандин мензерайрин (Ахъегъани Кцлара, арандани дагъда, Самур, Къурагъ вацларин къерехра, Шалбуз, Кетин, Шагъ дагъларин къаяйра, Махачкъала, Кцлар, Дербент шегъерра, Самурган, Цехуьл, Макъар хуьрера, масанра) шикилар гъакъван гуьзелбур, вил тухудайбур, гъакъикъатдиз муькьвабур я. Амма абур хуьн тавуртла?..

Писателдин игитар вахтунни ва тарихдин вакъиайри арадал гъизвайбур, уьмуьрдин имтигъанри датана гатазвайбур, тваларайни хъутгалрай, суалрайни шаклувилерай къевъизвайбур, келзавайбур руьгъламишзавай, гъахълувал, къени ни-ятар, камаллувал, илимлувал куьтивилерал, саймазвилерал, пехилвилерал, тларвилерални дарвилерал гъалиб жедайдахъ инанмишарзавайбур я. Уьмуьр садра гузвай чехи нямет (девлет) тирди, ам инсанвилелди, къагъриманвилелди, халкъдиз, Ватандиз, несилриз бакара къевъедайвал тухунлазим тирди субутзава. Чарадан бахт галачиз жуван кылди бахт тежедайди тестикъарзава... И жигъетдай цийи роман уьмуьрдин философиядай ацланвай, дигмиш хъанвай куьлуьн ник хъиз, берекатлууд я. И кар чна автордиз тебрикни ийизва.

Ктабда ихтилат физвай килин игитрин - алим-физик Загъиранни адан яр, муаллим-биолог Зуьгъредин, уьмуьрдин рехъ амай вири рекъер

алудзавай, садзавайди я. Абурун патарив гъай маса игитрин - академик Михаил Исаковичан, адан руш Маринадин, жегъил студент, Загъиран хтул Германан, зарафатчи гуржи дуст, аспирант Григолан, Загъирал кевелай ашукъ хъанвай урус руш, аспирантка Светланадин, жегъил шаир, Загъиран дуст Алпан Азиман, чехи буба Седиран, баде Мегъридин, стха Агъмедан, Зуьгъредин къелит Шекеран, адан итим Мирединан (челерин заводдин фяле, ахпани шофер) къаматар гъардахъ вичин къетленвал, акунар, суй-сифет, юзунар, амалар, крар авайбур я. Гъардахъ вичин къисметдин рехъ ава.

Тварар кьун тавунвай студентарни алимар, хуьрерин муаллимар, зегъметчияр ва ик мадни ава. Абуру килин игитрин образар ачухариз куьмекзава.

"Перестройка" лугъудай завалди неинки чи государстводин кьурулуш, уьлкве чукурна, гъакл дугъри гъаф ксарин марифатни, хизанарни, къисметарни чир тежервал дегишарна. Гъатта виликан дустар душманриз элкъуьрайди и эсердай, гуьзгъудай хъиз, аквазва.

Са и кардини роман герек члавуз герек чкадал вилик гъанвай эсер тирди субутзава... СССР чукурна... Самур вацни кваз сенгердиз (сергъатдиз) элкъуьрна... И карди инсанарни (стхаяр, вахар, веледарни диде-бубаяр...) сад-садавай къакъудзава... Амма сад хъхъуникай умуд атлузвач... Им цийи романдин килин темани, килин тарсни я.

Зуьгъреди вичин ярдиз, экуьнин гъетре хъиз, четин вири уламрай къевъизвай руьгъ-зар хуьзва, муьгъуббат уьмуьрдин шагъ тирди субутзава. Ик, абур неинки алимвиллин, гъакл инсанвиллинни къакъан дережайрив агакъзава.

Эсердин члал девлетлуди я. Авторди гъаф мисалар, дурумлу ибараяр, камаллу къисаяр, тешипгъар, ширрин цларар (Е.Эминан, Стлал Сулейманан, А.Пушкинан ва ик мадни) ишлемишунни чи хайи лезги члалан авазлувални, шикиллувални, несилвални лишанламишзава. Чна тек са шикил гъизва... "Китин дагъ, лацу суьруьдин килихъ, чулав лит галай чубан хъиз, такабурлуда-каз акъвазнава... Самур ва Къурагъ дереяр чара ийизвай зурба, къакъан, яргъи тепе деведин мандавдиз ухшар я. Адан къибле къваларикай хци гапура хътин чархар, къерехар лацу булахар, зарбдаказ авахъзавай шуькьлу кларар хкатзава. Абурун арайрай, рагара мукарнавай лекъерин мукар хъиз, гъевечи-чехи хуьрер: Гъепецгъ, Филер, Гъугъван, Кучун... аквазва".

И са шикилдини Лезгистан - жуван Ватан чаз гъикъван мукъва ийизва! Чун руьгъдалди а цларарани кларара, мигъийрани мензерайра къевъурзава...

Цийи эсер чи чехи писателдин чехи агалкъун я. Авторди хейлин цийи гафарални чан гъанва, куьгъне гафариз, тварариз цийи уьмуьр хганва... Куьрелди, тарифлу терефар мадни ава.

Амма куьруь макъалада чавай абурукай галай-галайвал рахаз жезвач. Ам литература ахтармишзавай пешекарин везифа я.

Чна автор тебрик авунихъ галаз сад хъиз, келзавайбуруз цийи ктаб къачун, келлун, хайи члалан чехи мумкинвилерал гъейранвал авун теклифзава...

Дагъви ШЕРИФ

Алатай йисан эхирра чав "Мавел" чапханада акъуднавай "Монологи о лезгинской поэме" ("Лезги поэмадилай монологар") ктаб агакъна. Адан автор чаз хъсан чизвай шаир, публицист, чи газетдин литературадин отделдин редактор Мердали ЖАЛИЛОВ я. Ктабдин тварци зи фикир желбна: монологар - кылди са касдин фикирар, кьейдер, рахунар... Таниш хъайила, акуна хъи, им литературадин илимдин ахтармишун я, вични - чи чехи юлдашди вичин жегъил йисара авунвай кваллах. М. Жалилова и "монологар" вичин вахтунда дипломдин кваллах хъиз кьейди я. Руководитель - чаз виридаз гуьрметлу профессор, литературовед Гъажи Гъусейнович ГАШАРОВ.

Гила, саки 50 йис алатайдалай кьулухъ, авторди чи милли ширатдин са жанрикай-поэмадилай авунвай веревирдер, кьейдер ктаб яз чапдай акъуднава. Адаз гилан девирдин агалкъунрин дережадай кхъенвай

Лезги поэма

"Сифте гаф" ва "Эхиримжи гаф" паяр алава хъувунва. Заз итижлу хъайиди а кар я хъи, автор и кваллахда са автордин, месела, Стлал Сулейманан, Алибег Фатахован, Хуьруьг Тагъиран ваъ, са шумуд автордин поэмадин гъакъиндай раханва. Авторди, а члавуз филологиядин факультет куьтгъзавай жегъилди, чи милли ширатдин дигмишвал, къетленвилер, агалкъунар, ана кьиле физвай гъерекатар ахтармишнава, келзавай гъар садан фикир абурал желбзава. Ам вични а члавуз жегъил шаир, гъеле аскервиле авайла кхъей сифте поэмадин ("Сергъятдал") автор тир. Илимрин доктор Къ.Х. Акимова "Мерд Алидин мани" монографияда ("Мавел", 2004-йис) и поэма неинки лезгийрин, Дагъустандин литературада сергъатдин темадиз талуькарнавай цийиди тирди кьейднава. Яни, кваллахда кьейднавачтани, М.Жалилова а члавуз лезгийрин поэмадин жанр ахтармишуналди вичин чирвилеризни, тежрибадизни кьимет ганва.

Гележегда М.Жалилован къелемдилай генани са шумуд поэма хкатнава. "Фу" поэма, жегъилар халисан ватандашар, фан къадир авайбур яз тербияламишдай чехи куват авайвилей, гъа акъатай 1981-йисалай инихъ мектебра чирзава. И мукъвара кхъенвай, гила ктаб яз чапнавай "Арту" поэмани, келзавайбуру кьейднавайвал, акъалтай жуьредин тербиядин тах квайди, поэмадин жанр девлетлу авунвайди я. Поэма-повест арадал атанва. Ватандин тарихдин ва халкъдин са шумуд несилдин дерин къатара къевъенва, гилан несилдин чешмеяр ва чешнеяр гъихтинбур ятла ахтармишнава.

Гила чун "Монологикай" рахан. Гъихъинди я чи милли поэма? Ам гъихътин рекъерай гъикл виликди фена? Адахъ гъихътин куватар, мумкин-

вилер, цийивилер ава?... И суалриз и кваллахда тамам жавабар ганва. Авторди а члаван литературадин алимри (А.Агъаев, Ф.Вагъабова, Н.Агъмедов, А.Гъаниева, К.Султанов ва мсб.) лезги поэмадилай авунвай кьейдер санал сижифламишна, вичин гаф лагъанва.

Мердали Жалилова вичин ахтармишунра кьалурнавайвал, лезгийрин поэма, халкъдин, Дагъустандин, вири уьлкведин уьмуьрдилахъ галаз сих алакъада аваз, бязи вахтар, гъатта вилик акатиз, артимшар, ам авторди кьейдзавайвал, хъан сад хътин къисметдин ва тарихдин са рехъ хкъанвай халкъарин литературадин хизанда, сада-сад алава, девлетлу ийиз, виликди фенва. Гъар са девирдин чи зарийрин поэмайрай гъа вахтунин тлалар-квалар, хъсанвилехъ дегишвилер тунин карда халкъдин къагъриманрин алахъунар, фикирар, мурадар аквазва, гъафбур къенин девирдизни хасбур яз ама. Къилин игитар чехи ватандашар, зегъметкешар, интернационалист инсанар я. Стлал Сулейманан поэмайрин вири игитар ва автор вични (лирический

герой), А.Фатахован зарбачи Гъасан, Хуьруьг Тагъиран нафтлалдин мяденрин игитар, Ш.-Э. Мурадован поэмайра дагълариз эквер гъайибур ва ик мадни гъа жергедай я. абуруз ачух михъи мурадар, гележегдилахъ инанмишвал, романтика хас я.

1970-йисуз авторди лезги поэма фенвай рехъ пуд паониз пайнава: 20-30-йисар, 40-50-йисар, алай аям (60-70-йисар). Поэмадин жанр виликди тухуник гъар са девирдин ширри чпин пай кутунва, гъарда са цийивал тунва. М.Жалилован кваллахдай чаз лезгийрин поэма кьве хила - лирикадин ва эпический - виликди фенвайди аквазва. Жанрайрин жигъетдайни яваш-яваш девлетлу жезва - А.Саидован поэмайра-балладай, Жамидинан поэмайра-махар, Б.Салимован поэмайра-къисаяр ва ик мадни арадал кьезва.

Поэмадин куват чаз И. Гъусейнован лезги халкъдин игитвиллин "Шарвили", Б.Салимован "Кавказдилай риваятар" поэмайри, А.Саидован "Хцихъ галаз суьгъбет" поэма-эпопеяди къетлендиз кьалурзава. Лап чехи агалкъун авторди, чи гилан аямдин поэмайриз кьимет гуналди, "Шарвили" эпос арадал хкун яз гъисабзава. Игитвиллин "Шарвили" эпосди халкъдиз гъа сад хътин тлар алаз гъар йисуз кьейдзавай сувар багъишнава, адан метлеб ва важиблудвал садрани агъуз аватдач. И кардини лезги поэмадин зурба куват субутзава.

М.Жалилова алава хъийизвайвал, чи классики - Алибег Фатахова, Стлал Сулеймана, Хуьруьг Тагъира арадал гъайи адетар жегъил зарийри хъсандиз аннамишнава, абурун ирс художественный цийи кьайдайралди, алатралди девлетлу ийизвайди къатлуз жезва. Х.Хаметовадни сонетрин тажар, Абдуселим Исмаилован "Кавказдилай агъзур цлар", А.Къардашан "Фана багъдин гуьруьяр" драма, М.Бабаханован "Келентар" роман ва мсб. цийи дережадин эсерар я.

Амма, гъайиф хъи, икван члавалди М. Жалилован и ахтамишуннихъ галаз чи келзавайбур таниш тушир. Амма "Монологар" чи алимар-филологар, философар, тарихчияр, иллаки аспирантарни студентар патал герек ктаб я. Гъар са школадани хъайитла, мадни хъсан кар жедай.

Лезгийрин поэма фенвай рехъ дамахлуди, вичелай чешне къачуниз лайихлуди я. Ктабда гъакл авторди жуьреба-жуьре йисара кхъенвай макъалаяр, урус члалаз таржума авунвай ширар, маса делиларни гъатнава.

Дин

★ Азиз Рамазандин варз мубарак хьуй!

Шамил-гъажн ОМАРОВ

Мадни чаз азиз Рамазандин вацра хъ галаз гуьруьшмиш жедай мумкинвал гайи Сад Аллагдаз шукур хьуй. Аллагдаз регъим, махлукъатрин хийир-дуьа ва саламатвал Рамазандин вацра Къуръан ракъурнавай, Аллагдаз виридалайни клани инсандиз - Мугъаммад Пайгъамбардиз ﷺ хьурай. Гъакъикъатда, Рамазандин варз Аллагдаз патай инсанар патал еке регъим я, и вацра абуруз и дуьньяда яшаммиш жедай, жув тухудай къайда чирдай пак Къуръан ракъурнава.

Гъа и Рамазандин вацра Къуръан виридалайни чав мукъув тир цаварал ракъурна. Ахпа къанни пуд йисан къене жуьреба-жуьре гъалариз, вакъийариз килигна, Пайгъамбардиз ﷺ агакъарнава. И кардикай Къуръандани лагъанва (мана): "Рамазандин вацра инсанриз дуьз рехъ къалурдай ва гъахъ батлулдивай къакъуддай Къуръан ракъурнава" ("Аль-Бакъара" сура, 185-аят).

Къвед лагъай лайихлувал, вацран къене авай Лайлату-ль-Къадрдин йиф я. Къуръанда лагъанвайвал, а йифиз авур ибадат, Лайлату-ль-Къадр квачир агъур вацра авур ибадатдилай хъсан я.

Пуд лагъай лайихлувал, Рамазандин вацра мусурманринни мушрикдин арада Бадр лугъу-

дай чкада ягъунар хъун я. Мусурманрин къадар пуд сеферда тими тиртлани, абуру Аллагдаз ракъурнай малаикрин куьмедалди гъалибвал къазанмишна. Аллагдаз Расулди ﷺ и вацракай ик лугъузвайди тир: "Эй инсанар, виридалайни чехи ва берекатлу варз алуькнава. Агъур вацра-лай хъсан йиф авай варз, юкъуз сивер хуьн ферз авунвай ва йифиз ибадат авун суваб авунвай варз.

Ни и вацра сувабдин ибадат авуртла, адаз ферз тир ибадат авур къван сувабар кхьиди, ни ферз тир ибадат авуртла, адаз маса варцара пудкъанни цуд ферз тир ибадат авур къван суваб кхьиди.

Им сабур ийидай варз я, сабурдин сувабни Женнет я. Им иман гъанвайбурун риклер секинарававай ва ризки артухарзавай варз я. Ни сив хвенвай касдиз ниянихъ сив хъуддайла тлуьн гайитла, адазни сив хвейидаз хъайи къван сувабар жеда, адан гунагърилай гъил къачуда ва Жегъеннедин цукай ам къутармиш жеда". Асгъабри лагъана: "Я Расуляллагъ, бес чакай нивай хъайитлани сив хвейидаз тлуьн гуз алакъдач эхир?" Пайгъамбарди ﷺ жаваб хгана: "Са хурма ва я са хупл нек гайитлани адаз инал лагъай къван суваб жеда". Мадни гъадисда лагъанва: "Рамазандин вацран сифте къил рагъмет, юкъв гунагърилай гъил къачун ва эхир Жегъеннедин цукай азад авун я".

Чи ватангъглияр - гъар сана

Покачида - бажарагълу лезги

Жалауддин Загъидинович АБДУРАЗАКЪОВ 1959-йисан 24-июлдиз Мегъарамдхуьруьн райондин Чахчарин хуьре дидедиз хъана. 1979-йисалай ам КПРФ-дин член я. Алай вахтунда Покачи шегъерда КПРФ-дин комитетдин сад лагъай секретарь я.

Ж. Абдуразакова 1992-йисуз Екатеринбург шегъерда политологдин ва яшайишдинни сиясатдин дисциплинарин муаллимвилдин пешедай Уралдин яшайишдинни сиясатдин институт, 1995-йисуз экономист-менеджер пешедай Уралдин госуларстводин къуллугъдин академия кубгъанна.

Покачи шегъерда къвалахдин рекъай алай вахтунда 32 йисан тежриба авай, къанни къве йисуз чкадин самоуправленидин органра къвалахнавай Жалауддин Абдуразаков "Лезги халкъарин Виридуьньядин Конгресс" Регионрин уртаж жемиятдин гъерекатдин Ханты-Мансийский регионда авай отделенидин председатели я.

Ватангъглидин 1986-йисалай инихъ твар къунвай шегъерда къилиз акъуднавай ва акъудзавай къуллугърикай галай-галайвал рахун тавуна жедач.

Покачида ада вичин зегъметдин рехъ 1986-йисуз ВЛКСМ-дин Лангепасский горкомдин "Покачевнефтегаз" НГДУ-дин комсомолдин комитетдин секретарвилелай башламишна. 1989-йисуз ам Свердловскдин къилин партийный школадиз ракъурна. 1991-йисалай адакай КПРФ-дин Покачидин ГК-дин сад лагъай секретарь хъана. Ам ХМАО-да КПРФ-дин парттешкилатдин бине кутурбурукай сад я.

1994-йисуз ада Покачи шегъердин администрациядин жегъилрин крарин рекъай отделдин заведующий яз, 1995-2015-йисара и шегъердин

администрациядин медениятдин ва жегъилрин сиясатдин управленидин начальнидин заместитель яз къвалахна.

Жалауддин Абдуразаков са шумуд терефдихъай къвалахдай алакъунарни пешекарвал авай кас я. Жегъилрин сиясатдин месэлаяр уьмуьрдиз куьчуьрмишунин карда бегъерлувилелди зегъмет члуьгунай Покачи шегъердин администрацияди адан лайихлувилер са шумудра грамотайралди, чухсагъулдин чараралди къейдна. ВЛКСМ-дин 80 йисан юбилейдихъ галаз алакълу яз адаз ХМАО-дин Гъукуматдин жегъилрин сиясатдин комитетдин патай Гъуьрметдин грамота, "Жегъилрин арада чехи къвалахар тухунай" хурудал алкъурдай лишан гана. Зегъметдин ветерандиз госуларстводин жуьреба-жуьре къурулушри, тешкилатри ганвай наградаирин къадар мадни гзаф я.

Ж. Абдуразаков вичин къастунал киви, Ватандин абадвални ислягъвал патал вичелай алакъдайвал зегъмет члуьгъазвай лайихлу векилрикай сад я.

"Жалауддин Загъидинович тежрибалу, хъсан крарик къил кутадай, тешкилатчивилин алакълунар авай къуллугъчи я. Покачи шегъерда адан регъбервилекъаз аялар патал "Соболь" твар алай зегъметдин лагерь, "Афгъанистандин ветеранрин Союздин" отделение, жегъилрин жемиятдин "Жегъилриз месля" къватлал арадал гъана. Инсанрихъ галаз регъимлувилелди рафтарвал ийизвайвилей, абурун месэлаяр гъялуник къуьн кутазавайвилей шегъердин жегъилри адаз гъуьрметзава", - къейднава Покачи шегъердин къил Р.З. Халиуллин чарче.

Къейд ийин, къвалахдин, сиясатдин месэлайрилай гъейри, Жалауддин Абдуразакова халкъарин арада дуствални ислягъвал мягъкемарунин мураддихъ элкълуьрнавай милли мярекатра датана иштиракзава, абурун тешкилуник къил кутазава.

Метлебу къвалахар къилиз акъудунин карда Жалауддин Загъидиновичахъ гележегдани сагъвални шадвал, бегъерлувални агалкъунар хъурай!

Къез чидани?

Итижлу делилар

- ✓ Нидерланди уьлкведа 5 триллиондиз агакъна хушраканар яшаммиш жезва, инсанар лагъайтла, - 16,7 миллион.
- ✓ Чайдин са тлуьруна газаррин тумунин 2000 твар гъакъда.
- ✓ Саудовский Аравияда вацар авач.
- ✓ Дельфинрин хамунин винел патан къат гъар къве сятдилай цийи жезва.
- ✓ Крокодилдивай залан улакь рагалай аватай хътин къуватдалди сив агализ жеда.

- ✓ Виридалайни зегъерлу гъуьлягърин жуьреяр цуд ава. Ибур вири Австралияда ава.
- ✓ Къушран кларабрин заланвилелай цакулринди 2,5 сеферда артух я.
- ✓ Япониядин мулкарин пуд паюникай къве пай тамари къунва.
- ✓ Бразилияда вичин миже дизелда кудаи зат! хъиз ишлемишзавай тар экъечзава.
- ✓ Набататрикай виридалайни фад-фад экъечзавайди бамбук я.
- ✓ Виридалайни яцу тар Африкадин баобаб яз гъисабзава.

Дуьньяда

Пуд лагъай гъужум

Россияда къадагъа алай ИГИЛ-дин террористрин дестедин боевикри и мукъвара Сириядин Хомс вилайтда пуд лагъай сеферда яз гегъенш гъужум башламишна. Идакай Al-Masdar News чешмеди хабар гузва.

Чешмедин делилралди, террористри Бадия районда Сириядин гъукуматдин яракълу къуватрин дестедал гъужумна ва Пальмирадихъ гъерекатун патал рехъ ахъаюнин алахъунарна. Къилди къачуртла, боевикри са мусятлани чпин даях хъайи, Хамима районда авай Сириядин къушунрал гъужумна. Давам жезвай женгерин нетижаяр гъелелиг малум туш.

ИГИЛ-дин боевикри Пальмира 2015-йисан майдиз къунай. 2016-йисан мартдин вацра Сириядин гъукуматдин къушунрилай, Россиядин авиациядин куьмекни галаз, шегъер вахчуз алакъланай. Амма а йисан декабрдин вацра Пальмира мад террористрин гуьзчивилик акат хъувунай.

2017-йисан 2-мартдиз Россиядин оборонадин министр Сергей Шойгудин Президент Владимир Путиная Пальмира шегъер ИГИЛ-дин террористрикай азадунин женгерин гъерекатар акъалтларайдакай малумарна. Адалай къулухъ, шегъердин сергъятра хъиткъиндай затлар зарарсуз хъувун патал Сириядиз Россиядаини саперар рекъе тунай.

Автомобилдин еринда - балкъан

"Адалатлу Россия" партиядин патай Камчатский крайдин законсобранидин депутат Михаил Пучковскийди бензиндин къимет багъа тирвилей вич автомобилдин еринда балкъан ишлемишуниз мажбур хъанвайди къейдна. Гъавилей ада Камчатский крайдин гъукуматдин дараматдин патав балкъан кутлундай махсус чка тешкилун истемишнава. Идан гъакъиндай Kam24.ru чешмеди хабар гузва.

Депутат хъуниз килигна, сессийра иштиракун адан везифайрик акатзава. Михаил Пучковскийди пенсиядилей гъейри менфят къведай маса чешме авач, гъавилей адаз хуси улакълда багъа къиметдай бензин цадай мумкинвал амуькзавач. Гъатта автобусдиз билетар къачунни четин ялда вичиз. Иондин эхирра нубатдин сессия къиле фидалди балкъандиз чка тайинарун тлаабнава.

Законодательный собранияда къвалахунай адаз мажиб къвезвач. Хуси къвале яшаммиш жезвай адан майишатда са шумуд балкъан ава.

Регъберар гуьруьшмиш жеда

США-дин президент Дональд Трамп КНДР-дин регъбер Ким Чен Ынахъ галаз гуьруьшмиш хъунал рази хъана. Идан гъакъиндай Bloomberg чешмеди хабар гузва.

Идалай вилик КНДР-дин регъберди США-дин президентдиз гуьруьш тешкилуниз вич гъазур тирдан гъакъиндай чар ракъурнай, амма чарче США патал метлебу месэлайрин патахъай разивал гудайди къейднавачир.

Малумарзавайвал, Трампав кагъазар вахкудалди вилик абуру США-дин жавабдар векилри ахтармишзава. Къве уьлкведин регъберрин гуьруьш 12-июндиз Сингапурда къиле фидайвал я.

Алатай гъафтеда Америкадин регъберди Пхеньяндин мидявилдин арзаяр себеб яз КНДР-дин регъбердихъ галаз гуьруьшмиш хъун намумкин кар тирди лагъанай.

Гуьруьшдин тема Кореядин полуостров ядердин яракълурикай азад тир зонадиз элкълуьруниз талуькъди жеда.

Мукъвара Кореядин Зегъметдин партиядин векил Ен Чхоль гуьруьшдиз гъазурвал акунин жигъетдай меслятар авун патал Нью-Йоркдиз фена.

Пис рекъер

"Хабарар" РИА-ди малумарзавайвал, дуьньяда виридалайни пис ва виридалайни хъсан рекъер авай уьлквейрин сиягъ туйкълуьрнава. Сиягъда гъатнавай 137 уьлкведин рекъерин ери 1-далай 7-дал къван баллар тайинаруналди чирнава. Амма вини дережадин 7 балл къведай хътин еридин рекъер гъич са уьлкведани авач.

Виридалайни пис рекъер Мавританияда ава. Конго ва Гаити уьлквейри 2,1 баллар къачуна.

Виридалайни хъсан рекъер авайбуру Арабрин Эмиратар (6,4 балл), Сингапур (6,3 балл), Швейцария (6,3 балл), Гонконг (6,2 балл) ва ик маса уьлквейер яз гъисабзава.

137 уьлкведикай ибарат сиягъда Россия 114-чкадал ала.

Уьлкведай экъечлун истемишзава

Сириядин вице-премьер Валид Муаллема США-дивай чпин къушунар Сириядин республикадай ахкъудун истемишнава. Идан гъакъиндай ада Дамаскъда къиле феи пресс-конференциядал малумарна.

"Эт-Танф базадай ва Сириядин вири мулкарай США-ди чпин къушунар ахкъудайдалай къулухъ чун Къиблепатан Сириядин хатасузвилин гъакъиндай рахада", - лагъана ада.

28-майдиз Россиядин къецепатан крарин министр Сергей Лаврова Америкадин къушунар эт-Танфдай ахкъудуник умуд кутазавай гафар лагъана. Ада къейд авурвал, Сириядин къиблепатан сергъятдал анжах и уьлкведин къушунар хъун герек я. Министрди тестиькарзавайвал, эт-Танфда къил акъат тийидай крар къиле физвайдан гъакъиндай Москвадихъ хейлин делилар ава. "Военный жигъетдай лагъайтла, и райондихъ террористриз акси гъерекатар къилиз акъудунин карда еке метлеб авач", - малумарна С. Лаврова.

Гуя террористрихъ галаз женг тухуникай багъна къуналди, 2017-йисан апрелдиз ана къанунсуздаказ США-дин военный базайрикай сад эцигна.

Чин гъазурайди - Кургуьли ФЕРЗАЛИЕВ

понеделник, 11 июня

РГВК
06.45 «Заряжайся!»
07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
08.00 «Заряжайся!»
08.10 Мультфильмы
08.30 «Живые истории»
08.55 Х/ф «Кукароча»
10.45 Вечер памяти народного писателя РД Магомедрасула Расулова
12.00 «Парламентский вестник»
12.20 «Вдохновение»
13.00 «Годекан»
13.30 «Человек и право»
14.30 Х/ф «Зверобой»
17.30 Концерт «Музыкальный майдан»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30 Время новостей Дагестана

19.50 «Экологический вестник»
20.20 «Дагестан туристический»
20.40 «Кунацкая»
21.20 «Учимся побеждать»
21.45 «История Дагестана в лицах» Толстой на Кавказе
22.30 Время новостей Дагестана
22.50 «Глобальная сеть»
23.20 Д/с «Улицы мира»
00.30 Время новостей Дагестана
00.50 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Платье, мальчики и не сдавайтесь»
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
01.35 Х/ф «Аэропорт»
03.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
04.20 Х/ф «Зверобой»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 Фильм-сказка «Илья Муромец».
8.10 Х/ф «Голубая стрела».
10.00 Новости.
10.15 Х/ф «Война и мир».
12.00 Новости.
12.15 Х/ф «Война и мир».
18.00 Вечерние новости.
18.15 Кто хочет стать миллионером?
19.50 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 Вечерний Ургант.
23.25 Т/с «Второе зрение».
1.30 Х/ф «Деловая женщина».
3.40 Комедия «Любовное гнездышко».

РОССИЯ 1

5.00 Х/ф «Чертовое колесо».
11.20 Большой праздничный концерт.
14.00 Т/с «Екатерина. Взлет».
20.00 Вести.
21.00 Аншлаг и Компания.
23.50 Х/ф «Не того поля ягода».
3.55 Х/ф «От печали до радости».

НТВ

5.10 Х/ф «Собачье сердце».
8.00 Сегодня.
8.20 Детектив «Петровка, 38».
10.00 Сегодня.
10.20 Первая передача.
11.00 Чудо техники.
11.55 Дачный ответ.
13.00 Жди меня.
14.00 Т/с «Козаки».
16.00 Сегодня.
16.20 Т/с «Козаки».
19.00 Сегодня.
19.20 Т/с «Козаки».
22.15 Полжизни в пути. Юбилейный концерт Дениса Майданова в Кремле.
0.35 Х/ф «Дикари».
2.50 Квартирный вопрос.
3.50 Т/с «ППС».

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
8.40 Комедия «Карнавал».
11.45 Х/ф «Гордость и предубеждение». (США).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Т/с «Великолепный век». (Турция).
22.55 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с «Глухарь. Продолжение». «Вторая жизнь».
1.30 Мелодрама «Леди и разбойник». (Великобритания).
3.20 Мелодрама «Отпуск за свой счет».
6.00 Джейми: обед за 15 минут.

ТВ-ЦЕНТР

6.35 Детектив «Вечное свидание».
8.35 Детектив «Восемь булин на тонкой ниточке».
10.35 Д/ф «Кабачок «Эпохи застоя»».
11.30 События.
11.45 Х/ф «Максим Перепелица».
13.35 Юмор летнего периода.
14.30 События.
14.45 Комедия «Не хочу жениться!».
16.25 Детектив «Алмазный эндшпиль».
20.05 Детектив «Барышня и хулиган».
23.45 Д/ф «Рыцари советского кино».
0.30 Здравствуй, страна героев!
1.35 Детектив «Выйти замуж любой ценой».

ЗВЕЗДА

6.10 Х/ф «Жестокий романс».
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с «Бабий бунт, или Война в Новоселково».
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Бабий бунт, или Война в Новоселково».
18.00 Новости дня.
18.25 Т/с «Бабий бунт, или Война в Новоселково».
23.00 Новости дня.
23.20 Х/ф «Волга-Волга».
1.20 Х/ф «И на камнях растут деревья».
4.15 Х/ф «Табачный капитан».

вторник, 12 июня

РГВК
06.45 «Заряжайся!»
07.00, 08.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
07.50 «Заряжайся!»
08.00 Мультфильм
08.45 «Заряжайся!»
08.55 Спектакль Русского драматического театра «Спаста камер-юнкера Пушкина»
11.00 Х/ф «Тайна рукописного корана»
12.50 «Дагестан туристический»
13.20 «История Дагестана в лицах» Толстой на Кавказе
14.05 «Учимся побеждать»
14.25 Х/ф «Горская новелла»
15.50 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Платье, мальчики и не сдавайтесь»

16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Учитель пения»
18.45 Передача на лакском языке «Аьрчи ва агьлу»
19.30, 22.30, 00.30 Время новостей Дагестана
19.50 «Подобности»
20.20 Концерт ко Дню независимости России
22.50 «Угол зрения»
23.20 Д/с «Улицы мира»
00.50 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Абдулла»
01.00 Передача на лакском языке «Аьрчи ва агьлу»
01.35 Х/ф «Дуэль под солнцем»
04.00 Передача на лакском языке «Аьрчи ва агьлу»
04.35 Концерт Оркестра Республики Азербайджан
05.40 Х/ф «Горская новелла»

ПЕРВЫЙ

5.15 Контрольная закупка.
6.00 Новости.
6.10 Х/ф «Статский советник».
9.00 Играй, гармонь любимая!
10.00 Новости.
10.10 Х/ф «Крым».
12.00 Новости.
12.15 Концерт к открытию Крымского моста.
13.20 Князь Владимир - креститель Руси.
14.15 Х/ф «Весна на Заречной улице».
16.15 Голос. Дети. 5 лет.
18.45 Клуб Веселых и Находчивых.
21.00 Время.
21.20 Большой праздничный концерт к Дню России. Трансляция с Красной площади.
23.10 Русское лето большого футбола.
0.15 Т/с «Второе зрение».
2.10 Х/ф «Прогулка в облаках».
4.10 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

6.00 Х/ф «От печали до радости».
8.00 Х/ф «Проще пареной репы».
12.00 Москва. Кремль. Церемония вручения Государственных премий Российской Федерации.
13.00 Вести.
13.15 Т/с «Екатерина. Взлет».
20.00 Вести.
21.00 Х/ф «Клуб обманутой жены».
1.00 Х/ф «Поздние цветы».

НТВ

4.50 Комедия «Добро пожаловать, или Посторонний вход воспрещен».
6.15 Х/ф «Белое солнце пустыни».
8.00, 10.00, 16.00 Сегодня.
8.20 Детектив «Огарева, 6».
10.15 Х/ф «Барсы».
14.00 Т/с «Козаки».
16.20 Т/с «Козаки».
19.00 Сегодня.
19.20 Т/с «Козаки».
22.20 Х/ф «Знакомство».
0.20 Петр Козлов. Тайны затерянной Горды.
1.30 Дачный ответ.

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
7.30 Мелодрама «Вам и не снилось...».
9.20 Мелодрама «Ангелика - маркиза ангелов».
11.35 Мелодрама «Великолепная Ангелика».
13.40 Мелодрама «Ангелика и король».
15.40 Мелодрама «Неукротимая Ангелика».
17.20 Мелодрама «Ангелика и султан». (Франция - Италия - Германия).
19.15 Т/с «Великолепный век». (Турция).
23.10 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с «Глухарь. Продолжение». «Плацебо».
1.25 Драма «Смятение сердец». (США).
3.15 Д/ф «Жены в погонах».
5.10 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.15 Х/ф «Барышня-крестьянка».
7.15 Х/ф «Молодая жена».
9.15 Х/ф «Финист - Ясный Сокол».
10.30 Д/ф «Евгений Дятлов. Мне никто ничего не обещал».
11.30 События.
11.45 Х/ф «Дорогой мой человек».
13.55 Х/ф «Отель счастливых сердец».
17.35 Детектив «Я знаю твои секреты».
21.15 События.
21.30 Приют комедиантов.
23.25 Д/ф «Кабачок «Эпохи застоя»».
0.15 Детектив «Барышня и хулиган».
3.50 Х/ф «Орел и решка».

ЗВЕЗДА

6.00 Х/ф «На золотом крыльце сидели...»
7.25 Х/ф «После дождика, в четверг...»
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф «Морозко».
10.50 Х/ф «Кубанские казаки».
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Россия молодая».
18.00 Новости дня.
18.25 Т/с «Россия молодая».
23.00 Новости дня.
23.20 Т/с «Россия молодая».
2.35 Х/ф «Свинарка и пастух».
4.20 Х/ф «Два бойца».

среда, 13 июня

РГВК
06.45 «Заряжайся!»
07.00 Время новостей Дагестана
07.10 Передача на лакском языке «Аьрчи ва агьлу»
07.50 «Заряжайся!»
08.00 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 «Заряжайся!»
08.55 Д/с «Исчезновения»
09.25 Х/ф «Дуэль под солнцем»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 Х/ф «Учитель пения»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Д/с «Правое дело» 4 с.
16.10 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Кубачинская свадьба»

17.30 Ток-шоу «Статья 264»
18.45 Передача на даргинском языке
19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00 Время новостей Дагестана
20.20 Проект «Мы - российский народ. Дагестан многонациональный»
20.50 «Здоровье» в прямом эфире
21.40 «Столичный эрудит»
21.50 «Городская среда»
23.20 «Аутодафе»
00.30 Передача на даргинском языке
01.00 Передача на даргинском языке
01.35 Т/с «Правое дело» 5
02.25 Х/ф «Страх сцены»
04.15 Передача на даргинском языке
04.50 «Городская среда»
05.15 Х/ф «Баня»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Контрольная закупка.
9.50 Жизнь здорово! (16+).
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время покажет. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Давай поженимся!
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.25 Время покажет. (16+).
18.50 На самом деле. (16+).
19.50 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время.
21.35 Гапа-концерт. Звезды мировой сцены в под-держку ЧМ по футболу 2018. Трансляция с Красной площади.
23.35 Вечерний Ургант.
0.10 Т/с «Второе зрение».
2.00 Х/ф «Французский связной».
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Французский связной».
4.05 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Шалбуздаг» (на лезгинском языке)
11:40, 14.40, 17.40, 20.45 Местное время. Вести-Дагестан.
18:00 День России. Спецрепортаж.
18.25 За и против.
5.00 Утро России.
9.00, 11.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном. (12+).
12.00 Судьба человека с Б.Корчевниковым. (12+)
13.00 60 минут. (12+).
14.00 Вести.
15.00 Т/с «Склифосовский».
17.00 Вести.
18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
19.00 60 минут. (12+).
20.00 Вести.
21.00 Т/с «Наследница по-неволе».
23.15 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
1.50 Т/с «Версия».

НТВ

5.00 Подозреваются все.
5.35 Т/с «Дорожный патруль».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Дорожный патруль».
6.30 Деловое утро НТВ. (12+)
8.30 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 Сегодня.
10.25 Т/с «Возвращение Мухтара».
11.00 Т/с «Лесник».
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.20 ДНК. (16+).
18.15 Реакция.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Морские дьяволы. Смерч».
23.30 Итоги дня.
0.00 Сборная России. Обратная сторона медали. (12+).
1.05 Место встречи. (16+).
3.05 Т/с «ППС».

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
7.00 Д/ф «Понять. Простить».
7.30 6 кадров. (16+).
7.35 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.40 Давай разведемся!
11.40 Тест на отцовство.
12.40 Д/ф «Понять. Простить».
13.45 Д/ф «Понять. Простить».
14.15 Детектив «Дом на холодном ключе».
16.50 Естественный отбор.
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Мелодрама «Другая женщина». (Украина).
22.45 Т/с «Глухарь. Продолжение». «Кошмары».
23.45 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с «Глухарь. Продолжение». «Пробуждение».
1.25 Д/ф «Понять. Простить».
2.30 Тест на отцовство. (16+).
3.30 Д/с «Я буду жить».
5.30 Джейми: обед за 15 минут.

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Доктор И... (16+).
8.30 Х/ф «Дорогой мой человек».
10.40 Д/ф «Алексей Баталов. Он же Гага, он же Гоша»
11.30 События.
11.50 Т/с «Коломбо». (США).
13.40 Мой герой. Сергей Маковецкий. (12+).
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.00 Т/с «Пуаро Агаты Кристи»
16.50 Естественный отбор.
17.35 Детектив «Три в одном».
19.40 События.
20.00 Петровка, 38. (16+).
20.20 Право голоса. (16+).
22.00 События.
22.30 Линия защиты. (16+).
23.05 90-е. Челноки. (16+).
0.00 События. 25-й час.
0.35 Хроники московского быта. Советские миллионеры. (12+).
1.25 Д/ф «Хрущев и КГБ».
2.15 Т/с «Коломбо». (США).
4.05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи»

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
8.00, 9.15 Т/с «Морской патруль», 1-4 с. (16+).
9.00, 10.00 Новости дня.
10.05 Т/с «Морской патруль», 1-4 с. (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Морской патруль», 5-8 с. (16+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Морской патруль», 5-8 с. (16+).
17.25 Легенды спорта. Федор Черенков.
18.00 Новости дня.
18.40 Д/ф «Авианесущие корабли Советского Союза», 1 с. (12+).
19.35 Последний день. Марина Ладина. (12+).
20.20 Специальный репортаж. (12+).
20.45 Д/с «Секретная папка»
21.35 Процесс. (12+).
23.00 Новости дня.
23.15 Т/с «Юркины рассветы», 1-4 с.
4.25 Х/ф «Без права на провал».

четверг, 14 июня

РГВК
06.45 «Заряжайся!»
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
07.50 «Заряжайся!»
08.00 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 «Заряжайся!»
08.55 Д/с «Исчезновения»
09.25 Х/ф «Человек в желтом ботинке»
11.20 Концерт «Вечно петь и плакать струнам...» Максим Гулкинес (Нидерланды, скрипка). 3-й международный музыкальный фестиваль «Порт-Петровские ассамблеи»
12.45 Х/ф «Не бойся. Я с тобой!»

16.00 «Воспевшие Дагестан»: Поэтический спектакль Русского Драматического театра им. М. Горького «Незаконченный концерт» Р.Гамзатов
18.20 «Живые истории»
18.45 Передача на аварском языке
19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
19.50 Совместный концерт ансамблей танца «Лезгинка» и «Алан»
22.50 Х/ф «Шамиль. Рай под тенью сабель»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на аварском языке
01.35 Х/ф «Тэсс»
04.15 Передача на аварском языке
04.50 Совместный концерт ансамблей танца «Лезгинка» и «Алан»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Контрольная закупка.
9.50 Жизнь здорово! (16+).
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время покажет. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Время покажет. (16+).
17.00 Вечерние новости.
17.30 ЧМ по футболу 2018. Матч открытия. Сборная России - сборная Саудовской Аравии. Трансляция из Москвы.
20.00 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время.
21.35 Х/ф «Собибор».
23.45 Т/с «Второе зрение».
1.40 Х/ф «Французский связной 2».
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Французский связной 2».
4.05 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

09:00 «Алшан» (на цахурском языке)
11:40, 14.40, 17.40, 20.45 Местное время. Вести-Дагестан.
18:00 Династия врачей. К 80-летию Б.Абакарова
18.20 «Бункер»
5.00 Утро России.
9.00, 11.00, 14.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном. (12+).
12.00 Судьба человека с Б.Корчевниковым. (12+)
13.00 60 минут. (12+).
15.00 Т/с «Склифосовский».
17.00 Вести.
18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
19.00 60 минут. (12+).
20.00 Вести.
21.00 Т/с «Наследница по-неволе».
23.15 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
1.50 Т/с «Версия».

НТВ

5.00 Подозреваются все.
5.35 Т/с «Дорожный патруль».
6.00, 10.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Дорожный патруль».
6.30 Деловое утро НТВ. (12+)
8.30 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.25 Т/с «Возвращение М

пятница, 15 июня

РГВК

06.45 «Заряжайся!»
07.00,08.30,16.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке
07.50 «Заряжайся!»
08.00 Мультфильмы
08.45 «Заряжайся!»
08.55 Воспевшие Дагестан: Поэтический спектакль Русского Драматического театра им. М. Горького «Незаконченный концерт» Расул Гамзатов
10.30 Д/ф «Дагестан. Путь от прошлого к настоящему»
11.25 «Пятничная проповедь» Прямая трансляция с центральной Джума-мечети
11.55 Х/ф «Сказание о храбром Хочбаре»

14.00 Д/ф «Секреты бабушкиного сундука»
14.30 «Приглашаем к нашему столу»
15.00 Х/ф «Чегери»
16.50 Х/ф «Чермен»
18.45,01.00 Передача на кумыкском языке
19.30,22.30,00.30 Время новостей Дагестана
19.50 Х/ф «Загадка кубачинского браслета»
21.30 «Молодежный микс»
21.50 Встречи в Театре поэзии
19.50 Х/ф «Снежная свадьба»
01.35 «Приглашаем к нашему столу»
02.05 Х/ф «Часы отчаяния»
04.00 Д/ф «Секреты бабушкиного сундука»
04.25 Передача на кумыкском языке
05.00 «Молодежный микс»
05.20 Х/ф «Чермен»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Ураза-Байрам. Трансляция из Уфимской соборной мечети.
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время покажет. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Давай поженемся!
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.25 Время покажет. (16+).
18.50 Человек и закон. (16+).
20.00 Время.
20.40 ЧМ по футболу 2018. Сборная Португалии - сборная Испании. Трансляция из Сочи.
23.00 Вечерний Ургант.
23.55 Стинг. Концерт в «Олимпии».
2.00 Триллер «Обратная сторона полуночи».

РОССИЯ 1

18:00 Мир Вашему дому
18.20 С Праздником Ураза Байрам!
20:45 Местное время.
Вести-Дагестан
5.00 Утро России.
9.00 Праздник Ураза-Байрам. Прямая трансляция из Московской Соборной мечети.
9.55 О самом главном. (12+).
11.00 Вести.
12.00 Судьба человека с Б.Корчевниковым. (12+)
13.00 60 минут. (12+).
14.00 Вести.
15.00 Т/с «Склифосовский».
17.00 Вести.
18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
19.00 60 минут. (12+).
20.00 Вести.
21.00 Т/с «Наследница поневоле». (12+).
23.40 Х/ф «Домработница».

НТВ

5.00 Подозреваются все.
5.35 Т/с «Дорожный патруль». (16+).
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Дорожный патруль»
6.30 Деловое утро НТВ. (12+)
8.30 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
10.00 Сегодня.
10.25 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
11.00 Т/с «Лесник». (16+).
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.20 ДНК. (16+).
18.15 ЧП. Расследование.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
23.35 Захар Прилепин. Уроки русского. (12+).
0.05 Мы и наука. Наука и мы
1.05 Место встречи. (16+).
3.05 Т/с «ППС». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
7.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.30 Давай разведемся! (16+)
11.25 Тест на отцовство.
12.25 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
14.00 Мелодрама «Все равно ты будешь мой».
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Мелодрама «Список желаний». (Украина).
22.55 Т/с «Глухарь. Продолжение». «Зазеркалье».
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с «Как выйти замуж за миллионера 2». «Мой официальный любовник». (16+).
4.10 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
5.15 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Комедия «Запасной игрок».
9.35 Детектив «Алмазный эндшпиль». (12+).
11.30,14.30,22.00 События
11.50 Детектив «Алмазный эндшпиль». (12+).
13.40 Мой герой. Геннадий Трофимов. (12+).
14.50 Город новостей.
15.05 10 самых... Звездные донжуаны. (16+).
15.40 Детектив «Черный принц». (12+).
17.35 Х/ф «Три в одном 3».
19.30 В центре событий.
20.40 Красный проект.
22.30 И. Медведева «Жена. История любви». (16+).
0.05 Д/ф «Марина Голуб. Я не уйду». (12+).
0.55 Х/ф «Любить нельзя забыть». (16+).
2.45 Петровка, 38. (16+).
3.00 Х/ф «Глубокое синее море». (16+).

ЗВЕЗДА

6.00 Х/ф «Чаклун и Румба».
8.00 Т/с «Морской патруль 2», 9-12 с. (16+).
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с «Морской патруль 2», 9-12 с. (16+).
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с «Морской патруль 2», 9-12 с. (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «На безымянной высоте», 1-4 с. (12+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «На безымянной высоте», 1-4 с. (12+).
17.35 Д/с «Москва фронт».
18.00 Новости дня.
18.40 Х/ф «Покровские ворота».
21.25 Х/ф «Берегите женщин».
23.00 Новости дня.
23.15 Х/ф «Берегите женщин».
0.15 Х/ф «Одиннадцать надежд».
2.15 Х/ф «Достоиние республики».

суббота, 16 июня

РГВК

07.00,08.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке
08.00 Мультфильмы
08.55 Х/ф «Весна на Заречной улице»
10.35 Встречи в Театре поэзии
11.20 «Мой малыш»
11.50 РДНТ представляет: «Праздник Первой борозды в с. Чарода Чародинского района», «Обрядовый праздник Оц Бай в с. Гигати Цумадинского района»
12.20 Концерт скрипичной музыки. Солист – Павел Минев (Болгария)
13.40 Х/ф «Выше радуги»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 «Дежурная часть»
17.00 Х/ф «Канатоходец»

18.15 «Глянец»
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
19.30,22.30 Время новостей Дагестана
19.50 «Дежурная часть»
20.45 «Полифония»
23.00 «Наука Дагестана»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
01.35 «Мой малыш»
02.00 Х/ф «Квартира»
04.10 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
04.45 Концерт скрипичной музыки. Солист – Павел Минев (Болгария)
05.50 Дагестанское кино. Х/ф «Канатоходец»

ПЕРВЫЙ

5.00 Контрольная закупка.
5.45 Х/ф «Поделись счастьем своим!» (16+).
6.00,10.00,12.00 Новости
6.10 Поделись счастьем своим!
8.00 Ирой, гармонь любимая!
8.45 М/с «Смешарики».
9.00 Умницы и умники. (12+).
9.45 Слово пастыря.
10.15 В.Терешкова. Я всегда смотрю на звезды.
11.10 Теория заговора. (16+)
12.15 Идеальный ремонт.
13.10 Последняя любовь Николая Крючкова.
14.10 Х/ф «Небесный тихоход»
15.40 ЧМ по футболу 2018. Сборная Аргентины - сборная Испании.
18.15 Кто хочет стать миллионером?
19.50 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 Музыкальная премия «Жара».
0.50 Х/ф «Крид: Наследие Рокки». (16+).
3.20 Модный приговор.

РОССИЯ 1

08.05 Телеверсия праздничного концерта
11:20 Местное время.
Вести-Дагестан
4.45 Т/с «Срочно в номер! На службе закона».
6.35 М/с «Маша и медведь».
7.10 Живые истории.
9.00 По секрету всему свету.
9.20 Сто к одному.
10.10 Петяро на одного.
11.00 Вести.
11.40 Измайловский парк. (16+).
14.00 Х/ф «Городская рапсодия». (12+).
18.00 Привет, Андрей! (12+).
20.00 Вести в субботу.
21.00 Х/ф «Благими намерениями». (12+).
1.40 Х/ф «Шепот». (12+).
3.40 Т/с «Личное дело». (16+).

НТВ

5.00 ЧП. Расследование.
5.35 Звезды сошлись. (16+).
7.25 Сегодня.
8.00,10.00,16.00 Сегодня.
8.20 Их нравы.
8.35 Готовим с Алексеем Зиминим.
9.10 Кто в доме хозяин? (16+).
10.20 Главная дорога. (16+).
11.00 Еда живая и мертвая.
12.00 Квартирный вопрос.
13.05 Поедем, поедим!
14.00 Жди меня. (12+).
15.05 Своя игра.
16.20 Однажды... (16+).
17.00 Секрет на миллион. Сати Казанова. (16+).
19.00 Центральное телевидение.
20.00 Детская Новая волна - 2018.
22.00 Комедия «Жизнь впереди». (16+).
23.40 Международная пирамида. (18+).
0.40 Квартирник НТВ у Маргулиса". «Биртман. (16+)
2.00 Х/ф «День отчаяния».
4.00 Т/с «Дорожный патруль».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.40 Комедия «Синьор Робинзон». (Италия). (16+).
9.50 Мелодрама «Жених, 1-8 серии». (Украина - Россия). (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Т/с «Великолепный век». (Турция). (16+).
22.45 Д/с «Москвички. Новый сезон». (16+).
23.45 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с «Как выйти замуж за миллионера 2». «Весь этот рок-н-ролл». (16+).
4.00 Д/с «Я работаю ведьмой». (16+).
6.00 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.45 Марш-бросок. (12+).
6.15 Юмор летнего периода. (12+).
7.05 Д/ф «Евгений Дятлов. Мне никто ничего не обещал». (12+).
8.05 Православная энциклопедия.
8.30 Х/ф «Три в одном 3».
10.35 Х/ф «В зоне особого внимания».
11.30 События.
11.45 Х/ф «В зоне особого внимания».
12.50 Х/ф «Все еще будет». (12+).
14.30 События.
14.45 Х/ф «Все еще будет». (12+).
17.15 Х/ф «Поездка за счастьем». (12+).
21.00 Постскриптум.
22.10 Право знать! (16+).
23.40 События.
23.55 Право голоса. (16+).
3.05 Как украсть победу.
3.40 90-е. Челноки. (16+).
4.25 Д/ф «Проклятые сокровища». (12+).

ЗВЕЗДА

5.20 Х/ф «Новые похождения Кота в сапогах».
7.05 Х/ф «Медовый месяц».
9.00,13.00 Новости дня.
9.15 Легенды музыки. Роза Рымбоева.
9.40 Последний день. Леонид Утесов. (12+).
10.30 Не факт!
11.00 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым». «Декабристы». (12+).
11.50 Улика из прошлого». «Новое ковчег. Тайна одной находки. (12+).
12.35 Х/ф «Приступить к ликвидации».
13.15 Х/ф «Приступить к ликвидации».
15.35 Т/с «Щит и меч».
18.00 Новости дня.
18.10 Задан! с Н.Петровым.
18.25 Т/с «Щит и меч».
23.00 Новости дня.
23.20 Х/ф «За витриной универмага». (12+).
1.15 Х/ф «Человек-амфибия»
3.10 Х/ф «Штрафной удар».
5.00 Д/ф «С Земли до Луны».

воскресенье, 17 июня

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
07.55 «Мой малыш»
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Х/ф «Учитель»
10.50 «Полифония»
12.30 «Смотреть только детям»
12.45 «Молодежный микс»
13.05 «Глянец»
13.30 «Приглашаем к нашему столу»
14.10 Х/ф «По секрету всему свету»
16.30 Праздничный концерт «Россия – Родина моя»

18.30 «Смотреть только детям»
18.45 «Годекан»
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги
20.20 Ток-шоу «Статья 264»
21.55 «Вдохновение»
22.30 Время новостей Дагестана. Итоги
23.25 Х/ф «Легенда о Сурамской крепости»
01.25 «Годекан»
01.55 Х/ф «Конец Помпеи»
03.25 Концерт «Творческие пересечения» К 125-летию С. Прокофьева. Форум современной музыки
04.45 Х/ф «По секрету всему свету»

ПЕРВЫЙ

5.10 Х/ф «Поделись счастьем своим»
6.00,10.00,12.00 Новости
6.10 Поделись счастьем своим!
7.30 М/с «Смешарики».
7.50 Часовой. (12+).
8.20 Здоровье. (16+).
9.20 Т/с «Угадай мелодию».
10.15 О Видов Стобой и без тебя
11.15 Честное слово.
12.15 Я жив и жажду крови.
13.45 Х/ф Неоконченная повесть
15.40 Призвание. Премия лучшим врачам России. Сборная Германии - сборная Мексики.
20.00 Воскресное «Время».
20.40 ЧМ по футболу 2018. Сборная Бразилии - сборная Швейцарии.
23.00 Что? Где? Когда? Летняя серия игр.
0.10 Триллер Коммивояжер
2.30 Комедия «Поймет лишь одинокий». (16+).

РОССИЯ 1

4.55 Т/с «Срочно в номер! На службе закона».
6.45 Сам себе режиссер.
7.05 Смехопанорама.
8.20 Их нравы.
8.45 Местное время. Вести - Москва. Неделя в городе.
9.25 Сто к одному.
10.10 Когда все дома с Тимуром Кизяковым.
11.00 Вести.
11.20 Смеяться разрешается
14.00 Х/ф «Сколько стоит счастье». (12+).
18.00 Лига удивительных людей. (12+).
20.00 Вести недели.
22.00 Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
0.30 Маги экрана. Экстрасенсы из телевизора.
1.30 Т/с «Право на правду».
3.30 Смехопанорама.

НТВ

5.00 Х/ф «Летят журавли».
6.55 Центральное телевидение. (16+).
8.00 Сегодня.
8.20 Их нравы.
8.45 Устами младенца.
9.25 Едим дома.
10.00 Сегодня.
10.20 Первая передача.
11.00 Чудо техники. (12+).
11.55 Дачный ответ.
13.00 НашПотребНадзор.
14.00 У нас выигрывают!
15.05 Своя игра.
16.00 Сегодня.
16.20 Следствие вели... (16+)
18.00 Новые русские сенсации. (16+).
19.00 Итоги недели.
20.10 Ты не поверишь! (16+)
21.10 Звезды сошлись. (16+).
23.00 Трудно быть боссом.
0.10 Боевик «Антикиллер ДК». (16+).
2.00 Х/ф «Летят журавли»
3.55 Т/с «Дорожный патруль».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.45 Мелодрама «Золушка.ru». (16+).
9.55 Х/ф «Золушка». (Италия). (16+).
14.05 Мелодрама «Список желаний». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Т/с «Великолепный век». (Турция). (16+).
22.55 Д/с «Москвички. Новый сезон». (16+).
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с «Как выйти замуж за миллионера 2». «Свадебный переполох». (16+).
3.55 Д/с «Я работаю ведьмой». (16+).
5.55 6 кадров. (16+).
6.00 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.35 Д/ф «Георгий Визин. Не надо смеяться».
6.20 Комедия «Запасной игрок»
8.00 Фактор жизни. (12+).
8.30 Петровка, 38. (16+).
8.40 Д/ф «Тамара Семина. Всегда наоборот». (12+).
9.35 Детектив «Черный принц». (12+).
11.30,0.40 События.
11.45 Х/ф «Екатерина Воронина». (12+).
13.40 Смех с доставкой на дом Стерлигов. (16+).
15.00 Дикие деньги. Герман Стерлигов. (16+).
15.55 90-е. Бомба для «афганцев. (16+).
16.40 Прощание. Михаил Козаков. (16+).
17.30 Х/ф «Крылья». (12+).
21.05 Детектив «Женщина в беде 3». (12+).
0.55 Х/ф «Викинг». (16+).
4.30 Ю.Антонов. Мечты сбываются и не сбываются

ЗВЕЗДА

5.50 Х/ф «Вниманию! Всем постам...» (12+).
7.25 Х/ф «Черный океан». (16+).
9.00 Новости недели с Ю. Подкопаевым.
9.25 Служу России.
9.55 Военная приемка.
10.45 Детектив. (12+).
11.10 Код доступа. (12+).
12.00 Теория заговора. (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 Д/с «Война машин».
13.50 Т/с «Стреляющие горы», 1-4 с. (16+).
18.00 Новости. Главное.
18.45 Д/с «Русские снайперы. 100 лет меткости», 1-4 с. (12+).
22.00 Прогнозы. (12+).
22.45 Фетисов. (12+).
23.35 Т/с «Колье Шарлотты», 1-3 с.
3.50 Х/ф «Живет такой парень».

КУЛЬТУРА с 11 по 17 июня

ПОНЕДЕЛЬНИК

6.30 Х/ф «Чародеи».
9.10 М/ф: «Новогоднее приключение», «Шалтай-Болтай», «Большой секрет для маленькой компании».
10.00 Х/ф «Тайна Снежной королевы».
12.20 Д/ф «История обезьяны по имени Канель». (Франция).
13.15 Новогодний концерт Венского филармонического оркестра-2018. Дирижер Риккардо Мути. Прямая трансляция из Вены.
15.50 Цирка Юрия Никулина.
16.45 Х/ф «Чародеи».
19.20 Романтика романа. Гала-концерт.
21.45 Х/ф «Ищите женщину».

ВТОРНИК

6.30 Х/ф «Ищите женщину», 1 с.
7.50 Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфириным.
8.25 Х/ф «АББАство Даунтон».
9.15 М/ф: «Винни-Пух», «Винни-Пух идет в гости», «Винни-Пух и день забот».
10.00 Новости культуры.
10.20 Д/с «Наше кино. Чужие берега».
11.00 Х/ф «Люди и манекены», 2 с.
12.20 Д/с «Планета Земля». «Горы».
13.10 Фольклорный фестиваль «Вся Россия».
14.30 Острова.
15.10 Х/ф «Не сошлись характерами».
16.30 Д/ф «Коктебель. Заповедная зона». (Россия).
17.15 Д/ф «Запечатленное время... Так рождается наша мода».
17.40 Д/ф «Агнета. АББА и после».
18.45 Необъятный Рязанов. Посвящение Мастеру.
20.30 Х/ф «Зигзаг удачи».
22.00 Д/с «Сцены из жизни. Игорь Золотовицкий».
22.30 Х/ф «АББАство Даунтон».
23.20 Джо Дассен. Концерт в «Олимпии».
0.20 Д/с «Планета Земля». «Горы».
1.10 Х/ф «Люди и манекены», 2 с.
2.30 Д/ф «Запечатленное время... Так рождается наша мода».

СРЕДА

6.30 Х/ф «Ищите женщину», 2 с.
7.50 Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфириным.
8.25 Х/ф «АББАство Даунтон».
9.15 М/ф: «Винни-Пух», «Винни-Пух идет в гости», «Винни-Пух и день забот».
10.00 Новости культуры.
10.20 Д/с «Наше кино. Чужие берега».
11.00 Х/ф «Люди и манекены», 3 с.
12.10 Д/с «Томас Алва Эдисон».
12.20 Д/с «Планета Земля». «Джунгли».
13.10 Концерт Государственного академического ансамбля танца «Алан».
14.30 Коллекция Петра Шепотинника. Алпа Демидова.
15.00 Х/ф «Стакан воды».
17.10 Д/ф «Запечатленное время... Новогодний колупстик в ЦДРИ».
17.40 Джо Дассен. Концерт в «Олимпии».
18.40 Д/с «Холод». «Гражданская».
19.20 Х/ф «О бедном гусаре замолвите слово».
22.00 Д/с «Сцены из жизни. Алена Бабенко».
22.30 Х/ф «АББАство Даунтон».
23.45 Майкл Бубле. Концерт на ВВС.
0.45 Д/с «Планета Земля». «Джунгли».
1.35 Х/ф «Люди и манекены», 3 с.
2.40 М/ф «Деньги».

ЧЕТВЕРГ

6.30 Х/ф «О бедном гусаре замолвите слово», 1 с.
7.55 Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфириным.
8.25 Х/ф «АББАство Даунтон».
9.40 М/ф «Голубая стрела».
10.00 Новости культуры.
10.20 Д/с «Наше кино. Чужие берега».
11.00 Х/ф «Люди и манекены», 4 с.
12.10 Д/с «Томас Алва Эдисон».
12.20 Д/с «Планета Земля».
13.10 Концерт Государственного академического ансамбля танца «Алан».

Депутат боксеррин юкьва

Россиядин Федерациядин Госдумадин депутат Гажимет САФАРАЛИЕВ РД-дин рушарин боксдин Федерациядиз мугьман хьана.

Гуьруьшда Махачкьала шегьердин администрациядин спортдин, туризмдин ва жегьилрин крарин рекьяй комитетдин председатель Марат Ибрагимов, Кас-

пийск шегьердин собранидин спортдин рекьяй комиссиядин председатель Раидин Исмаилова ва масабур иштиракна.

Гуьруьшдин макьсад республикада дишегьлийрин бокс вилик тухунин рекьер-хуьлер веревирд авун тир. Киват хьанвайбурун вилик Гажимет Сафаралиев инсандин уьмуьрда спортдин важибл-

виликай рахана. Ада кьилди спортдин боксдин жуьредикайни суьгьбетарна

- Им гьакьикьатдани кьетлен школа я. Дагьустан Республикада, малум тирвал, кьуршахар кьун вилик ква. Гила дуньяда дишегьлийрин спорт вилик физ эгечнава. И кар фикирда кьуна, чи республикадани дишегьлийрин спорт вилик тухуз башламишун тарифиз жедай кар я, - лагьана депутатди.

Россиядин ва дуньядин чемпион Земфира Мегьамедалиевади республикада дишегьлийрин пешекар спорт вилик тухуниз фикир гунай Госдумадин депутатдиз сагьрай лагьана.

- Ихьтин члехи мугьманар чи патав атун, куьмекар гун чун патал кар алай кваллах я. Гьайиф хьи, пулдин такьатар тахьуниз килигна, чун са жерге турнирра иштирак тавуниз мажбур жезва. Спортсмен патал гьар са акьажун - им пешедин жигьетдай вилик фин я, - кьейдна боксерди.

Гуьруьшдин эхирдай спортсменри депутатдиз чпин кьулар чулгунвай боксдин бегьлеяр багьишна.

Тал алай месэляяр веревирдна

31-майдиз Ахцегьа "Ахцагь" стадионда футболдай дуствилин кьугьун кьиле фена. Райондин вири хуьрерин векилрикай ибарат хьанвай команда "Ахцагьдихь" галаз гуьруьшмиш хьана. Дуствилин кьугьун 2:2 гьисабдалди акьалтна. Итижлу и кьугьуниз килигиз атанвайбурун самбар авай - абурун жергеда "Ахцагьдик" кваз гьар жуьре йисара кьугьвай, кье чпи районда ва республикада гьар жуьре кьуллуьгьрал кваллахзавайбурун.

Районда футболдай рикл алай- бур, хьсандиз футбол кьугьвадай- бур киватлуни кьилин макьсад, ба- жарагь авай жегьилар хьагьун, гьар жуьре месэлайрай меслятар авун тир.

Гьедрен азан гана. Киват хьанвайбуру суфрадихь ацукьна. Дуь- яр келайдалай, сив хьудайдалай кьулухь футболистри чпин тал алай месэлайрай суьгьбетарна.

Рикел хкин, мукьвал тир вах- тунда футболдай Дагьустандин чемпионат башламишда. Аниз Ах- цегьрин команда хтун спонсорви-

лин куьмекрихь галаз алакьалу я. Гьелелиг райадминистрациядихь командади акьажуна иштиракун патал харжар ийидай такьатар авач.

Яшайишдин ва спортдин месэ- лаяр веревирдунин ихьтин серен- жем Ахцегьрин командада кьугь- вай Мегьамед Алишеван, "Дагтех-

кадастр" ГБУ-дин директор Шами- л Алиеван, "Ахцагь" командадин тре- нер Камил Гьажиеван куьмекдал- ди тешкилайди я.

Эхирдай Камил Гьажиева рай- онда футболдин жележгдикай ви- чин фикирар раижна ва и серен- жемда иштиракдай гьар садаз сагь- рай лагьана.

Смугьула майдан

СМУГЬУЛРИН хуьре чкадин агьалийрин ва кьилдин ксарин куьмекдалди спортдин алай аямдин майдан эцигунин кваллахар башла- мишнава. Чкадин агьалийри кьейдзавайвал, хуьре спортдал машгул жезвай жегьилар гзаф ава, амма девирдин истемешунрив кьур материалринни техникадин база, шартлар авач. Ятлани жегьилри райондин турнирра чпин ала- кьунар кьалурзава. Мадни кар алай месэла - им спортсменар патал спонсорвилин куьме- кар я. Алакьунар авай жегьил спортсмен май- дандиз акьудун, ада райондин ва республика- дин акьажуна иштиракун патал спонсорви- лин куьмек герек жезва. Гила хуьре жедай алай аямдин спортдин майдан себеб яз Смугьулай твар-ван авай спортсменар акьатдай- дак, жегьилар чуьру рекье гьат тейидайдак абу- ру умударни кутазва.

Кьейдзавайвал, эцигунар алай йисан эхир- далди кубьтагь жедая.

Махачкьалада Россиядин государ- ствонин ва общественно-политический де- ятель **Мегьамедсалиг ГУСАЕВАН** экуь кьамат рикел хкунин лишан яз накь, ам хайи юкьуз, теннисдай республикадин тур- нир ачухунин мярекат кьиле фена. Им Дагь- устандин образованидин ва илимдин ми- нистерстводи теннисдай региондин Феде- рациядин куьмекдалди, ингье, 14-сефед- да тешкилнавай акьажуна я.

Гусаеван турнир

Акьажуна республикадин территориярин 4 зонада гьалиб хьайи 32 гададини 32 руша иштиракзава. Чкайрал кьиле феи акьажуна 42 райондаини шегьердай тир саки 300 жегьилди иш- тиракна.

Республикадин турнирда сифтегьан чкаяр кьадайбуру патал Дагьустандин минобнаукади махсус кубокар ва Гусаеврин хи- зандин патай кьиметлу пишкешар гьазурнава.

РИКЕЛ ХКИН: Мегьамедсалиг Гусаева 1991-йисалай Дагьустандин Гьукьуматда кваллахна. Ам ДАССР-дин Государ- ствонин комитетдин председател, министр хьанай. РФ-дин кье- цепатан крарин министрствонин Консультативный советдин член. Жуьртлувилай ва Дуствилин орденрин сагьиб тир. 15 йис вилик, 52-йисан яшда аваз, политик Махачкьалада теракт- дин нетижада телеф хьана. Кье Мегьамедсалиг Гусаеван твар- унихь Махачкьалада газетринни журналрин комплекс, респуб- ликадин меркезда ва Дербент райондин Чинар хуьре куьнеяр, Чинарда ва Агьул райондин Буршагь хуьре школаяр янава.

Чемпионатдин кьаршида

"Анжи Арена" майдандин векилри ха- бар гузвайвал, футболдай Дуьньядин чемпионатдин сергьятра аваз кьиле фи- дай кьугьунриз дагьустанвийрилай ва мугьманрилай гьа и комплекса килигиз жедая. "Анжи Аренадин" патав улакьар акьазардай махсус са чкадал эцигна- ва, санлай 300 касдивай ацукьиз жедай чкаяр авай трибунаирин пуд блок тукьлуьрнава.

Ина йикьса са матч кьванни кьалурдайвал ийиз кланзава. Фут- болдай Дуьньядин чемпионат 14-июндиз Россиядинни Саудов- ский Аравиядин хьагьай командайрин арада кьиле фидай матч- дилай башламиш жедая.

"Анжида" - дегьишвилер

Кьве йисан вахтуналди "Анжидин" гендиректорвиле **Олег ФЛЕГОНТОВ** ва кьилин тренервиле **Мегьамед АДИ- ЕВ** тайинарнава.

Олег Флегонтов 1965-йи- суз Казанда дидедиз хьана. Спортдин рекьяй кваллах ада хайи шегьерда башламишна. 1980-йисара ада Казандин "Электрон" ва "Тасм" коман- дайрин тренер-муаллимвал, футболдай шегьердин федераци- ядин жавабдар секретарвал авуна. 1990-йисара "Рубиндин" испол- нительный директор тир.

Владивостокдин "Луч- Энергияда" ада и команда кьвед лагьай дивизиондилай премьер-лигада кьван хкаж жедалди кваллахна, спортив- ный директорни хьана.

О. Флегонтов ФНЛ-дин сад лагьай спортивный дирек- торвал ада "Кайратда", Ас- трахандин "Волгарда", Тула- дин "Арсеналдани" авуна. Ха- баровскдин "СКА-Энергияда"

гендиректорвиле кваллахна.

Мегьамед Адиев футболист яз "Ингушетиядин" (Назрань), "Анжи-2", "Анжи", "ЦСКА", "Сокол" (Саратов), "Спартак-2" (Моск- ва), "Женис" (Кьзахакстан), "Терек", "Кривбасс" (Украина), "Ни- жний Новгород" командайрик кваз кьугьвана.

2010-йисалай ам тренервилин кваллахдал элячлна. Сифте "Нижний Новгороддин" тренер хьана. Ахпа Мегьамед Адиев Нижний Новгороддин жегьилрин "Волга", "Терек-2" ва Махачкьа- ладин "Легион Динамо" командайрин тренер тир.

2017-2018-сезонда Мегьамед Адиев Грозныйдин "Ахмат" командадин тренерин штабдик квай.

Футболдин милли лигадин 2018/2019-сезондин сад лагьай турдин сергьятра аваз "Анжи" Новосибирскдин "Сибирь" коман- дадихь галаз 17-июлдиз "Анжи Аренадал" кьугьвада. ФНЛ-дин календарь тешкиларнава.

Чин гьазурайди - Дагьви ШЕРИФ

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪБИЛИН РЕДАКТОР

М. И. ИБРАГЪИМОВ

Тел/Факс. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ

М. А. АГЪМЕДОВ

65-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЪ

Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н. М. ИБРАГЪИМОВ

65-00-59

ЭКОНОМИКАДИН

Ж. М. САИДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН

Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН

М. А. ЖАЛИЛОВ

65-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН

Р. С. РАМАЛДАНОВА

65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ

65-00-62

КАССА

65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

М. ЖАЛИЛОВ

Газет йиса 52 сеферда актъзава
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникациядин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральный къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2016-йисан 12-декабрдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди туькьур хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гуьзвач ва абур эл-
къвена вахъузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахъудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахъана - 16.30

Газет "Издательство" "Лотос"

ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,

Пушкинан куьче, 6.

Тираж 7227

И - И лишандик квай материалар

гъакъидихъ чапъзавайбур я.

12 - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты

"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Устадвилдин сирер чирзава

Рагъидин ЭМИНОВ

Гъевчи чъавалай далдам ягъунал машгъул Мягъедин Муртазалиева Ахъегъ райондин музшколада муаллимвиле къвалахиз хейлин йисар я. Адан рагъметлу буба Агъмед халуни хъсан далдамчи тир.

Школа куьтягъайдалай гуьгъуьниз ам вичин пак буржи тамамарун патал армиядин жергейриз фена. Аскервилей хтай М. Муртазалиева Махачкъаладин куьвлеринни манийрин ансамблда 5 йисуз концертмейстервиле къвалахна. 1996-йисуз Каспийск шегъердин музыкадинни хореографиядин лицейда муаллимвална.

Ватандиз хтай ада къедалди райондин музшколада аялриз далдам ягъунин сирер чирзава. Адан хъсан ученикрякай Шемсидин Садыхован, Сабина

Мамедовадин, Рамазан Алиеван, Адам Залбегован, Мегъмед Гъаниеван, Мурад Муртазалиеван, Мадина Магъарамовадин ва масабурун тварар къазжеда. Аялар райондин ва республикадин дережадин конкурсриз хъсандиз гъазурунай ам са шумудра гуьрметдин грамотайриз, къиметлу пишкешриз лайихлу хъана.

Вичин чирвилерин дережа хъажун патал алай вахтунда М. Муртазалиева заочнидаказ Махачкъаладин культурадин колледжда къелзава. Ада вердишарай Хийируллагъ Муртазалиев, Эльдар Эфендиев, Амран Сулейманов, Рамазан Балалиев ва масабур райондин ва Махачкъаладин мектебра къвалахзавай, мехъеррик иштиракзавай хъсан музыкантар яз машгъур хъанва.

Къуй Мягъедин муаллимдихъ ва адан ученикряхъ гележгдани еке агалкъунар хъурай!

Алинадин агалкъун

Къез и шикилдай аквазвайди **АЛИМИРЗОЕВА Алина** я. Ада Къизляр шегъердин 6-нумрадин гимназиядин 4-класс грамота къачуналди куьтягъна. Адан муаллим Хатира Салмановнади лугъузвайвал, Алинади неинки хъсандиз къелзава, тапшурмишай гъар са къвалах ми хъидаказ, намуслуодаказ къилиз акъудзава, ада гъакъ гъар жуьредин кружокрани иштиракзава. Шиирар къелунални рушан рикъ гъаф ала. Инанмиш я, Алинади чъехи классрани вичин алакъунар къалурда.

Текст кхъейди ва шикил ягъайди Зумрият АЛИМИРЗОЕВА я.

Кроссворд

Туькьурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Бахт авачир гъал	Волгадин сахел	Вахт	Багъа къаш
Сефилвал	Чъехи карч алай гъайван	Ягълав	Тям чирдай орган
"Гъульун..." (мах)	Шаир ... Исмаилов	Къвалах	Эрменистандин дагъ
Санкт-Петербургдай вац	СССР-дин лезги игит Алиев	Макъам, аваз	
Франциядин музей	Цитрус	Ширинлух	

И.Алистанова

И йикъара 78 йисан яшда аваз, яргъалди члугур залан азардикди чи газетдихъ галаз фадлай алакъа хуьзвай мухбир ва шайр, чъехи хизандин диде ва баде Ингилжагъан Алистанова рагъметдиз фена.

И.Алистанова 1940-йисуз Докъузпара райондин Гъугъанрин хуьре (гила Мегъарамдхуьруьн райондин Азадогъли хуьр) дидедиз хъана. Ана ирид йисан школа, Дербентда гамар храдайбурун курсар, Махачкъалада хуьруьн майишатдин техникум акъалтарна, шегъердин жуьреба-жуьре карханайра зегъмет члугуна.

Гъеле аял чъаварилай ада шиирарни теснифзавай, абур "Дагъустандин дишегъли", "Самур", "Кард" журналра, республикадин ва районрин газетра чапзавай.

Чи гъиле адан шииррин "Дадлу емишар", "Чидачир заз", "Риклин хиялар", "Тади квай гатфар", "Мулдин цуьквер" ва маса ктабар ама.

Ктабрин тварарайни аквазвайвал, Ингилжагъан Тебиатдал, инсанрин хъсан крарал, сидкъидин рафтарвилерал ашукъ тир. Лап гъаф цларар ми хъи муьгъуббатдин гъиссериз бахшнава.

Амма ажалдиз мажал чидач. Чна Ингилжагъан Алистановадин веледриз, хтулриз, вири багърийриз башсагълугъвал гузва. Адан экуь къамат чи риклелай садрани алатдач.

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" редакциядин коллектив.

2018-йисан къвед лагъай пай патал

Лезги газет

КХЪИХЪ!

ИНДЕКС:

6 вацранди - 51313

газетдин къимет почтарин отделенийрай:

6 вацра - 410 манатни 10 кепек

Абонентрин яшикрай (до востребования):

6 вацра - 385 манатни 32 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

6 вацра - 220 манат

Киоскрай вахчун патал газет къевай "Дагпечатдин" киоскра, сайтда (www.dagestan.press.) ва гъакъли Махачкъалада Промшоссе куьчедин 10 "а"-нумрадин дараматда кхъизжеда.

Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай чпи хутахдайбур:

6 вацра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет кхъинин патахъай суалар пайда хъайнтла, экуьнин сятдин 9-далай нянин сятдин 5-далди и нумра-диз зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

"ЛГ"-дин 22-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦАРАРА: 5. Дуллух. 6. Дилмаж. 8. Лекъ. 9. Чинеруг. 11. Эдебият. 12. Аза. 14. Икърар. 15. Якъв. 19. Владикавказ. 20. Али. 21. Шегъре. 24. Къил. 29. Дурбуяр. 30. Рамазан. 31. Члем. 32. Чарчар. 33. Дарман.

ТИК ЦАРАРА: 1. Мухбир. 2. Жумарт. 3. Килфет. 4. Къалиян. 7. Регъбер. 10. Гими. 11. Эсер. 13. Завал. 16. Кизри. 17. Магъ. 18. Икс. 21. Шаир. 22. Гуьурмет. 23. Есир. 25. Гъурбат. 26. Рухсат. 27. Аманат. 28. Заргар.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Дашдемиров Багъадиная уьмуьрдин юлдаш
АЙНАХАНУМ
кечмиш хъунихъ галаз алакъалу яз башсагълугъвал гузва.

"Дагъустан" агрохимкъулугъдин коллективди Багъадин Расулович Дашдемироваз уьмуьрдин юлдаш, Назир Багъадиновичаз диде, вири мукъва-къилийриз багъри кас
АЙНАХАНУМ
рагъметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагълугъвал гузва.

Махачкъалада яшамаш жезвай Мердали Жалилован хизанди играми хтул
ФАЗИЛ
бедбахтивилелди телеф хъунихъ галаз алакъалу яз Тагъирхуьруьн-Къазмайрал яшамаш жезвай муаллим Несредин Алирзаеваз, вири багърийриз башсагълугъвал гузва.